

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 22.

Onsdagen den 13 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 6 innevarande mars förda protokollen.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *A. J. Juhlin* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående försäljning af ett område från länsmansbostället ett mantal krono Stratomta n:o 2 Norrgården i Törnevalla socken och Åkerbo härad af Östergötlands län;

angående godkännande af telegrafverkets utgiftsstaten för år 1908 m. m.;

om pension åt vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Karlstad *A. Nilsson*;

angående rätt för ordinarie ämneslärare och ämneslärarinna vid allmänt läroverk, folkskoleseminarium och högre lärarinneseminariet att för erhållande af pension tillgodoräkna sig viss tjänstgöring vid enskildt läroverk; och

angående anslag till iståndsättande af de åt landshöfdingen i Jönköpings län anvisade boställslägenheter m. m.

De kungl. propositionerna blefvo på begäran lagda på bordet.

§ 3.

Föredrogs för remiss till utskott herr *K. A. Staaffs m. fl.* motion, *Remiss af en* n:o 203, om ändring af 31, 49 och 53 §§ regeringsformen samt 10 *motion.* till och med 22, 25 och 38 §§ riksdagsordningen m. m.

Därvid yttrade:

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! De motioner i rösträttsfrågan som i går frambyros, gifva tydligt vid handen, att den
Andra Kammarens Prot. 1907. N:o 22.

Remiss af en motion.
(Forts.)

noggranna pröfning, som i somras och höstas utlofvades af de liberala ledarne, nu är afslutad. Från de ledande männen inom samlingspartiet sida föreligger således här ett domskäl i Riksdagens viktigaste fråga, och det synes mig därför kunna vara af ett visst intresse att belysa de grunder, på hvilka de bygga sin dom. Detta synes mig vara så mycket viktigare, som det framlagda kungl. förslaget torde vara af den beskaffenhet, att det kan samla stor majoritet i Första Kammaren och äfven inom denna kammare borde kunna göra det. Då fördenskull flertalet af kammarens största parti går till strid mot regeringsförslaget och därmed söker göra om intet ett positivt resultat, vunnnet af de nuvarande kamrarna, måste motionens kritiska del, kritiken gentemot regeringens förslag, vara nära på den viktigaste, den som alldeles afgjort närmast tilldrager sig uppmärksamheten.

Man finner i denna motion de gamla tämligen utslitna skälen mot proportionella val i allmänhet, och det kan vid denna remissdebatt icke vara min afsikt att söka belysa skälen för och emot de proportionella valen. Jag tillåter mig endast att till belysning af motiveringen i motionen framdraga några synpunkter af mera praktisk natur. I motionen göres, bland andra, anmärkning mot de stora valkretsarne med däraf följande alltför stort behof af partiledning, hvilket skulle åstadkomma öfverdrifna valkostnader. En egendomlighet, som i allmänhet framträder vid debatt om proportionella val och som synes äfven här, är att hvarje proportionellt valförslag jämföres med idealet för allt hvad rösträtsutöfning heter, medan motståndarne icke tänka på någon jämförelse med majoritetsvalet själfvt. De få på detta sätt en hel mängd anmärkningar mot de proportionella valen, hvilka med någon förändring kunna tillämpas äfven på majoritetsvalen. Detta är dock en sak, som man skjuter undan eller förtiger. Låt om oss t. ex. se på valledningen. I motionen säges, att vid det proportionella valsättets tillämpning ett alltför stort kraf skulle ställas på valledningen. Jag vill nu först anmärka, att det socialdemokratiska partiet alldeles afgjort torde vara det bäst sammanhållna partiet inom landet, och det närmast bästa torde vara det liberala med samlingspartiet inom kammaren och frisinnade landsföreningen ute i landet. Det förefaller vara ett något egendomligt ömmande för landtmännen och de moderatkonserverna, att de grupper, som själfva ega en stark valledning, så mycket tala om densamma. Redan denna sammanställning kan gifva anledning till åtskilliga reflexioner, hvilka jag dock vill förbigå för att i stället påpeka en annan sak. I motionen erkännes först, att valkretsarne enligt det senaste förslaget äro mindre samt att det hela är bättre än i 1904 och 1905 års förslag; och det heter äfven, att den föreslagna valmetoden torde kräfva mindre i fråga om ledningen än hvad som var fallet med förslagen af 1904 och 1905. »Men» heter det, »detta torde dock vara af försvinnande betydelse i jämförelse med den uppgift, som ligger i att sammanhålla öfver ett vidsträckt område boende meningsfränder, att åvägbringa deras sammanförande till möten och konferenser, anordnande af kandidaternas valresor, insamlande af betydande penningbidrag från enskilda o. s. v.» Det synes mig som hade herrar kritici här glömt eller alldeles underlåtit att sätta sig in i en bestäm-

melse i den föreslagna valmetoden, som synes mig vara af den största vikt — jag menar bestämmelsen om partibeteckning. Denna har tillkommit för att det utan för stark valledning skulle blifva möjligt för en valmansgrupp inom en valkrets att gå fram och verka med sitt samlade röstetal gentemot öfriga valmansgrupper. Tänka vi oss t. ex. en ny valkrets, som vore sammansatt af 4 af de nuvarande valkretsarne, skulle sympatierna, på grund af hvad som förut förevarit inom hvarje valkrets, i förväg samlas omkring en viss representant eller kanske delas på ett par. Skall man gå fram med en lista, kan det tänkas, att en valmansgrupp, som finnes delad på alla 4 valkretsarne, enas om att uppsätta de bästa männen, en från hvarje valkrets, och går så fram till valet. Men detta skulle kräfva rätt stora förarbeten, emedan valrörelsen inom våra valkretsar, särskildt under öfvergångstiden, centraliseras och skötes mera själfständigt inom hvarje valkrets; och det behöfves endast, att medlemmarna i en valmansgrupp inom alla 4 kretsarna sätta samma partibeteckning på sina valsedlar. Samlas sedan sympatierna inom den ena omkring Andersson och inom den andra omkring Pettersson och äfven om det blir en splittring rörande kandidaterna inom alla 4 kretsarna, kan denna valmansgrupp gentemot öfriga verka med sitt samlade röstetal, och det blir en omröstning inom gruppen, om hvem som skall få en plats, därest en sådan kan beredas valmansgruppen. Denna bestämmelse om partibeteckning synes därför egnad att i oerhördt hög grad underlätta öfvergången från de nuvarande enmansvalkretsarna till flermansvalkretsar, där ledningen icke behöfde vara på långt när så centraliserad som med de förslag, som under föregående år framlagts. Det förefaller mig således, som om den liberala kritiken här underlåtit att tänka sig in i en af det kungliga förslagens hufvudbestämmelser.

Ser man sedan på hvad som säges om valkostnaderna, så frestas man, då man läser denna passus i motionen, att tänka: Ja, det måste kosta förskräckliga pengar och nu kostar det ingenting. Detta är tydligen en fullkomlig missuppfattning, och det kan ju ej heller vara motionärernas mening att framställa saken så. Det har ju, framför allt i storstäderna, redan visat sig, att ett val blir skäligen dyrbart, och detta vare sig man har flermansvalkretsar eller enmansvalkretsar. Här i Stockholm ha vi ju flermansvalkretsar, men vid fyllnadsval verkar ju detta som om man hade enmansvalkretsar. Det skulle nu mycket intressera mig att veta, hvad det senaste Östermalmsvalet kostat den liberala ledningen. Härmed vill jag icke på något som helst sätt insinuera, att utgifter skulle ha gjorts för mindre bonnetta ändamål, utan jag afser endast de kostnader, som med nödvändighet åtgå till hyrande af lokal, till tryckande af småskrifter, till hyrande af automobiler, som upplysta fara omkring på gatorna, och mycket mera i den vägen. Jag menar härmed, att man ser, hvaråt utvecklingen tenderar äfven i enmansvalkretsar. Det är således oriktigt att tänka sig, att ett val med flermansvalkretsar blir dyrbart, men däremot oerhördt billigt med enmansvalkretsar. Jag tror, att detta är ett fullkomligt grundväsentligt misstag. Då vi fått den allmänna rösträtten införd och stora valmansskaror skola sättas i rörelse, komma alla anordningar för reklam, annonsering, småskrifter,

Remiss af en motion.
(Forts.)

Remiss af en motion.
(Forts.)

automobiler och mycket annat att oerhördt ökas. Här se vi en utveckling, som har sin gång alldeles oberoende af om man tar det ena eller andra valsättet.

Sedan anmärka motionärerna själfva, att det är städernas arbetare, som ha lättast att sammansluta sig på det sätt, att hvar och en ger ett litet bidrag och man därigenom skaffar en nödvändig kassa till ett val. Då verkar det litet egendomligt, att motionärerna strax förut säga: »Man kan icke säga, att det valresultat utgör ett korrekt och troget utslag af landets vilja, hvilket är i afsevärd mån beroende af den ena sidans större och den andra sidans mindre ekonomiska resurser». Detta uttalande, som synes insinuera, att det genom det kungliga förslaget skulle ordnas så, att de burgnare klasserna finge oskäligt öfvertag, detta uttalande faller genom det omedelbart följande påpekandet, att städernas arbetare ha så lätt att samla nödiga medel. Det verkar egendomligt att här åter se ett ömmande för landtmännen, då det framhålles, att just för dem ställer det sig omöjligt att sammansluta sig till organisationer, där hvar och en skulle gifva sin lilla skärf till det som kunde vara nödvändigt. Vid hela detta uttalande om kostnadsfrågan måste man, synes det mig, fråga sig, om det icke skulle vara lämpligare för landtmännen att organisera sig och naturligtvis betala de afgifter till organisationen, som kunna vara nödiga och som betalas inom andra partier, och därmed vinna utsikter att få någon representant, om icke, säger jag, detta är lämpligare än att de sitta hvar och en i lugn och ro och spara på kronan, men därmed bidraga till att sätta sig ur spelet vid riksdagsmannaval.

För öfrigt förefaller det vid diskussionen om de proportionella valen, som om människorna skulle blifva fruktansvärdt ohederliga, om proportionella val eventuellt skulle införas. Det talas om så många valknep och så mycket besynnerligheter, att man kan bli ängslig för den moral, som skulle komma till synes. Därvidlag glömmor man bort, att det finnes valknep äfven för närvarande. Här i Stockholm har det händt, att, om t. ex. såsom kandidat har uppställts byggmästaren Pettersson med initialerna C. J. — det är icke det rätta namnet, men exemplet blir riktigt i alla fall — så letar man upp en annan byggmästare Pettersson med andra initialer och trycker lappar med hans namn, och den valman, som icke är uppmärksam, kan få fel lapp, och så kastar han bort sin röst. Här har också händt, och det vid enmansval, d. v. s. fyllnadsval, att på kvällen, då det blifvit trängsel och litet skumt och valmännen rusat till och icke hvar och en tillräckligt tänkt på att se upp, en sedelutdelare stått vid ingången och ropat, om valet exempelvis stått mellan Andersson och Pettersson: »Här är Anderssons valsedel», och så lämnat en med namnet Pettersson. Det finnes med andra ord valknep och besynnerligheter äfven nu; i de flesta fall användas de icke och de äro vanligtvis lätta att slå ned, därför att folk är hederligare än man i teorien ibland synes tänka sig. Detta gör, att en hel del valknep och besynnerligheter, som påpekats vara möjliga med användande af proportionellt valsätt, torde komma att spela alls ingen eller lika liten roll som nu vid majoritetsval.

Mot enmansvalssystemet kunna äfven andra anmärkningar fram-

föras. Det säges, att det behöfs ett så oerhördt valtvång vid de proportionella valen. Ja, det är där som med hvarje valsätt, att det behöfves en bestämd sammanhållning omkring en och samma lista, om någonting skall vinnas. Men detsamma är för närvarande fallet med enmansval, endast med den skillnaden, att oerhördt mycket undångöres före själfva valet och att vid de proportionella valen valmännen i högre grad, särskildt när det är fråga om att åsätta parti-beteckning, kunna gå fram och kämpa för den kandidat, för hvilken hvar och en har de mesta sympatierna, äfven vid själfva valet. Vid enmansval göres detta undan något tidigare, och där blir det sannernligen ett tvång, som måste vara större än vid proportionsval. Om vi t. ex. tänka oss att striden står mellan två partier och att två kandidater ställas upp, så duger det icke för valmännen att använda sin frihet till att rösta på en tredje eller fjärde kandidat, ty därmed är rösten bortkastad, utan han måste, om det så behöfves, offra personliga sympatier och gå fram med något af hufvudnamnen. Man kan också mycket väl tänka sig — och detta är icke något tänkt exempel, utan det har verkligen förekommit — att man från ett föregående val känner till tre grupper partistyrkor något så när; man vet t. ex. att den ena gruppen har 800 röster, den andra 2,500 och den tredje 3,000 röster att förfoga öfver. Om det nu blir fråga om att gå fram till en valstrid, så vet gruppen på 2,500 röster, att den är underlägsen gruppen på 3,000 röster och behöfver en allians med gruppen på 800 röster för att kunna segra. Därvidlag måste en mindre grupp, det kan icke hjälpas, få ett oerhördt inflytande vid utseendet af kandidaten. Om gruppen på 2,500 har sympatier för en kandidat, kan gruppen på 800 komma och säga: nej, den kandidaten vilja vi icke ha; ställes han upp, gå vi icke med; men ta ni den och den, så gå vi med. Sålunda kan det inträffa, att det oerhördt större flertalet tvingas att gå med på en af en mindre grupp uppsatt kandidat, för att ha några utsikter att segra mot ett större parti. Detta är något, som skulle framträda i särskildt hög grad vid tillämpningen af de omvalsbestämmelser, som i den nu förevarande motionen upptagits ur föregående års regeringsproposition, ett förhållande, som jag endast i förbigående velat här beröra.

Jag anser mig kunna sammanfatta mina anmärkningar, både dem, som jag här andragit, och öfriga, som kunna göras, sålunda, att den kritik öfver det kungl. förslaget, som här är presterad, är synnerligen svag, och att det vore önskvärdt, att hvar och en noga ville tänka sig in i kritikens detaljer och äfven jämföra, huru det skulle ställa sig med proportionella val med partibeteckning, såsom nu är föreslaget, och med de nuvarande valen i enmanskretsar, sedan allmän rösträtt blifvit införd och det därför blir en helt säkert mycket större fart i valrörelsen på alla hållen.

Det finnes i den liberala motionen en rätt lång passus om kammarnes inbördes förhållande, som kunde inbjuda till kritik, men för att nu icke alltför länge uppehålla kammarens tid, vill jag nöja mig med att påpeka, att herrar motionärer synbarligen äro mycket ängsliga för att Första Kammaren skall demokratiseras och därigenom blifva i än högre grad än nu en bärande del af vår konstitution. Denna

*Remiss af en
motion.*
(Forts.)

Remiss af en motion.
(Forts.)

rädsla är så mycket besynnerligare, som det just från liberalt håll har förut påpekats, när man ville komma med en reform af Andra Kammaren, att det var fuskförslag, när man icke rörde vid båda kamrarne på en gång. Här finnes också i den liberala motionen en kritik af förstakammarledamöternas väljande af kommunala korporationer, stadsfullmäktige och landsting, en kritik af sådan beskaffenhet, att man utan vidare skulle ha väntat sig ett förslag om ändring af de nu gällande förhållandena i det hänseendet. Kritiken är så affattad, som om det gällde en nyhet, som nu skulle införas och som med all makt måste motas. Det är ju i stället här endast fråga om ett fasthållande af nu gällande praxis.

Det är endast i en punkt, som den liberala motionen beredt mig en viss glädje, när jag läste den. Det var nämligen därigenom, att ingenting nämnes om, att de år 1905 valda riksdagsmännen skulle sakna mandat att pröfva, d. v. s. antingen antaga eller förkasta det kungl. förslaget. Det är nog icke kammarens ledamöter obekant, att här i kammaren har förmärkts ett smygande tal om att de ledamöter, som valdes år 1905, icke skulle äga valmännens mandat att godkänna det kungl. förslaget, därför att den s. k. dubbelproportionalismen icke förelåg vid 1905 års valstrid. Denna uppfattning har skarpast utformats af det socialdemokratiska partiet. I den skrifvelse, som utgått till arbetarekommunerna och där storstrejksomröstning bestämmes, heter det, att det blir den socialdemokratiska riksdagsgruppens plikt att på det skarpaste betona, att den nu sittande Riksdagen icke äger rätt att, svenska folket oåtsporadt, för dess räkning godkänna ett förslag, hvars bärande hufvudprincip, proportionalismen, vid senaste allmänna val tillbakavisades. Denna fråga om kammarens mandat har äfven upptagits vid ett par stora möten. Men när nu ingenting finnes därom i den liberala motionen, så måste en dylik frånvaro enligt min uppfattning betraktas såsom en i bästa form gjord désavouering af alla de partiets ledamöter inom och utom Riksdagen, som fört detta tal om att mandatet skulle vara ofullständigt. Det kan väl icke vara tänkbart, att Andra Kammarens största parti så i sista stund skulle framställa ett förslag till Riksdagens pröfning, om det menade, att det hela vore ett sken allenast och att förhållandet vore det, att denna kammarens ledamöter väl ägde rätt att förkasta det kungl. förslaget, men icke att antaga det. Denna désavouering af hela mandatteorin, som ju för öfrigt står i bästa öfverensstämmelse med riksdagsordningens paragraf 1, som lyder: »Riksdagsman kan i utöfningen af sin befattning icke bindas af andra föreskrifter än rikets grundlagar» — denna désavouering synes mig vara det mest tillfredsställande i samlingspartiets hela motion.

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Den motion, som nu går till utskottsbehandling, upptager i fråga om valrätt till Andra Kammaren, alla de begränsande och inskränkande bestämmelser, som förekommo i det vid förlidet års riksdag af Kungl. Maj:ts framlagda rösträttsförslaget och som nu återfinnas i Kungl. Maj:ts till denna Riksdag aflättna proposition n:o 28. I det hänseendet intager således motionen en ståndpunkt, som för mig är långt ifrån tillfredsställande

och som, därom är jag öfvertygad, icke heller skall kunna väcka *Remiss af en motion.* synnerlig entusiasm hos flertalet af de nu rösträttslöse. Motionen har icke heller på något sätt upptagit den författningsrevisionistiska tanke, som för närvarande ligger i luften, och som ju också satt några svaga spår i den kungl. propositionen. Då likväl denna motion bland de många namnunderskrifterna äfven upptager mitt namn, och då jag icke kan åtnöja mig med den passus i motiveringen, som öppnar en generell reservation för meningsskiljaktigheter bland undertecknarne, ber jag, herr talman, att få beledsaga remissen med några ord till klaggörande af de skäl, som föranledt mig att i det nuvarande röst-rättspolitiska läget icke taga afstånd från flertalet af mina partikamrater.

Chefen för justitiedepartementet har i det statsrådsprotokoll, som åtföljer den kungl. propositionen, i början af sitt yttrande framställt några allmänna synpunkter med hänsyn till den riktning, i hvilken rösträttsfrågans lösning företrädesvis borde vara att söka. Därvid utgår departementschefen från ett antagande, att flera bland dem, som vid 1906 års riksdag röstade för det då af regeringen framlagda förslaget, gjort detta mindre af öfvertygelse om majoritetsvalens förträfflighet i och för sig än af en viss tvekan om det förslag till proportionsval, som då var framlagdt. Och departementschefen anför några ord, som jag skall be att få verbotim citera och därigenom ytterligare understryka: »Det är äfven att antaga, att mången, som då — nämligen 1906 — ställde sig tveksam mot förslaget — nämligen till proportionsval — på grund af de anmärkningar, hvilka framkommo mot själfva valmetoden, icke skall se något hinder för antagande af ett nytt proportionalvalförslag, om det lyckats att däri undanröjda de anmärkta bristerna.»

Från detta antagande sluter departementschefen, att tanken på den brännande rösträttsfrågans lösning genom införande, i majoritetsvalens ställe, af proportionella val till Andra Kammaren icke kan sägas hafva förlorat det fäste, den länge ägt i vida kretsar inom representationen. Och vidare vill departementschefen konstatera, att, såsom rösträttsfrågans utgång såväl år 1906 som äfven vid de närmast föregående riksmötena skulle visa, inom Riksdagen en stark misstro yppats mot att förbinda den allmänna rösträtten med majoritetsval.

Jag har ansett mig böra referera dessa departementschefens uttalanden därför, att de synas mig kasta ett obarmhärtigt klart ljus öfver hvad som skulle kunna kallas den inre sidan af den kungl. propositionen, med en alldeles tydlig adress till dem, som antagas stå tveksamma; men dessa departementschefens uttalanden gifva också en bjärt belysning af ett annat förhållande. Departementschefen, som visat sig hafva så känsligt öra för den misstro, som inom Riksdagen och enkannerligen inom dess Första Kammare yppats mot den allmänna rösträtts förbindande med majoritetsval, tyckes hafva varit både döf och blind för den misstro, som inom svenska folket yppats mot proportionsval, en misstro, som kommit till det mest oförtydbara uttryck genom 1905 års allmänna val, de val som grundat den nuvarande Andra Kammarens sammansättning.

Genom den nu framlagda kungl. propositionen har enligt mitt förmenande det rösträttspolitiska läget tillspetsats till en konflikt

Remiss af en motion.
(Forts.) mellan misstro inom vissa riksdagskretsar mot allmän rösträtt i förening med majoritetsval och svenska folkets misstro mot proportionsval. En sådan konflikt måste lösas, men om denna lösning sker i strid med det svenska folkets önskan och vilja, då blir det förvisso icke någon lycklig lösning. Kärnpunkten i den kungl. propositionen är — det har departementschefen tydligen betonat genom sitt uttalande, att det egentligen endast vore därom, som någon skiljaktighet skulle råda — införande af proportionsval. Då så är, menar jag, att det är just till denna punkt, som en afgörande ställning måste intagas. Att under en sådan situation framlägga förslag, som, huru behjärtansvärda och riktiga de än enligt min mening kunna vara, dock peka på en annan linje, än den, som i fråga om valrätten är antydd i Kungl. Maj:ts förslag och som återfinnes i partimotionen, en linje, som kanske snarare betecknar önskan med hänsyn till den framtida utvecklingen, än en linje, som är af betydelse för det beslut, som vid denna riksdag bör fattas, att framlägga ett sådant förslag, säger jag, synes mig endast bortleda uppmärksamheten från hvad *nu* bör vara hufvudsaken.

Då denna kammare har att lösa denna konflikt, om hvilken jag nyss nämnde och som tillspetsas genom den kungl. propositionen, ligger för kammaren en enkel och klar väg att gå, nämligen att upprepa sitt beslut från 1906 års riksdag, vid hvilket besluts fattande kammaren visste sig hafva stödet af en på många sätt bevisad stark folkmening inom landet. Jag fattar den nu från samlingspartiets flertal framlagda motionen såsom en vädjan till den på grund af 1905 års val nu sittande Andra Kammaren att förnya sitt i öfverensstämmelse med denna folkmening förlidet år fattade beslut, och det är därför, herr talman, som jag ansett mig i frågans nuvarande läge böra — icke med frånträdande, men med undanskjutande af mina personliga önskemål — förena mig med flertalet inom det parti, jag tillhör.

Herr Lundblad: Herr talman, mina herrar! Efter det sakrika anförande, som doktor Hildebrand här nyss hade, skulle jag ju gärna kunnat återtaga min anhållan om ordet, men då jag, herr talman, så icke gjort, ber jag att nu få säga några ord.

Det parti, som kallar sig med det vackra namnet samlingsparti, har visserligen med sin främste man i spetsen åstadkommit en stor samling namnunderskrifter på sin motion; men har partiet därigenom också förmått att verka samlande och enande om den stora frågans lösning? Jag tror det icke. Jag tror i stället, att samlingens arbete blir ett sönderingens arbete. Herr Staaff, som haft den stora äran att sitta främste mannen vid Konungens rådsbord, som inom Riksdagen fortfarande intar en mycket framstående plats och som fått samma Riksdags stora förtroende att jämte andra sitta i särskilda utskottet n:o 1, rösträttsutskottet, han har nu, som det synes, tagit Kungl. Maj:ts rösträttsförslag i grundligt öfvervägande enligt ett gifvet löfte midsommardagen 1906. Då uttalade sig samme herr Staaff på följande sätt: »Men», frågade han, »vilken blefve vänsterns ställning och den nya ministärens, om denna bjöde på ett till grunden gående proportionalistiskt förslag? Vänstern borde naturligtvis taga ett sådant anbud i öfvervägande. Fördelarna kunde vara så stora, att de upp-

vägede eller öfvervägede nackdelarna under förutsättning af en ärlig dubbelproportionalism.» Dessa hans ord, ty ord uttalade af en man i hans ställning betyda alltid, att det är en man bakom orden — *Remiss af en motion.* (Forts.)
 dessa hans ord gingo ut öfver allt Sveriges land, och massor af människor ha väntat på svaret. Nu har svaret kommit. Nu har Sveriges förre statsminister talat ett tämligen tydligt språk; men mig synes, som om hans tal skulle ha en annan klang i år än förra året. Då betonades ifrigt från hans värtaliga tunga både i denna kammare och i medkammaren samt annorstädes i landet nödvändigheten af rösträttsfrågans snara lösning. Icke kan jag för min ringa del inse, att den väg, som herr Staaff i år beträder, leder till den stora frågans snara lösning.

Jag förutsätter, att alla, som underskrifvit massmotionen, däri-genom ha velat visa sig som afgjorda motståndare till Kungl. Maj:ts proposition. När jag så tänker och ser litet på de namn, som där finnas, blir jag, jag må säga, förvånad. Jag ser där namn, som ofta förekomma i Riksdagens protokoll. Jag finner där bland andra en ärad representant på stockholmsbänken, herr Höjer. Af protokollen finner jag emellertid, att han den 15 maj 1902, på tal om den lika representationsrätten för land och stad, yttrade följande: »Det är en vacker tanke, hvars principiella riktighet jag fullkomligt erkänner, och den tanken skulle, om jag finge råda, ovillkorligen genomföras i samband med en rösträttsreform på programmet: allmän rösträtt, proportionella val och lika representationsrätt mellan stad och land på det sättet, att de mindre städerna skulle välja tillsammans med kringliggande landsbygd.» Det är ju alldeles på pricken, hvad Kungl. Maj:t nu föreslagit; ja, Kungl. Maj:t föreslår ju ännu mer, så att herr Höjer får enligt min mening mycket mer än han önskat.

Jag finner vidare bland undertecknarne förre finansministern Biesért, som genom sjukdom för närvarande måste vistas utom rikets gränser och fördenskull blifvit af Riksdagen entledigad från riksdagsgöromålen. Hur han kunnat skriva under motionen, är för mig ofattbart; men sak samma, han står där dock. Ur ett tal för den proportionella valmetoden under rösträttsdebatten år 1904 säger herr Biesért bland annat: »Nu har man från åtskilliga håll sökt göra gällande, att den föreslagna valreformen icke skulle vara någon verklig reform, utan endast en skenreform. Det är, mina herrar, ett tal, som jag icke kan förstå. Denna reform gifver oss ju ock *allmän* rösträtt. Den gifver vidare valmännen icke allenast en formell rätt att lägga en röstsedel i urnan, utan äfven rätt att, om man tillhör majoritet eller en något så när afsevärd minoritet i en valkrets, blifva representerad i Riksdagen. Det vore väl märkvärdigt, om icke en sådan reform med skäl kunde kallas en verklig reform i demokratisk riktning. Jag kan åtminstone icke se annat.» Så föllo herr Biesérts ord då.

På en ung oerfaren riksdagsman gör allt detta ett mycket pinsamt intryck. Hvar skall detta sluta? När skall frågan under sådana förhållanden lösas? Jag frågar.

Herr talman! Jag vill sluta mitt anförande med en varm vädjan till herrar utskottsledamöter att vid frågans fortsatta behandling i utskottet alltid hafva som mål en god och snar lösning af frågan.

*Remiss af en
motion.*
(Forts.)

Herr von Geijer: Herr talman! Man har ofta i dessa yttersta tider hört den anmärkningen riktas mot högern, att den genom ett envist fasthållande vid ett bestämdt valsätt fört rösträttsfrågan, som borde inskränka sig till en reform, betingad af rent logiska skäl — högre allmän bildning, större politisk mognad och större politiskt intresse — fört frågan, säger jag, ut på författningsrevisionens mycket vidsträckta och svåröferskådliga fält. Om nu en sådan anmärkning öfver hufvud har något fog för sig, därom vill jag icke yttra mig, än mindre vill jag uttala mig om huruvida vi skola lägga ansvaret för dylikt äfventyrligt tillvägagångssätt på högern eller vänstern, huruvida anledningen är högerns intransigens eller vänsterns ovilja att lösa rösträttsfrågan i samverkan med högern, detta oaktadt högern drivits från position till position och från eftergift till eftergift. Därom får historien döma. Om man skulle i detta sammanhang gifva sig in på att söka utfinna orsaken, blefve det ett ordbyte utan realitet och innebörd. Men en sak vill jag dock härvidlag hafva sagd, nämligen att det torde och borde hafva varit tydligt för hvar och en, som velat och kunnat sätta sig in i saken, att rösträttsfrågan sedan 1902 dock i grund och botten varit en fråga om en författningsrevision. Striden börjar visserligen om Andra Kammaren, men den fördes tämligen snart in på Första Kammaren, och om Första Kammaren står den i denna stund. Detta framgår också tämligen tydligt af den motion, som i går frambars af herr Staaff jämte många andra undertecknare. Visserligen innehåller motionen icke något som helst förslag till reform af Första Kammaren. Denna kammare får tills vidare vara i fred. Men motionen innehåller en kritik af regeringens förslag till författningsrevision, och på grund af särskilda punkter i denna kritik torde man dock kunna påstå, att det framskyntar en linje, såsom en talare för en stund sedan sade, eller ett program. Det är betecknande nog, då motionen förordar ett tvåkammerssystem, att orden råka falla som så: »Det låter sig sålunda mycket väl försvara, att man ordnar folkrepresentationen på sådant sätt». Det kan ju vara en händelse, att orden fått denna form. De hafva emellertid två gånger upprepats i samma affattning.

Det allmänna programmet innehålles i den afdelning, som handlar om tvåkammerssystemet. Där säges det: »Fördenskill låter det sig väl försvara att inrätta en folkrepresentation på det sätt, att dess ena afdelning tjänstgör såsom ett mera omedelbart och hastigt verkande uttryck för folkmeningen, medan den andra mera medelbart och småningom, allteftersom folkmeningen visat sig äga stadga och varaktighet, anpassar sig efter densamma». Ja, någon anmärkning mot denna formulering har jag icke för min del. Man kan ju skrifva om satsen litet. Man kan ju säga, att häri ligger den mening, att Andra Kammaren skall vara mera initiativkraftig, mera reformifrig, den Första däremot mera återhållande. Ja, hvad annat ligger i vår egen nuvarande konstitution? Härvidlag tror jag icke, att högerns och vänsterns meningar det ringaste gå i sär, men det göra de, när det är fråga om sättet att förvärfva nämnda förmåga åt Första Kammaren och framför allt när det gäller dess effektivitet, huru stor denna förmåga skall vara. När det gäller att tala om det sätt, på

hvilket Första Kammaren skulle kunna vinna denna förmåga, så är det betecknande nog, att i motionen endast framhålles, att kammaren blefve i stånd att förhindra förhastade beslut, därigenom att kammaren blott efter hand omsattes, nydanades genom partiella val. I motionen nämnes visserligen, att »äfven andra anordningar än den successiva nybildningen kunna tjäna samma ändamål», men dessa angifvas icke. Den successiva nydaningen måste såsom det enda nämnda exemplet vara det hufvudsakligaste, så att jag anser mig hafva fog för att säga, att motionärerna häri se den viktigaste, för att ej säga den enda, garantien för ernäendet af detta mål.

Remiss af en motion.
(Forts.)

Detta bör sammanställas med en del andra yttranden i motionen. Där säges på ett annat ställe:

»Om det skulle vara en verklig utjämning, måste den leda till, att Första Kammaren skall under tiden af ett mera frisinnadt åskådningssätt hos folkets flertal uppvisa en frisinnad majoritet.»

Vidare står i motionen:

»Af hvad vi sålunda erinrat, torde framgå, att den ordning för valen till Första Kammaren, som den kungl. propositionen innehåller, med all sannolikhet icke skall visa sig fylla det villkor, som måste fyllas för att en reform af grunden för kammarens sammansättning skall kunna sägas vara effektiv.» Nu vill jag erinra om, att det sista yttrandet blifvit fällt, sedan motionären gått in i en jämförelsevis hård kritik af regeringens förslag till kommunal rösträttsreform såsom varande föga effektiv, och vidare att valbarhetscensus i dess nuvarande skick utgör ett hinder för denna utjämning eller, såsom motionärerna kalla det, reformens effektivitet. Jag förmenar, att man af dessa omständigheter, om man sammanställer dem, kan få ett rätt klart program för hvad konsekvenserna af motionen skulle vara, och för mig ter det sig såsom ingenting annat än ett system, hvilket med nödvändighet måste sätta två kaptener på samma skuta. Att det då ligger utom allt tvifvel, att den ene af dem blir tämligen brutalt kastad öfver bord, är min mening.

Det skulle vara frestande nog att gå in i ett detaljeradt bemötande af de anmärkningar, som framstälts. Jag skall dock icke upptaga kammarens tid därmed, så mycket mindre, som redan den förste talaren tämligen detaljeradt inlätit sig härpå. Men en generell anmärkning kan jag icke underlåta att i detta sammanhang göra. När jag läste igenom hvad motionärerna anført och hvad tidningsreferaten betecknat såsom anmärkningar mot proportionsvalen, kunde jag icke undertrycka den meningen, att motionärerna tänkt sig, att dessa af dem framhållna farhågor aldrig skulle läsas mot verkligheten, d. v. s. förslaget genomfördt, såsom bakgrund. Jag kom på denna tanke, när jag erinrade mig det historiska faktum, som jag förmodar äfven motionärerna känna, att, när det gällde att i Norge införa proportionell valmetod vid kommunala val, samma historia upprepades. Många och högljudda klagovisor hördes då. De framhållna farhågorna voro många, men erfarenheten har desavouerat dem alla, och jag vet af yttranden från personer, som själfva varit med om klandret, att de nu erkänna, att de, när de hyst dessa farhågor, tänkt fel.

Remiss af en
motion.
(Forts.)

Herr Lindblad: Herr talman! Jag har hyst någon tvekan, om jag, då jag af kammaren insatts i det särskilda utskottet, borde uttala mig vid detta tillfälle. Men då förevarande motion här framburits af utskottets vice ordförande och jag därjämte bland undertecknarne finner flera af särskilda utskottets ledamöter, har jag ansett min tvekan i detta afseende böra vika. Det torde också vara lämpligt att nu få skärskåda den föreliggande motionen och därvid också — hvilket icke torde kunna undvikas — i vissa delar beröra de andra motionerna, dock utan att inlåta sig på särskilda utskottets förhandlingar, då man har kommit öfverens om att ännu tills vidare icke yppa något därom.

Det förefaller vara en händelse, som ser ut som en tanke och en skickligt begagnad tanke, att motionen framkommit omedelbart efter östermalmsvalet. I hvad mån utgången af detta val kan hafva spelat in härutinnan, tillåter jag mig icke att försöka gissa. Jag tror icke, att valet spelat in i afseende å innehållet, men måhända har det inverkat något på den yttre formen. Man torde i detta afseende möjligen få inskränka sig till att fråga. Något svar lärer man knappast kunna vänta sig. Emellertid måste jag här framhålla, hvad jag vid ett annat tillfälle sagt i en mindre krets, att jag för min del icke kan tillmäta det nämnda valet någon som helst annan betydelse, än att i denna enskilda valkrets majoriteten af dem, som gått till valet, fällt sin dom om Kungl. Maj:ts förslag, då de i Riksdagen hafva insatt en representant för majoritsvalprincipen. Jag kan icke utsträcka detta valresultats verkningar till att omfatta hela vårt land och vara en vägledning rörande den allmänna opinionen inom riket.

Om jag nu fäster mig vid motionen, sådan den framlagts, så har jag blott hunnit helt obetydligt gå igenom densamma. Den föreligger ju icke heller i tryck, utan man får hålla sig till tidningsreferaten. Jag får ett intryck af att författaren af den Staaffska motionen har en smula förgapat sig på politiken. Vi hafva en passus, som jag ber att få uppläsa: »Därest en folkrepresentation skall motsvara sitt namn, kräfves tydligen, att grunden för dess sammansättning är sådan, att den i koncentrerad form återger den *politiska åskådning*, som är härskande bland folket i det hela.» Ja, jag för min del tror icke, att detta är allt som fordras af en representation. Jag tror, att representationen har många andra viktiga saker att tänka på, många andra högst betydelsefulla funktioner att fullgöra. Det förefaller mig, som om man nu lämnade å sido betydelsen af sådana ärenden, som falla under statsutskottets och bevillningsutskottets behandling, och jag tror, att ingen i denna kammare vill hänföra dessa båda utskotts verksamhet och de beslut, som sedermera inom Riksdagen däraf förmedlas, till det minst viktiga af riksdagsarbetet. Om man i det anförda uttrycket i motionen har fått fram hvad som är Riksdagens viktigaste funktion, vill jag hemställa till herrarna att själfva litet tänka efter.

Jag vill taga ett exempel. Vi hafva en fråga af stor nationell betydelse, som ännu föreligger olöst, men i hvilken Riksdagen flera gånger ganska tydligt uttalat sig, nämligen frågan om den stora inlandsbanan. Med denna fråga tror jag att man icke kan komma till rätta, om man aldrig så mycket sammansätter Riksdagen efter politiska

synpunkter. Tvärtom tror jag, att de politiska hänsynen ofta nog blifva ett hinder för ett framgångsrikt riksdagsarbete. Hvad är egentligen betydelsen af detta tal, som man får höra mångenstädes i vårt land och som ideligen upprepas af tidningarna: »Vi behöfva arbetsfred och arbetsro». Jag tolkar detta kraf såsom en sund yttring af allmänhetens ovilja därofver, att de politiska synpunkterna alltmera trädt i förgrunden i vårt nuvarande riksdagsarbete och i viss mån förtagit detta en god och lycklig verkan. Allmänheten saknar något hos Riksdagen och finner, att Riksdagen sysselsätter sig för mycket med formella angelägenheter. Jag tror, att det kunde vara på tiden att man sökte råda bot på detta samt sökte komma ur det tillstånd, hvori vi sedan länge befinna oss, och åtminstone sökte en lösning, ja en god lösning af dessa viktiga frågor. En sådan föreligger enligt mitt förmenande i Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har tänkt sig, att det icke är nog med att lösa frågan om den politiska rösträttens utsträckning och om valmetoden, utan att vi äfven böra se till hvad som blir den naturliga konsekvensen af en sådan lösning. Detta är en begränsning af den kommunala rösträtten och ett tillmötesgående af gamla kraf, som härutinnan så många gånger framställts. Jag kan för min del icke finna annat än att det är tillbörligt och rätt, att, när saken är uppe och det icke kan undvikas att man får den ena frågan som en följd af den andra, man tänker sig litet fram i tiden och försöker att på en gång vinna en slutgiltig lösning. Och hvad skulle man då ernå med ett förslag sådant som regeringens? Ja, man må lägga märke till, att det är den *allmänna* rösträttens införande som är det grundväsentliga. Man glömmar i själfva verket bort hvad det här gäller: rösträttens utsträckande till allt folket! Hur vi än gestalta valmetoden, helt visst kommer en så betydande utsträckning att föranleda en helt annan sammansättning af Andra Kammaren, än vi nu kunna öfverskåda. Det är därför man måste se till, att man icke samtidigt ställer det så, att Första Kammaren blir kvarstående på sin gamla ståndpunkt. Det kan hända, att vi ur vår Andra Kammare mota bort de praktiska männen. Det är dem, som jag tillmäter förtjänsten af den lyckliga lösning af många frågor, till hvilken Andra Kammaren så väsentligt kunnat bidra. När Första Kammaren hittills i mycket hög grad varit en representation för ämbetsmännen och de högre stående klasserna, så måste man tänka sig, att det icke nu går an att från Riksdagen helt och hållet mota bort de praktiska insikter, som här fått göra sig gällande. Man kanske då ställer det så, att man hvarken i denna kammare eller i den första får sådana kraf tillgodosedda.

Det är en sådan betydelse, som jag i första rummet tillmäter det föreliggande kungl. förslaget och dess reduktion af fyrkskalan. Det är ur denna synpunkt, som jag anser, att man bör gå till en vidsträcktare lösning och icke stanna på halfva vägen. Motionärerna vilja ställa frågan om den kommunala rösträtten och däraf beroende val på framtiden. Denna befatta sig motionärerna icke alls med. Vi hafva dock redan hört en af dem tala om att han uppfattar motionen endast såsom »en vädjan att förnya det beslut, som i fjol fattades af denna kammare», enligt hans förmenande intet vidare

Remiss af en motion.
(Forts.)

Remiss af en motion. (Forts.) och sålunda icke alls såsom någon slutlig lösning. Man måste för sig klargöra de erfarenheter vi hittills i denna fråga gjort, att det icke är nog, att den ena Riksdagen fattar ett beslut och man kommer åter nästa riksdag samt tror, att man nu har ett grundläggande beslut enligt grundlagens fordringar. Man finner helt enkelt, att detta alltsammans varit gäckeri. Det är icke meningen, att man skall stanna där man förut stod, utan man skall gå längre och längre, och man skall slutligen endast finna en lösning återstå, nämligen den, som nu föreslås af socialisterna. Jag tror, att när vi besinna att vår regering funnit sig manad att gå denna väg och lägga fram ett förslag till frågans allsidiga bedömande och till en slutgiltig lösning af dessa frågor i deras hela omfattning, Riksdagen och dess Andra Kammarer icke stå till svars med att ånyo gäckas med nationen. Jag tror tvärtom, att vi en gång måste sluta upp med att, så snart något föreslås, endast säga: Det var icke detta vi ville; vi vilja hafva något annat.

Hur förhåller det sig nu med krafvet på den kommunala rösträttens begränsande? Ja, i de mellersta delarna af landet tror jag icke, att en begränsning har alltför stor betydelse. Ätminstone gäller detta beträffande de rena jordbrukssamhällena. Jag skall, mina herrar, tala om, att i den kommun, där jag själf under 17 år varit kommunalordförande, det icke mer än en eller två gånger inträffat, att man behöft taga fram en röstlängd. Man har nämligen vetat att fatta beslut på samförståndets väg, och detta är den bästa vägen. Denna väg kan man äfven i framtiden med någorlunda förständig ledning gå, om blott den ena parten söker litet jämka med sig och vill gå den andra till mötes.

Däremot betyder en begränsning af den kommunala rösträtten mycket i sådana kommuner i södra och mellersta Sverige, där man har blandade jordbruks- och industrifyrkar, och hvad städerna beträffar är det min bestämda öfvertygelse, att de själfva skola finna, att det måhända gäller en reduktion, som går längre än de någonsin hittills hafva tänkt sig.

Allra mest betyder det dock för en särskild landsända, nämligen Norrland. Där har man hört så mycket om bolagsvälde och det missnöje, som däraf framkallats både bland bönder och bland arbetare, att jag tror, att man där har rättighet att vänta särskildt tillmötesgående från Riksdagens sida i förevarande afseende. Riksdagen har ju förut med sympati mött norrländingarne. Den af herr Staaff i fjol framlagda lagen blef ju af Riksdagen antagen, oaktadt många ansågo, att det blott kunde vara en försökslagstiftning, men dock ett försök, som borde göras. Så ser jag denna sak. Vi må här göra ett försök att gå norrländingarna till mötes och se till, om icke det talet skulle kunna försvinna, att de hafva för mycket bolagsvälde och för litet bonde- och arbetarevälde.

Jag skall icke mycket upptaga de i motionen gjorda uttalandena till bemötande. Jag finner, att många af de anförda skälen kunna lämnas ur räkningen, och de försvinna nog så småningom. I fråga om det proportionella valsättet göres emellertid det uttalandet, att >det proportionella valsättet är i vårt land alldeles opröfvadt och ända

till den senaste tiden så godt som okänt för den stora massan af befolkningen, detta trots det stora arbete, som nedlagts på metodens populariserande.» Ja, detta är delvis sant. Men det är dock på ett område, inom hvilket åtminstone Riksdagen pröfvat de proportionella valens princip, då nämligen Riksdagen många gånger, underdömd på grund af öppen, men ofta på grund af tyst öfverenskommelse, vid utskottsval tillämpat den proportionella grundsatsen. Man har nog många gånger syndat mot denna grundsats, men man har dock varit öfverens om att det rätta är, att den upprätthålles. Saken är här tillräckligt pröfvad, och jag tror, att kammaren skall ena sig om att, där man vid ett utskottsval tillämpat ren proportionalism, man icke egentligen haft något att beklaga sig öfver, utan funnit, att ett godt förarbete för de kommande förhandlingarna kunnat utföras. När resultatet härvidlag blifvit godt, tror jag, att vi icke behöfva vänta något annat, om vi öfverflytta metoden äfven till andra val, och jag vill fråga herrarna: Är det då alldeles nödvändigt, att hvarje valman, han må i dagliga lifvet aldrig så litet befatta sig med matematiska spekulationer och funderingar, skall, blott han vet, huru han för sin del skall gå till väga vid aflämnandet af sin röstsedel, därjämte kunna utveckla metoden för röstsammanräkningen? Sedan han aflämnat sin valsedel, behöfver han ju icke göra mera. Han kan vara alldeles öfvertygad om att de kandidater, som upptagas på sedlarna, alla förstå valmetodens innebörd och nog komma att hvar och en i sin stad utföra den behöfliga kontrollen på valförrättaren, Konungens befallningshafvande. Man kan vara alldeles på det klara med, att här icke kommer att finnas rum för några missbruk.

Jag tillåter mig på tal härom att göra en jämförelse. Det är många nyheter, som vi varit med om att införa i vårt land, utan att den stora allmänheten på förhand begripit dem. Jag vill endast fråga: Hur skulle det gått med införandet af metersystemet, om man, innan beslut därom fattats, känt sig skyldig tillfråga valmännen, den stora allmänheten, huruvida de ville vara med härpå? Ett annat »meter»system rönte också motstånd, då det infördes här i Stockholm, hvarest jag dock tror allmänheten vara mycket mera klipsk än på landet, nämligen *taxametersystemet*... (Jag fick nu från något håll en varning att icke fördjupa mig häri, utan må tills vidare lämna denna sak...) Herrarna se dock, att här var något, som allmänheten först icke ville vara med om, men nu är det nog icke många, som skulle vilja afskaffa taxameterdroskorna. På samma sätt förhåller det sig med många andra saker. Man har gjort en jämförelse med telefonen. Icke förstår den stora allmänheten, huru telefonen funktionerar, men det är icke många, som ej förstå att använda den, blott de hafva någon. Här säges, att den proportionella metoden trots det arbete, som användts på dess populariserande, ännu i dag är föga känd. Ja, detta är verkligen förhållandet. Jag känner någonstädes en läkare, som icke är någon konservativ man — han håller sig med Dagens Nyheter. Denna läser han dock någorlunda kritiskt. Han har blifvit omvänd till proportionalismen genom professor Charliers lilla broschyr, som gaf honom den första impulsen att tänka sig in i frågan. Nu är han en mycket ifrig proportionalist och det roar

Remiss af en motion.
(Forts.)

Remiss af en motion.
(Forts.)

honom att, när han är ute på resor, spörja sin skjutspojke och andra, som han träffar, om de veta, hvad proportionella val är. I början, har han berättat, var det just ingen, som visste hvad detta vore, men sedan vederbörande fått en liten lektion och därefter tillfrågades: Hvad säger ni nu? så svarade man: Ja, *det där är ju rättvist!*

Här föreligger nog bristande upplysningsarbete, bristande förmåga att få fram enkla metoder. Jag vill dock icke klandra någon. Det är icke så lätt att föra fram nya idéer, och det är framför allt icke lätt att på ett lättfattligt och populariserande sätt redogöra för den proportionella valmetoden. Det är emellertid min öfvertygelse, att hade man icke haft blott alltför mycket matematiska synpunkter, hade man icke fordrat den fullständigaste absoluta rättvisan i stället för att nöja sig med något, *som är bättre än det nuvarande*, så hade icke hela saken därigenom från början fördärfvats för oss, utan hade nu varit löst. Svårare än så är den icke. Det är icke fråga om att skipa en absolut rättvisa vid valen. Frågan gäller ju helt enkelt att förhindra alla de rena *orimligheter*, som majoritetsvalen kunna föra med sig och som måhända icke ännu kommit öfverallt till synes, därför att vi än så länge hafva censusbestämmelser, som verka olika inom olika valkretsar, hvarför också resultatet blifvit olika. Men när den allmänna rösträtten genomförts, kommer detta valsätt att verka drakoniskt. Man bör väl då finna sig i att nu kanske icke på en enda gång erhålla en valmetod, som gifver aldeles ofelbara utslag. Man får här, såsom på så många andra områden i vår värld, nöja sig med ofullkomligheter, blott man får något, som är bättre än det nuvarande, hvars fel man till fullo känner och bekänner. Jag tror icke, att de, som så mycket kritisera den proportionella valmetoden, skola hålla i därmed, ty de försvara dock i själfva verket *en sämre sak!*

Herr Erlansson: Herr talman, mina herrar! Efter det myckna som yttrats i saken kan det synas otillbörligt att uppträda, men jag känner det såsom en plikt att säga några ord i denna fråga.

Det var för en tid sedan som en viss skämttidning visade oss rösträttslasset förspändt, och hurusom statschefen för med lassat uppåt backen. Af de motioner i denna fråga, som framlämnades i kammaren i går, tycks det, som en del af kammarens ledamöter skulle anse, att lassat är för litet och att det icke är värdt att hjälpa till att få det upp för backen, medan åter andra tyckas vara af den mening, att lassat är för stort, så att man för den skull skall hålla igen, så att det må få bli kvar nedanför backen. Detta förefaller minst sagdt förunderligt, i synnerhet som det i början af riksdagen just gjordes en förlöjligande anmärkning mot Kungl. Maj:ts proposition, därför att den icke innehöll mer än hvad den gjorde. Det pekades då på att kvinnornas rösträtt också skulle ha varit med, för att förslaget skulle kunnat anses acceptabelt. Jag har fäst mig vid några punkter här i motiven till motionen, som jag skulle vilja något vidröra. — Jag tänker då närmast på det, som af den siste talaren berördes och upplästes. Det heter där: »Därest en folkrepresentation skall motsvara sitt namn, kräfvdes tydligen, att grunden för dess sammansättning är sådan, att den i koncentrerad form återger de politiska

åskådningar, som äro rådande bland folket i det hela.» Det är så sant, så att detta vill jag för min del understryka. Men då motionärerna i denna sanning vilja finna ett stöd för bibehållandet af det urgamla majoritetssystemet, så förstår jag icke rätt deras ståndpunkt. Ty jag finner just i detta förhållande ett mycket starkt stöd för att vi böra och måste antaga den proportionella valmetoden. Ty jag frågar: är det möjligt att med majoritetsval och enmansvalkretsar verkligen få reda på de åskådningar, som finnas ute i landet bland befolkningen? Tänka vi då på det sista valet i vårt land, som försiggick här i hufvudstaden, så finna vi efter tidningarnas uppgifter, att det skulle vara omkring 15,000 röstberättigade män i den valkrets, där valet ägde rum, och att af dessa 15,000 något öfver 6,000 afgåfvos sina röster; men den person, som blef vald, valdes med en röstsiffra af 3,402 röster. Draga vi dessa 3,402 ifrån 15,000, så blir det i jämnt tal 12,000 valmän, som icke hafva någon representant här i kammaren för den valkretsen. Jag frågar: är det möjligt att under sådana förhållanden få reda på folkets politiska åskådning? Det förefaller mig minst sagt underligt, att man ens kan ha panna att komma med ett sådant påstående.

Remiss af en motion.
(Forts.)

Men nu kan det väl hända, att man gör den invändningen, att det kunde bli samma resultat äfven med proportionellt valsätt, nämligen att folk icke deltaga i valet och att detta således är någonting man icke kan hjälpa, det är deras egen sak. Jag undrar dock, äfven förutsatt att med tillämpning af proportionella val en del underlåte att afge sina röster, om antalet af dessa skulle bli så stort som under nuvarande förhållanden. Vi finna, att samma förhållande ägt rum vid sista valet i Malmö, där det sades att det fanns omkring 12,000 röstberättigade — —. Jag minns nu icke bestämdt till siffran antalet af de röster, som afgåfvos, så jag kan icke säga detta precist, men det var åtminstone icke mer än hälften af samtliga röstberättigade. Då undrar man på: hvad är orsaken till att så många icke afge sina röster? Jo, det är tvifvelsutan de nuvarande missförhållandena, då man till följd af systemet med enmansvalkretsar tvingas att rösta på en person, som man icke vill ha till representant. Då är det många, som hellre nedlägga sin röst och icke deltaga i de politiska valen. Se vi härpå, så är det nog så, att det icke är möjligt att med enmansvalkretsar utröna, huru den politiska åskådningen ute i landet ligger, men det skulle man helt säkert bättre kunna göra, om den proportionella valmetoden blefve införd.

För att nu återgå till det sista valet, så undrar jag, hvilka den valde representanten skall representera eller hvilken åskådning han skall anses företräda. Han fick något öfver 3,000 röster. Af tidningarna har jag sett, att socialisterna disponerade 2,000 röster. Sålunda har han fått fler röster af socialisterna än af liberalerna, men mannen har annars uppgifvits vara liberal. Hvilka representerar han sålunda i Riksdagen? Ty det måste vara svårt för en person att själf afgöra, hvilka han skall representera. Antingen måste han vara ett mellanling mellan socialist och liberal, och under sådana förhållanden tror jag han kan uträtta bra litet, eller också måste han gå mot sin öfvertygelse och representera dem, som gifvit honom de flesta rösterna,

Remiss af en motion. eller ock måste han följa sin egen öfvertygelse och representera det minsta antalet af de valmän, som skänkte honom sina röster.

(Forts.)

Det säges här i motiveringen, att det skulle vara den härskande meningen, den härskande åskådningen ute bland folket. Det tycks nästan som om de, hvilka envisas så mycket med enmansvalkretsar, verkligen skulle vilja få det därhän, att endast den härskande meningen i landet skulle vara representerad inom Riksdagen. Det är ju en känd sak, att enmansvalkretsar äro någonting, som man så mycket och så envist håller på. Ty det är ju gifvet, att genom enmansvalkretsar måste den härskande åskådningen inom valkretsen bli representerad. Men de, som stå i minoriteten, kunna aldrig bli representerade med enmansvalkretsar. När man nu tänker sig, att det blir *ett* parti, som i stort sedt blir rådande öfver hela landet, hvad tiden lider, måste det också bli *ett* parti, som blir det härskande inom Riksdagen, och alla andra partier i landet, som äro i minoritet, skola stängas ute från Riksdagen, så att man där må få arbeta i ro och lugn. Men att detta skulle lända landet till fromma, det förstår jag icke. Jag undrar, om icke med majoritetsval det kommer att gå så, att Andra Kammaren representerar arbetarepartiet och Första Kammaren arbetsgifvarne. I stort sedt åtminstone tror jag det kommer att ske så.

Nu vet jag nog, att de, som hålla så strängt på enmansvalkretsar, påstå, att det ingenting gör, om det ena partiet segrar i en valkrets, ty i en annan valkrets segrar det andra, och så sker det en utjämning öfver hela landet. I viss mening kan det ju sägas. Men om t. ex. malmöborna lyckades få in en högerman bland sina borgare i staden, så undrar jag, om verkligen denne högerman skulle i någon mån eller åtminstone såsom sig höfves kunna representera bönderna uppe i Norrland, hvilka icke lyckats få in en landtbrukare, utan där i stället socialister blifvit valda. Jag tror icke, att denna argumentering egentligen kan betyda så synnerligen mycket.

Liberala samlingspartiet tyckes vidare i sin motion hålla före, att i Första Kammaren skulle den minoritet, som där redan finnes, visserligen något ökas och tillväxa, men att detta skulle ha en skadlig inverkan på kammaren, ty den skulle därigenom bli mindre benägen att gå med på Andra Kammarens beslut. Det förstår jag icke. Då kunde man ju å motsatta sidan resonera på det sättet, att om en massa högermän komme in i Andra Kammaren, så skulle det hafva till följd, att det vore svårt för Andra Kammaren att gå med på sådana förslag, som Första Kammaren gillat. Men hvem resonerar väl så? Men det är just detta majoritetsmännen så ofta anfört såsom skäl mot proportionalismen, att Första Kammaren skulle få en stark högerklick inom Andra Kammaren, och att därigenom Första Kammarens mening och vilja skulle diktera Andra Kammarens beslut. Men nu, då det genom regeringens förslag har visat sig, att vänstern skulle få icke blott majoritet inom Andra Kammaren, utan ock en ganska stor minoritet inom Första Kammaren, så menar man, att detta skulle motverka kamrarnes samarbete och att Första Kammaren därigenom skulle ställa sig mera stridig mot Andra Kammaren. Det förefaller mig mycket underligt, att man kan resonera på ett sådant sätt. Jag förstår det verkligen icke.

Jag tänkte också vidröra den saken, hurusom det alltid talas för landtmännens väl. Motståndarne säga, att genom proportionella val skulle landtmännen icke bli representerade inom kammaren, utan representanterna skulle hufvudsakligen komma att utgöras af högermän och af längst åt venster gående. Men så säges det nu också här i motiveringen, att det skulle vara landtmännen, som skulle ha det allra svårast att reda sig i de stora valkretsarna, och att de skulle bli efter i valkampanjen, så att, om de icke blefve alldeles utan representanter, skulle åtminstone deras representantantal rätt mycket minskas. Men då det på samma gång säges i motiveringen, att genom enmansvalkretsar Andra Kammaren skulle ställas på bredare grund än nu är fallet, kan man fråga sig, hvad man menar med detta. Det förhåller sig väl så, att för närvarande ha landtmännen de flesta representanter inom Riksdagen, eller, såsom en skåning förra året vågade säga: »För närvarande regeras den svenska Riksdagen af bönderna, d. v. s. af barbarer». Då man nu vill ha det därhän, att kammaren såsom representation skall baseras på en bredare grund, vill det väl säga detsamma som att få bort dem, som utgöra pluraliteten, d. v. s. landtmännen, och få in andra i stället; annars förstår jag icke hvad man vill ha sagdt med detta. Men jag tycker, att det talar för sig själf, att liberala samlingspartiets motion med dess motivering ingalunda synes vara något för bönder att nappa på. Ty partiet tyckes med sin motivering gifva vid handen, att kammarens nuvarande sammansättning bör så betydligt förändras, att den skulle blifva uppställd på bredare grund. Och det är tämligen klart, att så också skulle blifva förhållandet. Jag kan icke finna af den motivering, som samlingspartiet haft för sin rösträttsmotion, att detta skulle vara någonting för de mera sansade att hänföras af. Och för min del håller jag före, att vi göra klokast i att antaga det kungl. rösträttsförslaget och sålunda komma ifrån allt detta bråk. Såsom också en föregående talare anmärkte, visar det sig af liberala samlingspartiets motion, att partiet visst icke genom detta förslag fört frågan dithän det vill, utan om det nu lyckas få frågan dit partiet för närvarande vill och i sin motion angifvit, skulle det sedan blifva ett fortgående arbete för att komma allt längre och längre fram till det önskemål, som partiet har i sikte, men icke så tydligt uttalat i sin motion.

Herr Larsson i Lund: Blott ett par korta ord, med anledning däraf, att den ärade talaren på södermanlandsbänken synes hafva missförstått något af hvad jag nämnde i mitt förra anförande. Då jag uttalade, att denna kammare borde upprepa sitt beslut från år 1906, låg däri den meningen, att regeringens appell till de tveksamma inom denna kammare borde besvaras med en appell. adresserad till svenska folkets valmanskår.

Medan jag har ordet, skall jag ock begagna mig af tillfället att komplimentera samma ärade talare för hans luminösa jämförelser, blott beklagande, att han därvid af någon tillfällighet råkade glömma bort parallellen mellan de proportionella valen och totalisatorn.

*Remiss af en
motion.
(Forts.)*

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Vid den fullständiga frihet, som herr talmannen godhetsfullt och, enligt min tanke, med fullt skäl gifvit åt denna öfverläggning, ha talarne yttrat sig om både ett och annat, som kanske, strängt taget, icke så direkt hör till ämnet. Dit kan man väl räkna frågan om östermalmsvalet och dess detaljer. Men då nu den frågan har införts i debatten, så må det vara mig tillåtet att äfven därom yttra ett par ord.

Herr Lindblad trodde sig inse, att det var en tanke och, som han artigt uttryckte sig, en skicklig tanke, att vår motion hade framkommit omedelbart efter östermalmsvalet. Herr Lindblad öfverskattar, som vanligt, sina motståndares skicklighet. Det berodde alldeles icke på någon tanke eller någon skicklig tanke, att så blef förhållandet, utan det berodde helt enkelt därpå, att den grundliga och en hel del sammanträden omfattande pröfning, som ägnats åt den kungl. propositionen, samt därefter följande utarbetning af partiets motion, icke blefvo afslutade förr, än att den först nu kunnat komma fram.

Då herr Lindblad i sammanhang härmed anmärkte, att östermalmsvalet efter hans mening icke hade någon betydelse för frågan om hela rikets opinion, utan endast för frågan om opinionen i den valkretsen, så är jag i tillfälle att fullständigt instämma med herr Lindblad. Men jag vill göra ett tillägg, som han icke gjorde, att äfven med denna inskränkning tycker jag, att valets utgång var mycket glädjande.

Herr Lindblad ingick vidare på en utläggning af hvad enligt hans mening, i motsats mot vår, hufvudsaken i en folkrepresentation vore.

Jag erkänner, att jag icke fullt lyckades uppfatta hans mening i denna del af hans yttrande. Den syftade på att söka vederlägga något, som i motionen yttras och som vi trodde nästan vara så godt som själfklart, nämligen att om en folkrepresentation skall motsvara sitt namn, bör den på en viss gifven tidpunkt också motsvara den allmänna stämningen och riktningen hos folket. Däremot invände han, att det var helt andra frågor, statsutskotts- och bevillningsfrågor o. s. v., som utgjorde en hufvudsak i riksdagsarbetet. Men jag vill fråga: har icke erfarenheten visat, att äfven bevillningsfrågor, exempelvis tullbevillningsfrågan, äro spörsmål, som samla landet i stora skillda partier, om det nu också gick så i *den* speciella frågan, att den representation, som genomförde tullsystemet, icke utgjorde ett riktigt uttryck af landets vilja? Det är för öfrigt något egendomligt att höra en ifrig proportionalist polemisera mot folkrepresentationens uppgift att motsvara landets önskingar och vilja, då ju proportionalismen sätter en uppgift för representationen uti att till och med så noggrant som möjligt — som det heter — afspegla alla nyanser i landets åskådningar.

Taxametern hoppar jag förbi.

En annan talare yttrade sig äfven om östermalmsvalet. Jag vill nämna, att, såvidt jag kunde uppfatta honom, påstod han, att Östermalms valkrets innefattade 15,000 valmän. Efter de uppgifter, jag sett, skulle den omfatta 10- å 11,000, och mellan 6- och 7,000 deltogo i valet, hvilket betecknar ett större deltagande än, efter hvad jag erfarit, någonsin förekommit i någon valkrets i Stockholm, äfven vid allmänna val.

Densamme talaren reflekterade öfver huru den nya represen-

tant, som inkommit i kammaren genom östermalmsvalet, skall ställa sig och hvilka han skall anse sig representera. Det är ju ofantligt välmenande, men jag undrar, om icke den representanten möjligtvis skulle kunna anses vara kompetent att afgöra den saken utan den af mig åsyftade talarens hjälp.

En annan ärad talare ingick på åtskillig behandling af hvad jag och äfven en och annan af mina politiska vänner förut ha kunnat yttra. Jag vill emellertid be att få upplysa honom, att han alldeles glömt bort ett ofantligt viktigt yttrande af mig, nämligen det jag fällde vid ett möte i Gnesta. Han bör taga reda på detta yttrande, ty det är af mycket stort intresse och har visst stått en 20 å 30 gånger aftryckt i tidningarna. Jag yttrade mig där ungefärligen så, att propotionalismen innehåller en tanke af stor och oemotståndlig riktighet. Det är, tror jag, uti detta yttrande, som man i fråga om mig framför allt har velat finna en motsägelse emot min nuvarande ståndpunkt. Men för min del kan jag icke erkänna, att det finnes en sådan motsägelse. Ty jag är fortfarande fullkomligt beredd att vidhålla det yttrandet, att själfva grundtanken och afsikten i propotionalismen, rätt fattad, är af en stor och obestridlig riktighet. Hvad jag däremot vågar bestrida, det är, att den tanken på något af de sätt, som vi hittills fått se, har blifvit utförd så, att den kan tillämpas i det praktiska politiska lifvet utan att kunna medföra vida större skada, än den skulle medföra gagn.

Den förste ärade talaren, herr Hildebrand, anmärkte att vi hade återkommit med de utslitna skälen mot propotionalismen. Ja, man har ju olika tankar i detta fall. Han kallade dem »utslitna», vi kalla dem *utslitliga*, så länge de äro ovederlagda.

Samme talare framhöll, att anmärkningar gjorts mot de propotionaliska valen, som i själfva verket äfven träffade majoritetsvalen. Ja, det vill jag visst inte bestrida, att vissa anmärkningar kunna vara gemensamma, men det beror ju ofantligt mycket därvidlag på, i hvilken grad det fel förefinnes, som man anmärkt. Den talaren fäste sig mycket vid vårt tal om valkostnaderna, och han ville söka framhålla, att äfven vid majoritetsval kunde ganska stora valkostnader behövas och hade redan i visst fall behöfts. Ja, det tror jag också ligger en viss sanning i. Men jag tror, att de stora valkostnaderna nu vid majoritetsvalen likväl väsentligen ha varit begränsade till de större städerna. Däremot har jag icke hört, att så stora valkostnader ha behöft nedläggas på landsbygden. Men att detta skulle blifva fallet efter det propotionaliska valsättets införande, det är nog gifvet.

Densamme ärade talaren var ofantligt intresserad för att få veta slutsumman af östermalmsvalets valkostnader på den liberala sidan. Jag tycker, att det skulle mera intressera honom att öfverväga slutsumman på den konservativa sidan, äfven om efterkrafven där betalas med ett visst vemod.

Samme talare yttrade, att motionärerna visa sig ofantligt ängsliga för att Första Kammaren skall demokratiseras. Det skulle mycket intressera oss motionärer, i fall alla, som äga förmåga och vilja — och det, hoppas jag, är fallet med hela kammaren — ville ägna en opartisk uppmärksamhet och öfvervägande åt hvad vi i detta fall ha

Remiss af en motion.
(Forts.)

*Remiss af en
motion.
(Forts.)*

yttrat i motionen. De skulle då finna, att det är därför, att den befarade dualismen mellan kamrarna lättare och sannolikare kan ökas genom regeringens förslag, som vi icke anse detta i föreliggande fall tillfredsställande. Vi tro nämligen, att en s. k. demokratisering af Första Kammaren, som likväl icke frambringa någon möjlighet att den kammaren någonsin skall komma att äga annat än en strängt konservativ majoritet, denna demokratisering är i själfva verket endast egnad att — om jag får begagna mig af ett vulgärt uttryck — i högsta grad pigga upp Första Kammaren i dess uppfattning, att den kan vara en lika god bärare af den representativa idén som någonsin Andra Kammaren. Det är därför vi sagt, att om man vill slå in på denna väg, d. v. s. företaga en reformering af Första Kammaren, man då måste gå mycket längre. Första Kammaren skall, efter vår tanke, antingen reformeras grundligt eller också förbli sådan den nu är.

Samme talare glädde sig öfver att det i vår motion icke finnes något uttalande, syftande till att majoritetsvalens anhängare skulle anse sig bundna af 1905 års mandat. Ja, hvad den frågan angår, vill jag erinra honom om att den omständigheten, att vår motion icke innehåller något uttalande om denna punkt, väl egentligen icke kan betraktas såsom ett bevis för hvad motioärerna tänka om den punkten. Vi ha icke alls berört den. Men vill han höra min anspråkslösa åsikt i denna fråga, skall jag gärna säga honom den. Jag tror att det är omöjligt att utan att verkställa en undersökning af hvad representanterna sagt sina valmän påstå, att alla representanter, som hittills stått på denna åsikt, d. v. s. varit anhängare af majoritetsval, äro bundna därtill i och genom 1905 års val. Jag tror icke, att en representant, som hittills har röstat för majoritetsval, men som aldrig lofvat sina valmän att i alla väder rösta för majoritetsval, på något sätt kan vara bunden däraf, att 1905 års val i allmänhet fördes på linjen: proportionella val eller majoritetsval. Men däremot — och här är det möjligt, jag vet det icke, att jag befinner mig på en annan ståndpunkt än herr Hildebrand — däremot anser jag, att den representant, hvilken såsom kandidat har afgifvit en bestämd förklaring till sina valmän, också är skyldig att handla efter den förklaringen. Ty löftets kraft samt tro och heder böra hållas högt af politiken.

Samme ärade talare började sitt anförande med ett uttalande därom, att då Första Kammaren efter hans mening vore beredd att med stor majoritet godtaga regeringsförslaget, måste det vara motionens syfte att omintetgöra ett positivt resultat vid denna riksdag. Nej, den åsyftar icke alls att omintetgöra ett positivt resultat vid denna riksdag, den åsyftar att gentemot regeringens förslag bjuda ett annat positivt resultat både till Första Kammaren och åt Andra Kammaren att antaga. Jag vill hemställa till herrarne, hvarthän det skulle taga vägen med denna kammares handlingsfrihet, om man verkligen skulle kunna i den ena stora frågan efter den andra anföras det argumentet: »majoriteten af Första Kammaren är bestämd, följ den alltså denna majoritet, eljest blir det ingenting af, annars visen I, att I ingenting viljen».

Det har här något talats om att rösträttsfrågan icke skulle kunna bli genom vårt förslag slutligen löst. Ja, mina herrar, det beror ju på hvad man menar med »slutligen löst». Vi veta ju, att det finnes

*Läsning af en
motion.
(Forts.)*

stora grupper bland folket och äfven grupper här i Andra Kammaren, som önska en vidare gående lösning, som önska, för att taga ett exempel, kvinnans rösträtt. Det är ju alltså själfklart, att med vårt förslag kan icke rösträttsfrågan vara löst i den meningen, att för en öofverskådlig framtid alla förslag i denna fråga vore undanröjda. Men jag tror att den är löst på det sättet, att, i fall detta förslag blir antaget af de båda kamrarna, det då först blir en ny, på den nya sammansättningsgrunden vald kammare, som i sin ordning, och efter de opinioner den företräder, kommer att få öfverväga, huruvida rösträttsfrågan i sinom tid bör föras ännu längre. Så mycket tror jag vara alldeles säkert — och jag undrar, om icke i själ och hjärta hvarje man, som för närvarande sitter här i kammaren, han må tillhöra regering eller Riksdag, i det fallet instämmer med mig — att, i fall rösträttsfrågan nu i båda kamrarna löses på grundvalen af vårt förslag, då blir detta förslag med säkerhet upphöjdt till grundlag, men att, om regeringsförslaget skulle vinna någon liten majoritet i denna kammare och en större majoritet i Första Kammaren, det då icke är lika gifvet, att det blir upphöjdt till grundlag. Ty hvar och en är nog i sitt inre ganska viss på, att vårt förslag står vida närmare den folkliga uppfattningen och de folkliga önskingarna. Det är däri, mina herrar proportionallister, som er svaghet ligger, och som vår styrka ligger.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag skall be att få tacka herr Staaff, icke för den profetians gåfva, som han nu kom med — det finnes ett gammalt ord, som säger: »vi profetera endels» — men jag skall be att få tacka honom för att han klargjort något litet af ett dunkelt uttalande i motionen. I det tryckta referat af motionen, som jag här har, står under rubriken »*slutsatser*»: »Då vi således hvarken finna den i fråga om Första Kammaren föreslagna förändringen *tillfredsställande*» etc.

Detta var ett mycket knapphändigt meddelande, ty man får icke veta, i hvad hänseende det är otillfredsställande, man vet icke, om motionärerna anse, att Kungl. Maj:t i denna fråga gått för långt, eller om de anse, att han tagit ett för kort steg. Men nu fingo vi dock höra, att herr Staaffs tanke är den, att detta ingalunda är en tillfredsställande begränsning, utan att man måste gå mycket längre. Om alla de personer, som undertecknat den af honom väckta motionen, äro ense äfven om detta uttalande, därom kan jag icke döma. Om så hade varit fallet, synes man haft anledning vänta en motion äfven i fråga om den kommunala rösträttens begränsning. En sådan motion har emellertid uteblifvit. Och detta har jag tolkat så, att man antagligen i den frågan icke lyckats uppnå enighet.

På tal om yttrandet i Gnesta, så har jag icke haft tillfälle att förr betyga min talksamhet, fastän det var mig och min valkrets, som herr Staaff då gjorde den äran. Men det, hvarför jag särskildt tackar honom, det är för att han vidblifvit och förklarar sig vilja hålla på sitt uttalande om de proportionella valens rättvisa och inneboende kraft. Och jag vill påpeka, att det finnes ingen valkrets i vårt land, som har lättare att komma ut med de proportionella valen än den stad, i hvilken vi befinna oss.

*Remiss af en
motion.*
(Forts.)

Om herr Staaff vill låna sin kraftiga medverkan till att försöka realisera ej blott på papperet utan äfven i verkligheten denna tanke af så hög och mäktig innebörd, så tror jag, att vi skulle kunna lyckligt gå i land med densamma. Våra valmän äro icke trögare och hafva icke svårare för att fatta dessa metoder, än att de, sedan de en gång fått höra huru de skola bära sig åt, komma att hafva mycket lättare att afgifva sina vota än att t. ex. aflämna deklaraionsuppgifter efter formulär och dylikt. Vi komma kanske snart till en debatt, då det gäller att förbereda en omläggning af beskattningsförhållandena och få till stånd en verklig inkomstbeskattning af det svenska jordbruket. Och när herrarna komma med det krafvet, att den svenska bonden skall exakt uppgifva sin inkomst, således icke blott hvad han sålt och uppburit i kontanter, utan äfven hvad han konsumerat i hushållet, då komma herrarna att uppställa mycket svårare uppgifter för den det gäller än den nu föreslagna nya valmetoden.

Herr Larsson skall jag endast be att få svara några få ord. Jag har aldrig spelat på någon totalisator och vet knappast, huru en sådan laborerar. Men jag anar, att det är något slags lotteri. Dess bättre hafva vi icke så mycket lotteri här i mellersta Sverige. Skåningarna däremot vilja gerna hafva sådant. Jag tror också att herr Larsson skulle reda sig med en dylik totalisator. Jag har själf vid riksdagsmannaval varit med om något, som man skulle kunna kalla lotteri. Det är kanske icke lotteri i hvarje val.

Men det tror jag, att herrarna måste erkänna, att när man gick till val här i Stockholm både i höstas och nu vid östermalmsvalet, ingen kunde förutse utgången, och jag tror därför, att man kan säga, att vi verkligen lite hvar varit med om att spela på lotteri. Men det kunna herrarna vara öfvertygade om, att om man inför den allmänna rösträtten utan proportionella val, då har man inlåtit sig på ett mycket, mycket stort lotteri. Det skulle bli ett lotteri, där man tillåter endast en viss del af folket att köpa lottsedlar med på förhand alldeles gifven vinst, under det att man åt en mycket afsevärd del af öfriga i lotteriet deltagande lämnar ut lottsedlar med en alldeles afgjord nit.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Herr Staaff skaffade sig ett lättköpt bifall genom att här hålla fram ett framtidsperspektiv med anledning af, att jag skulle hafva sagt, att här skulle man, vara hänvisad till att, om Första Kammarens majoritet önskade en sak, Andra Kammaren genast skulle foga sig därefter, för att få ett Riksdagens beslut till stånd. Något dylikt har jag aldrig sagt och aldrig tänkt, tvärtom skulle jag anse, att en sådan uppfattning vore oriktig, och framför allt oriktig i en fråga sådan som denna. Här förhåller det sig ju så, att frågan om dubbelproportionalismen har kommit ifrån stora grupper inom denna kammare och sedan antagits af Första Kammaren. Hvad jag tillät mig framhålla var, att när det står och väger i denna kammare och man vet, att Första Kammaren kan gå med på det ena förslaget, då skall det finnas oerhördt viktiga skäl för att försöka få ihop en svag majoritet mot detta förslag. Detta är något helt annat och kan väl icke hafva utgjort någon anledning till herr Staaffs uttalande.

Vidare har herr Staaff sagt, att ett godkännande af hans och hans medmotionärers förslag skulle kunna mycket bättre än Kungl. Maj:ts förslag stå sig inför valmännen. Jag ber då att först få framhålla, att det är *en* sak, som är gemensam för båda de olika förslagen och som enligt min tro kommer att väcka mycket större opposition bland valmännen, än hvad frågan om valsättet skulle komma att göra, nämligen bibehållandet af det dubbla skattebetalningsstrecket. Jag tror, att det är denna bestämmelse, som kommer att framkalla den mesta kritiken och den mesta oviljan, och detta streck finnes ju på båda hållen.

Det har vid ett par tillfällen här, när frågan om de proportionella valen varit före, visat sig, att de liberala ledarna haft ett mycket fint öra för uttalanden, som gjorts ute på folkmöten. Så var det, när den proportionella valkommittén kom med sitt förslag. Men ha då de liberala ledarna blifvit alldeles döfva på den sista tiden, så att de icke höra alla de resolutioner, uttalanden och beslut, som gå i den riktningen, att det s. k. Staaffska förslaget icke gör till fyllest, utan att det måste bli ett förslag, som går vida längre? Också har ju en af herr Staaffs medmotionärer förklarat, att det varit endast med tvekan och med reservation, som han gått med på motionen.

Här har riktats angrepp på motionen äfven från annat håll. Jag undrar, om många i denna kammare verkligen kunna tro, att om det kungl. förslaget blir förkastadt och Riksdagen eller kammaren blir upplöst — en eventualitet som jag icke hoppas och tror på — jag undrar, säger jag, om det finnes många här, som tro, att vid den häftiga valstrid, som då kommer att uppstå, det verkligen kan vara det Staaffska förslaget, som kommer att stå sig såsom motförslag till Kungl. Maj:ts förslag? Jag för min del skulle tvärtom, med anledning af hvad som framkommit från det socialdemokratiska partiet och ute på många valmöten samt äfven uttalats i många tidningar, tro, att det blir förfärligt svårt att stå kvar på *det* förslagens ståndpunkt, och detta tror jag kan anföras till bemötande af herr Staaffs säkra uttalande, att hans förslag helt visst skulle stå sig mycket bättre än det kungl. förslaget.

Herr Staaff tog upp frågan om mandatet. Han inskränkte bundenheten alldeles oerhördt, och detta hans uttalande strider således mot alla principiella uttalanden om att de representanter, som framgått ur 1905 års val, skulle vara bundna af sina mandat. Han ville inskränka bundenheten till det fall, att en kandidat hade uttalat sig *bestämdt* om det, hvarom nu är fråga, d. v. s. fördömt proportionella val, äfven om det skulle blifva sådana till bägge kamrarna. Jag tänker då, att antalet representanter här i kammaren, hvilka gjort något uttalande i den vägen, är mycket litet, och att därför hela detta tal om mandatet och dess innebörd kan framföras med mycket liten kläm och betydelse.

Vidare skulle jag vilja säga, att kritik nog kan här öfvas, ~~hans~~ icke så mycket mot en representant, som står och känner sig bunden af sina egna uttalanden, som fast mer mot den kandidat, som i förväg bundit sig på alla möjliga sätt, äfven gentemot ett förslag, som ännu icke blifvit framlagdt. Detta torde dock vara att i vår författning införa något, som icke finns där, något som bryter sig igenom de gränser, som författningen uppdrager för de olika statsmakterna och deras

*Remiss af en
motion.
(Forts).*

Remiss af en motion. funktioner. Jag vill också påpeka, att det icke är jag, men väl herr Staaff, som uttalat en hård dom öfver ett par af sina medmotionärer. (Forts.)

Slutligen ber jag få påpeka en grundväsentlig skillnad emellan de två hufvudförslag, som nu äro framlagda. Se vi tillbaka på de olika under de senaste åren framkomna rösträttsförslagen, så påtrycktes 1904—5 års kungl. förslag en partiprägel, icke därför att första tanken på proportionella val till Andra Kammaren ensam kommit uteslutande från ett visst parti, utan därför, att de medlemmar af det liberala partiet, som medverkat till förslaget, utarbetat och förordat detsamma, genom sin öfvergång från förslaget satte en partiprägel på det. Det var icke förslaget själf, som var partiprägladt, utan förslaget blef det på detta sätt genom omständigheternas makt. Hade dessa män stått fast år 1904, så hade vi helt säkert haft rösträttsfrågan löst för närvarande. — Sedan kom 1906 års förslag, äfven det — och af bättre skäl — fullkomligt partifärgadt. Det var många, som då hade tänkt sig, att i förslaget skulle upptagits några bestämmelser, som på ett eller annat sätt innebure ett tillmötesgående åt motsidan, men man sökte förgäfvos. Tvärtom hette det, att förslaget skulle genomtvingas mot de öfriga gruppernas vilja. — Det kungl. förslag, som framlagts i år, synes mig vara det bästa, enär det sökt att bygga på en bredare grund än partipolitikens. Där har ett allvarligt försök gjorts att tillmötesgå önsksningar och kraf från motsidan. Där har man konsekvent gått från proportionella val till endast Andra Kammaren till proportionella val äfven till Första Kammaren, gått ned ända till urväljarne, genomfört det hela vägen och, för att reformen skulle blifva mera effektiv, tillagt en grundlig reform af den kommunala rösträttsskalan. Det är ju detta, som på många håll yrkats, och hade flertalet af motståndarna kunnat för endast två å tre år sedan tänka sig, att det skulle finnas en moderat-konservativ regering, som skulle lägga fram ett sådant förslag, och att det funnes utsikt att få det förslaget igenom i Riksdagen, så skulle de med förtjusning hafva tagit det.

Jag kan icke underlåta att nämna, att jag i början af sistlidne januari stod på ett möte i Mora och talade i rösträttsfrågan. Jag fick mothugg från en hel del talare, bl. a. från en f. d. riksdagsman här i kammaren. Hans skäl emot mig var egentligen det, att jag var så gränslöst naiv, som kunde tro, att den nuvarande regeringen skulle komma att lägga fram ett förslag i den vägen, som jag antydde, och att det funnes någon utsikt att Första Kammaren skulle vilja taga detta förslag. Han var så säker på, att detta icke kunde inträffa, att han efter mötet bjöd mig på att få resa till Rom, om något sådant verkligen effektuerades. Jag tror, med andra ord sagdt, att på en mängd orter och på många håll inom vårt land man icke kunnat tänka sig möjligheten af att ett sådant förslag skulle komma att framläggas; när sedan ett sådant förslag, som är fotadt på en mycket bredare basis än partipolitikens, framkommit, så heter det: det där duger inte, vi måste ha ett annat; och mot detta förslag lägges fram ett fullkomligt partiförslag. Är detta rätta sättet att få framgång åt en stor politisk fråga? Det har talats så mycket om samlings. Är icke det förslaget mer ägnadt att samla, som icke blifvit påtryckt en partipolitisk ståndpunkt och som tagit upp motsidans önskemål och kraf?

Är icke *det* förslaget ofantligt mycket mera samlande än ett politiskt förslag, sådant som det af herrar Staaff och andra motionärer framlagda?

*Remiss af
en motion.*
(Forts.)

Det synes mig att, om vi snart skola få fram en lösning, detta måste bli på det kungl. förslagens grund, just därför att, om detta förslag skulle tilltrasas, om här icke blefve majoritet för detsamma, utan det s. k. Staaffska förslaget skulle skjutas fram i stället, detta innebure endast ett nej. Kommer man sedan till valmännen, förefaller det mig som vore det ringa utsikt, att detta förslag skulle stå sig, då Andra Kammaren uttalat ett nej och ingenting annat.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att öfverlämna ifrågovärande motion jämte de i anledning af densamma nu afgifna yttrandena till Riksdagens särskilda utskott n:o 1.

Till nämnda utskott hänvisades jämväl de öfriga å kammarens bord hvilande motionerna, nämligen:

herr *D. Perssons* i Tällberg motion, n:o 204;
herr *K. H. Brantings m. fl.* motioner, n:is 205, 206 och 207;
herr *C. A. Lindhagens* motioner, n:is 208 och 209; samt
herr *K. J. Warburgs* motion, n:o 210.

§ 4.

Härefter föredrogos, men bordlades åter lagutskottets utlåtande n:o 25 och Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6.

§ 5.

Herr statsrådet m. m. *Alfred Petersson* öfverlämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

med förslag till lag om enskilda vägar på landet;
med förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;
angående utbyte af mark mellan kronan och Söderfors bruks aktiebolag;
om ändring i beslut angående försäljning af vissa områden af 16 förut till löningsjordar anslagna lotter under förra kungsladugården Ladugårdsgärdet i Östergötlands län;
angående rätt för jägmästaren E. M. Janse att för ålderstillägg räkna sig till godo tjänstgöring såsom föreståndare för skogsskolan vid Skogshall;
angående försäljning af ett område från $\frac{1}{4}$ mantal Sollida under kronodomänen Stenhammar i Södermanlands län; och
angående försäljning till Löfvestads församling af vissa områden af förra militiebostället Löfvestads kungsgård n:o 46 i Malmöhus län.

Jämväl de nu aflämnade propositionerna bordlades.

*Remiss af
en motion.*

§ 6.

(Forts.)

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

Protokoll, hållet inför statsrådet
och chefen för justitiedepartementet
den 13 mars 1907.

Fullmakt hade inkommit, utvisande att vid riksdagsmannaval, som den 8 mars 1907 hållits i Stockholms stad, yrkesinspektören Thorvald Fürst blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 januari 1909.

Vid den granskning af fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare af vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, förekom mot fullmakten icke någon anmärkning.

Härom skulle genom protokoll underrättelse meddelas Andra Kam-maren, hvarjämte fullmakten skulle till kammaren öfverlämnas.

Enligt uppdrag

Carl Berg.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, förklarade kammaren herr Fürst behörig till riksdagsmannakallets utöfvande.

Det tillkännagafs, att herr Fürst intagit sin plats i kammaren.

§ 7.

*Om lag-
bestämmelser
tillhindrande
af skadlig
invandring
m. m.*

Till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande n:o 19, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen, med begäran om framläggande af förslag till en invandringslag.

Till behandling af lagutskottet hade öfverlämnats en inom Första kammaren af herr *P. E. Lithander* väckt motion, n:o 25, däruti föreslagits, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och om möjligt redan för 1908 års Riksdag framlägga förslag till en invandringslag, som hindrade invandring och bosättning här af sådana individer, hvilka kunde befaras komma att utöfva en moraliskt och ekonomiskt skadlig inverkan på svenska folket.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, hvarigenom för landet skadlig invandring, såvidt möjligt, hindrades samt i öfrigt utlänningars inflyttning och bosättning inom landet på lämpligt sätt ordnades.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Zetterstrand, Jansson* i Edsbäcken, *Widén* och *Ersson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Om lagbestämmelser till hinder af skadlig invandring m. m.

(Forts.)

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Zetterstrand*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det ämne, som föreligger till behandling i förevarande motion är ju onekligen viktigt, och det är därför icke att förundra sig öfver att motionären velat draga detsamma under Riksdagens pröfning. Emellertid böra vi väl alla hafva klart för oss, att en lagstiftning, som berör internationella förhållanden, på samma gång rör ett mycket grannliga ämne och är af mycket svårlöst beskaffenhet. Innan man därför ger sig in på en sådan lagstiftning, bör man hafva klart för sig för det första, huruvida det föreligger ett verkligt behof, och för det andra, huru man tänkt sig att lagstiftningen bör vara beskaffad.

Man må då först tillse, huru det hänger ihop med lagstiftningen på detta område i främmande länder äfvensom i vårt land. Hvad då beträffar lagstiftningen i främmande länder, så erfara vi ju af utlåtandet, att invandringslagar finnas såväl i Norge som i Danmark, England och Nordamerika, medan däremot dylika lagbestämmelser saknas i Tyskland.

Hvad vårt land beträffar hafva vi ju inga invandringslagar, och i den allmänna lagen förekomma inga dylika bestämmelser, om jag undantager de, som möjligen kunna anses förefinnas i 1864 års näringsfrihetsförordning. Här har man i stället ansett, att frågan borde och kunde ordnas på administrativ väg. I sådant hänseende hafva vi att notera en med Ryssland 1861 afslutad konvention, som rör villkoren för hemsändande af lösdrivare, tiggare och annat löst folk. Vidare hafva vi 1886 års cirkulär, som berör frågan om rätt till hemsändande af lösdrivare i allmänhet. Slutligen hafva vi de cirkulär, som äro utfärdade under år 1906, hvilka egentligen röra den ryska invandringen. Hit kan man äfven hänföra de utländska traktater med främmande länder, om hvilka vi förut under riksdagen erhållit någon kännedom.

Den fråga, som nu föreligger till behandling, var före äfven vid förra riksdagen och utreddes då af ett tillfälligt utskott i Första Kammaren. Detta utskott anförde då, att befogenhet äfven utan särskild lagstiftning i ämnet fanns för Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder som kunde påkallas i ämnet. Utskottet framhöll vidare, hurusom myndigheterna, därest gällande författningar effektivt tillämpades, kunde förhindra såväl att utländska lösdrivare kvarstanna i landet, som ock att utlänningar i allmänhet här i riket befatta sig med realisation och gårdfarihandel. Utskottet påpekade vidare, att Riksdagen 1905 hade uttalat ringskvärdheten af förändrad lagstiftning i ändamål att förhindra ett kringgående af lagens bestämmelser rörande ambulatorisk handelsverksamhet. På dessa skäl afstyrkte utskottet då bifall till motionen. Denna utskottets hemställan antogs af Första Kammaren, och frågan kom således icke till behandling af Andra Kammaren.

Man kan då fråga sig, om några nya skäl tillkommit, hvarför

*Om lag-
bestämmelser
till hindrande
af skadlig
invandring
m. m.
(Forts.)*

Riksdagen nu skulle intaga en annan ställning till frågan. Ett dylikt nytt skäl skulle väl i så fall vara den, efter hvad man antar, fortgående invandringen från Ryssland. Det är då emellertid att bemärka, att regeringen, som redan i april år 1906 utfärdade ett cirkulär beträffande denna invandring, hvilket cirkulär skulle gälla intill förra årets slut, sedermera, i december samma år, utfärdat ett nytt cirkulär, hvilket skall gälla tills vidare.

Man har ju då klart för sig, att regeringen fortfarande har sin uppmärksamhet fästad på denna fråga. Vill man bedöma frågan i dess helhet, bör man ju hafva kännedom om alla möjliga på saken inverkan omständigheter. Ett sådant material har icke stått utskottet till buds och förelägges ej heller Riksdagen vid frågans bedömande. Däremot vill det synas, som om regeringen, hvilken ju i främsta hand har med denna sak att skaffa, skulle hafva mycket lättare att få en öfverskådlig inblick i frågan i dess helhet.

Under sådana omständigheter hafva reservanternas i utskottet yttrat, att då man kan förutsätta, att regeringen, hvilken af invandringsfrågan närmast beröres, äfven framgent skall ägna densamma nödig uppmärksamhet och, därest förhållandena sådant påkalla, underställa densamma Riksdagens pröfning, så hafva reservanternas på dessa skäl ansett, att förevarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

På grund häraf får också jag, herr talman, hemställa om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr *Ersson* instämde häruti.

Friherre Hermelin: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att hvar och en eller åtminstone de allra flesta af dem som, om än ytligt, genomläsa motionen och utskottets betänkande, skola få det intrycket, att det föreligger synnerligen starka skäl för ett antagande af utskottets hemställan. Och, mina herrar, föredraga vi att söka dessa skäl i betänkandet, söka dem i erfarenheten och i verkligheten rundt omkring oss, tror jag, att där skall möta oss lika fullödiga skäl för ett sådant handlingssätt. Ty, hvad säger oss då erfarenheten? Jo, den säger oss, att på många håll i vårt land invandringen af minst sagdt tvetydiga utländska befolkningselement har blifvit en sannskyldig landsplåga. Man kan höra trovärdiga ögonvittnen förklara, att hos en del stora kortvarufirmor och i deras varumagasin — icke minst firmor af israelitisk ursprungsbeteckning, hos hvilken stam ju som bekant samhörighetskänslan och omtanken för trosbröderna och deras ekonomiska utkomst äro synnerligen stora — man kan finna hela flockar, hela horder af gårdfarihandlare af det mest misstänkta yttre. Efter att hafva fyllt sina läderkontar med dessa firmors varor, gifva sig dessa ut på ströftåg landet rundt och förbittra därunder tillvaron och försvåra utkomsten för en hel del hedervärda handlande och näringsidkare i vårt land, hvilka, då det gäller en ganska dryg beskattning, ingalunda blifva bortglömda, under det att en hel mängd af dessa utländska gårdfarihandlande få slippa undan utan någon som helst beskattning eller i alla händelser få slippa undan till alldeles för godt köp.

Utom dessa krämare hafva vi också att noga beakta invasionen

af politiska flyktingar, särskildt österifrån, hvilkas härvaro i alltför stort antal kan komma att vålla oss stora obehag och konflikter. Det förvånar mig, att den allmänna opinionen icke mera kraftigt har upprest sig mot detta långvariga missbruk, då man från så många håll hört klagomål öfver, att man till vårt lands sydligare delar importerat s. k. galiziska arbetare, hvarvid man hänvisat på de hygieniska och moraliska vådor, hvilka äro förknippade med importen af dessa utländska arbetare. Men är icke denna våda långt mindre! Dessa arbetare vistas på ett och samma ställe under träget produktivt arbete och under tillsyn, medan de ambulerande utlänningarna ströfva omkring utan tillsyn och med ett näringsfång, som starkt närmar sig det maskerade tiggeriets.

Att vi icke för länge sedan antagit en invandringslag af här föreslagen art torde närmast bero på vår kända nationella sorglöshet och slapphet. Om andra länder behöft antaga invandringslagar, såsom ju många länder gjort, behöfva vi det i ännu högre grad, ty genom vårt specifikt nationella medgörliga kynne äro vi i regel vida hjälplösare mot främmande intrång af ekonomisk, politisk eller moralisk art. Såsom bekant är vår energi och vår handlingskraft i regel långt lättare att väcka, då det gäller att bereda främmande personer fördelar på vår egen bekostnad, än då det gäller att värja oss mot utländsk parasitism.

Från en synpunkt sedt är denna invasion af utlänningar utaf misstänkt medborgarert, särskildt östanifrån, ägnad att förvåna. Inom den del af vår arbetarepress, hvilken aldrig tyckes andas lättare än då den kan förringa och nedsätta det inhemska, det svenska, med dess traditioner och dess institutioner, med dess seder och ärfda föreställningssätt, inom denna press har man — jag läste det med mina egna ögon — för icke länge sedan förutsatt, att på grund af alla de orättvisor och all den atavistiska efterblifvenhet, som kännetecknar vårt olyckliga land, är det endast en tidsfråga när ett hundratusenstämmigt enigt skri skall höjas från våra landamären, ett skri af denna innebörd: gif oss Ryssland! Under sådana förhållanden, säger jag, kan det vara ägnadt att väcka förvåning, att allt större skaror af kringstrykande merkuriesöner, särskildt östanifrån, utropa ett allt girigare och ett allt hungriigare: »gif oss Sverige!» Men detta sakförhållande, som kan synas som en motsägelse, är endast ägnadt att fastslå den gamla sanningen, att tycke och smak och åskådningssätt äro så gruffligt olika!

Vi upplåta alldeles för okontrolleradt och kritiklöst vår hembygd åt misstänkta och lågt stående utländska befolkningselement. Hvem känner icke dessa zigenare- och tattarekolonier, hvilka redan vunnit bofasthet hos oss på många håll och hvilka vålla oss mer skada, mer degeneration, än vi egentligen kunna klargöra för oss? Huru många gånger hafva vi icke läst i tidningsnotiser om blodiga mord och dråp den slutreflexionen: brottslingen var en illa känd person af tattaressläkt! Här ambulera perser och armenier, hvilka tigga af vår fattiga, lätt bedragna landtbefolkning medel för att friköpa sina ystrar och hustrur, som det heter, af turkisk fångenskap. Jag uppväktades också för icke länge sedan af en sådan herre, och då inga andra medel hjälpte, så började han, för att beveka mig till gifmildhet, att på rådbråkad

Om lagbestämmelser till hindrande af skadlig invandring m. m.
(Forts.)

*Om lag-
bestämmelser
till hinderande
af skadlig
invandring
m. m.
(Forts.)*

svenska titulera mig såsom sin fader, och det kan jag icke neka till, att det stack mig en smula.

Mina herrar, ni känna lika väl som jag dessa invasioner af utländska musici och konstnärer af från och med den första till och med den tjuguförsta rangklassen, hvilka slitas med våra egna inhemska konstnärer om brödstycket och under denna kamp få intaga en allt för gynnad undantagsställning. Vi se af utskottets betänkande, att denna invasion är så betydlig, att man måste beräkna den till minst 7- å 8,000 personer om året under de sista åren, och man kan lugnt antaga, att en mycket stor procent af dessa 7- å 8,000 äro af en odisputabelt undermålig beskaffenhet. Då så är förhållandet, kan man väl med skäl ställa sig betänksam härvidlag.

Nu påpeka reservanterna i ett ytterst kortfattadt och obestämdt skisseradt uttalande, att denna fråga närmast är att betrakta såsom en »grannlaga fråga», en grannlagenhetsfråga. Ja, att ämnet är grannlaga, är ju alldeles otvetydigt, och det måste ju behandlas på ett mycket finkänsligt och försiktigt sätt. Man har heller ingen anledning att betvifla, att icke Kungl. Maj:t skulle gifva det en sådan behandling, om frågan blir hänvisad till Kungl. Maj:t. Men icke bör man väl antaga och förutsäga, att, därför att frågan är grannlaga, det skulle öfverstiga statsmakternas kompetens att behandla den. Ty denna fråga måste väl ställa sig grannlaga äfven för andra länder, hvilka sökt lösa den genom invandringslagar. Norge t. ex. har ju lagstiftning i detta ämne, och nog kunna väl vi, med all möjlig aktning och hänsyn för öfrigt för detta land, våga framkasta det antagandet, att vi i fråga om diplomatisk takt och finkänslighet med någorlunda hopp om framgång här skulle kunna upptaga en täflan med vårt västra grannfolk utan att blifva allt för många hästlängder efter. Hvad England beträffar, se vi ju, att äfven detta land i strid mot urgamla traditioner och föreställningssätt gjort en dygd af nödvändigheten och nyligen efter nordamerikanskt mönster antagit en invandringslag af mycket sträng och vidtgående innebörd.

Reservanterna uttala vidare i sin reservation, att det är »regeringen, hvilken af invandringsfrågan närmast beröres». Ja, det kan till en del vara sant, nämligen så till vida som det i enstaka konkreta och ömtåliga fall blir regeringen, som får lösa tvistiga frågor och förvecklingar eller uppslag till förvecklingar med andra stater. Men i det stora hela, mina herrar, är det icke regeringen, som närmast beröres af skadliga parasitväxter på vår nationella kropp, utan det är dock landets näringslif — det är detta, som hårdhändtast beröres af det nuvarande oeffträtthetstillståndet. Jag vill icke precis påstå, att vårt näringslif har blifvit styfmoderligt behandladt, men svårligen kan man påstå, att det i vårt land har varit, som man säger, fars bästa barn; och all den lättnad, som vi kunna bereda vårt näringslif, göra vi klokt i att bereda det. Frågan är således närmast icke en fråga, som i öfvervägande grad berör vår regering, utan en fråga, som på ett ytterligt intimt sätt berör vårt ekonomiska lif, och hand i hand med denna detalj går den stora moraliska innebörden af frågan.

Det talas så mycket i våra dagar om rashygien och folkhygien, om andlig och fysisk folkhygien, och jag ber att få hemställa till

Eder, mina herrar, huruvida icke denna folkhygiens, den fysiska och den moraliska folkhygienens, allra mest elementära kraf och fordringar bli misshandlade och malträterade, om de nuvarande förhållandena längre skola få äga rum.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att för min del yrka, att utskottets hemställan måtte vinna kammarens bifall.

*Om lag-
bestämmelser
till hindrande
af skadlig
invandring
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindberg: Herr talman, mina herrar! Jag var ett ögonblick nästan betänkt på att yrka bifall till den föreliggande motionen, då jag är af den åsikten, att det finnes förhållanden i vårt land, som kunna kräfva en förändring af lagstiftningen i syfte att skydda oss för det inflytande, för hvilket vi äro utsatta från främmande nationer. Motiveringen till motionen och det därpå byggda utskottsbetänkandet har emellertid fullständigt skrämt mig öfver till den motsatta sidan, då det nämligen vill synas, som om denna fråga endast vore framkommen af rädsla för ett inflytande från ett särskildt utpekadt håll.

Motionären har riktat sitt angrepp mot de nuvarande förhållandena på tre särskilda hufvudpunkter. Han nämner såsom varande särskildt skadlig invandringen af judar till vårt land, och såsom därmed jämförlig äfven invandringen af finnar och ryssar.

Hvad det första folkslaget, judarne, beträffar, veta vi ju litet hvar, att det är ett folkslag, som påträffas nästan öfverallt i hela världen. Deras sysselsättning och naturliga läggning, om jag så får kalla det, äro hufvudsakligen riktade på ekonomiska företag. Vi veta, att hos detta folk finnas särskildt utpräglade anlag för affärer och deras affärs-moral är nog icke alltid sådan, att vi, som vilja vara eller åtminstone vilja synas vara någorlunda ärliga människor, kunna gilla densamma. Jag tror dock, att om vi något litet ransakade affärsförhållandena i vårt eget land, skulle vi komma till den bedröfliga slutsatsen, att affärsmoralen i flera fall hos oss icke står på någon synnerligen hög ståndpunkt; en nyligen här i kammaren af en ärad ledamot framställd interpellation om vissa bedröfliga företeelser i vårt affärslif gifver en tydlig illustration af, hur det i detta hänseende är ställt hos oss. Och skola vi gå så långt, att vi för att höja affärsmoralen skulle förbjuda invandring af judar till vårt land, ja, då borde vi sannerligen taga steget fullt ut och skaffa oss en lag, i kraft af hvilken vi i samma syfte kunna skicka ut af landet en del af vårt eget folk.

Motionären nämner äfvenledes den skadliga inverkan, som invandringen af finnar kan ha på vårt folk. Han säger, att hit invandrade finska arbetare vid åtskilliga tillfällen ställt till gräl och slagsmål och dragit knif mot svenska arbetare, med hvilka de kommit i delo. Ja, det är märkvärdigt, hvad känslorna förändras här i världen! Svenska folket har i öfver hundra år sörjt öfver Finlands öde och öfver det finska folkets skilsmässa från Sverige; nu ser det ut, som om man vore färdig att förklara vissa lager af detta folk för ett band af skurkar och slagskämpar. Det är, säger jag, ganska märkvärdigt, hvad kärleken tar sig olika uttryck, och det ser ut, som om det i detta fall, liksom i så många andra, vore förmånligast och bekvämast att älska på afstånd.

En ärad föregående talare citerade här ett uttryck, som förekommit
Andra Kammarens Prot. 1907. N:o 22.

*Om lag-
bestämmelser
till hinderande
af skadlig
invandring
m. m.
(Forts.)*

i den svenska pressen, nämligen uttrycket: gif oss Ryssland! Jag ber emellertid att få erinra om, att det var år 1905, som detta uttryck såg dagen i en af de svenska tidningarna, och att det då ett ögonblick såg ut, som om man i Ryssland verkligen skulle komma att gå förbi oss i fråga om vissa reformers genomförande, på hvilka vi här i landet väntat och hoppats i många herrans år.

Här har äfven i detta sammanhang talats om de ryska och finska sågfilarne, som på sin tid väckte ett oerhördt uppseende och på grund af hvilkas uppträdande pressen manade till samling för att få detta intrång att upphöra i våra bygder. Jag vet dock icke, om de s. k. fosterlandsvännerna här i landet, till hvilka den föregående talaren också har äran att räkna sig, kunna vara så värst misslynta öfver dessa ryska sågfilares uppträdande. De gjorde i alla fall undan sin roll ganska bra; de skaffade den nationella rustningsifvern en kanske icke alltid beräknad, men så mycket mera kärkommen hjälp.

Jag kommer nu till det sista folkslaget, som den ärade motionären har nämnt: ryssarne. Vi veta nog litet hvar eller tro oss veta, att det finns förhållanden i vårt östra grannland, som vi minst sagdt kunna kalla beklagliga. Vi läsa i tidningarna, huru man nära nog hvarenda dag hänger och skjuter eller på annat sätt dödar folk i Ryssland. Och man frågar sig själf med förvåning: kan det verkligen vara brottsliga människor alla dessa, som, så att säga, sopas ur lifvet med ett enda tag. Är det verkligen så, att i Ryssland folket är så dåligt att man är tvungen att gripa till så hårda straff mot dessa människor? Svaret blir ovillkorligen nej. Det måste vara särskilda förhållanden, som skapa fram detta tillstånd i vårt grannland. Jag har själf varit i tillfälle att se och tala med några af dessa människor, som på ett eller annat sätt lyckats att slita sig från dessa förföljelser och här fått en fristad. Och jag kan försäkra eder, mina herrar, att det varit rörande att se de känslor, som besjälat dem, känslor af tacksamhet öfver, att de kommit till ett land, där de kunnat känna sig som någorlunda fria och andas ut efter så pass hetsig förföljelse, som de varit utsatta för. Det har varit rörande att se detta. Och jag tror, att vi skulle göra oss skyldiga till en mycket omänsklig handling, om vi sökte införa en lagstiftning, som skulle försvåra för dessa människor möjligheten att på detta sätt rädda sitt lif. Jag kan icke vara med om att så göra.

Det har nämnts med några ord i utskottets betänkande, att en del finska arbetare, som användts till arbete i norra Sverige, förorsakat obehag för de norrländska arbetarne, och jag vill icke betvifla, att så är förhållandet. Men dessa arbetare komma väl i alla fall icke i så stora skaror, att de kunna vålla den svenske arbetaren något märkbart obehag. I allmänhet ha de nog samma anspråk och fordringar på lifvet som den svenska arbetarebefolkningen, och det bör därför icke af oss ses med oblida ögon, att folk, som kanske i sitt eget land icke kan skaffa sig sitt lifsuppehälle, kommer till vårt eget land, där det finns arbete och arbetsförtjänst. Det ser däremot ut som om utskottet och motionären icke tänkt på förhållandena i det sydliga Sverige, enkannerligen Skåne. Där får man vid denna årstid se stora skaror arbetare inkomma från utlandet. Jag syftar härmed på de af en föregående talare omnämnda galizierna. De komma i flockar på 50, kanske

100 st. under bevakning af en uppsyningsman. Dessa karavaner påminna ganska mycket om hvad vi läst om från den gamla slafhandels dag. Det har sagts, att åtskilliga af våra landtmän anse denna arbetskraft behöfelig, särskildt under skördetiden, därför att tillgången på svensk arbetskraft är otillräcklig, och jag vill icke säga, att jag ställer mig såsom motståndare till att jordbrukare skaffa sig arbetskraft, hvarifrån de kunna få den, då det är brist på sådan, såvida nämligen icke meningen är, att utlänningarne på detta sätt skola uttränga den svenska arbetskraften. Så har tyvärr i många fall varit förhållandet med denna import af utländsk arbetskraft. Det är icke alltid förhållandet, att de komma hit af fri vilja. Ofta hafva de lurats att komma öfver genom förespeglingar om god arbetsförtjänst från hänsynslösa och samvetslösa personers sida, som på denna affär gjort sig en ganska inbringande inkomst. Det lär visst nere i Skåne under vinterns lopp ha funnits 400 å 500 st. sådana arbetare, och jag tviflar icke på, att antalet kommer att flerdubblas nu under sommarsäsongen. Hvad inverkan detta kan ha på den moraliska bildningsnivån hos vårt eget lands arbetare, skall jag här icke, vittna om därför att jag icke för närvarande så mycket känner till detta.

Om lagbestämmelser till hindrande af skadlig invandring m. m.
(Forts.)

Den föregående talaren anmärkte ju också mycket riktigt, att dessa arbetare isoleras för mycket för att komma i beröring med sina svenska kamrater. Om detta sker för att skydda de svenska arbetarne för dåligt moraliskt inflytande eller i annan afsikt, är en fråga, som jag här icke vill inlåta mig på att besvara. Men det finnes exempel, som visa, att deras inflytande i moraliskt afseende icke är godt. Jag har varit i tillfälle att iakttaga arbetsgifvare, som efter att de någon tid haft att göra med dessa galizier trott sig kunna behandla den svenska arbetaren lika hänsynslöst, som de kunnat behandla de utländska arbetarne, och har således i detta afseende det moraliska inflytandet varit synnerligen dåligt.

Man skulle kanske, mina herrar, vara böjd för att tro, att jag, efter hvad jag nu anfört, skulle vara angelägen om att yrka bifall till den föreliggande motionen. Jag har emellertid i början af mitt anförande sagt, hvarför jag icke så kan göra. Jag vill icke, att denna lagstiftning skall riktas åt ett speciellt håll. Äfven om vi med nu gällande bestämmelser icke skulle kunna tillräckligt skydda oss och våra intressen från det dåliga inflytande från utlandet, som jag omnämnt, så vill jag dock, att vårt land som hittills skall stå öppet för att bereda en fristad åt olyckliga människor, som råkat ut för förföljelser på grund af förhållanden, hvaröfver de själfva icke kunna råda.

Med anledning af hvad jag anfört, skall jag, herr talman, be att få yrka afslag på utskottsbetänkandet och bifall till den bifogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Branting* och *Nilsson* i Malmö.

Herr Svallingson: Herr talman! Då den uppfattning, jag hyser i föreliggande fråga, icke sammanfaller med reservanternas uppfattning inom utskottet, ej håller med den siste ärade talarens, så

Om lagbestämmelser till hindrande af skadlig invandring m. m.

(Forts.)

skall jag anhålla att i korthet få yttra några ord: Enligt min tanke ger motionen tydligt vid handen, att känslan af hängifven fosterlands-kärlek utgjort motivet för tillkomsten af denna motion, och motionären påvisar äfven med sakliga, inga sökta skäl, att det måtte göras något och det snart, för att vi må kunna behålla »Sverige åt svenskarne». Lagutskottet, som i sitt utlåtande lämnar besked, huru det på ifrågasvarande område är stäldt i våra grannländer, Danmark, Norge och Tyskland, äfvensom i England och Amerikas Förenta Stater, och som äfven visar, hurudan ställningen är i ifrågasvarande afseende hos oss själfva, kommer äfven till det resultatet, att ett lagförslag i motionens riktning hos Kungl. Maj:t bör begäras. Det synes mig ligga i öppen dag, att kraftiga lagstiftningsåtgärder måste vidtagas för att hindra denna för vårt land osunda invandring af löst folk, som är i saknad af medel till sin existens, och som ej på annat sätt kan visa sig vara i stånd att försörja sig genom ärligt, redbart arbete. För mig står det som en bjudande plikt, att Riksdagen gör hvad på Riksdagen ankommer i detta fall. Vi måste se till, att vårt land och folk skyddas såväl i sin näring som i öfrigt mot utländskt, osundt inflytande. Visserligen heter det, att vårt land är en ort för frihet, för att icke säga stamorten för friheten, men denna frihet måste dock vara lagbunden frihet. Det måste vara lagbunden frihet och icke själfsväld, och jag är för min del öfvertygad om, att vi genom bifall till utskottets förslag främja den lagbundna friheten och handla i öfverensstämmelse med vårt lands och folks sanna intresse.

Den siste talaren uppehöll sig särskildt vid en afdelning, som understundom uppträder synnerligast på landsbygden, af invandrare. Och jag kan icke neka till, att det icke så sällan inträffar, att man får se främlingar med skrinet eller påsen på ryggen för att söka lura vår beskedliga landtallmoge. Att detta väcker bekymmer, är ganska naturligt, och det väcker också harm inom det läger, där affärsverksamheten är ställd på en sundare basis. Det ena med det andra gör, att jag för min del med afstyrkande af reservanternas yrkande anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Kjellén: Herr talman, mina herrar! För oss här i Sverige, som ha ett stort land och ett litet folk, är det uppenbart, att befolkningsfrågan kommit att få en alldeles särskild betydelse. Också är det väl till sist den frågan, som bildar själfva kärnan i hela vår progressistiska politik; ty hvad afser den väl i grunden annat än att skapa nya arbetstillfällen, bereda ny arbetsglädje och på detta sätt binda våra söner vid hemmet och bjuda ökade folkmassor utsikt att här kunna lefva ett lyckligt lif! Men om befolkningsfrågan har denna stora betydelse, så får man också säga, att den för närvarande erbjuder en både egendomlig och elakartad anblick. Vårt rike är som ett hus, som har alla dörrar öppna. Genom den främre dörren vandra landets egna söner ut i stora skaror; genom den bakre dörren smyga sig in främmande länders barn, som i intet afseende äro kvalificerade att gifva oss ersättning för förlusten af våra egna. Sålunda kommer invandringens onda till utvandringens kända onda, och det blir en klar, politisk uppgift att i bägge fallen råda bot — att inom

rimliga gränser söka stänga bägge dörrarne, söka hindra den klara strömmen att gå ut och den grumliga strömmen att gå in.

Man behöfver, efter hvad som upplysts af motionären och utskottet, icke utbreda sig öfver det onda, som hotar från dessa — mer eller mindre musikaliska — främlingar. Jag finner, att motionären har uppgifvit mycket goda fakta, äfven om jag skulle önskat, att hans uttryckssätt någon gång varit annorlunda. Dessa främlingar synes icke i något hänseende göra vårt land nytta, om man ej dit skall räkna de underpanter utaf ett mera smutsigt blod, som stanna kvar efter dem inom vår ariska folkstam. De öka icke våra nationella värden och den nationella produktionen. Däremot störa de mången gång vårt samhällslugn, rubba vår lojala handelsrörelse, försämra vår arbetsmarknad och bereda oss understundom rätt stora internationella obehag.

Vi hafva nyss uttalat oss för en förmedlingsanstalt för att återfå våra egna från främmande land. Det synes vara en klar konsekvens af samma politiska tankegång om vi nu också söka göra litet mera rent hus mot de objudna främlingarna. En invandringslag har mycket länge, förvånande länge, fått stå som ett önskemål på det nationella programmet här i landet, allt under det tattarna huserat rundt omkring. Färska erfarenheter göra krafvet *nu* större än någonsin. Under vissa förhållanden kan en invandringslag verka rent af som en snygghetsåtgärd. Under alla omständigheter hör den samman med en välbehöflig karantänspolitik.

Här har från lagens motståndare talats åtskilligt om importen af galiziska arbetare i en viss del af vårt land. Jag förstår icke riktigt sammanhanget i denna anmärkning, då ju denna import snarast skulle tjäna till att *styrka* det kraf, som nu föreligger. I själfva denna sak har jag här blott ett ord att säga, nämligen att jag för min del helst såge, att också denna import kunde minskas eller upphöra.

Det är sannt, att, om vi få en invandringslag till vår nationalitets skydd, måste vi uppgifva de stolta drömmarna att vårt rike under alla förhållanden skulle bli, såsom det nyss yttrades, en »fristad för olyckliga människor», alltså en asyl för orättvist förföljda utlänningar. Men detta kan väl knappast vara en förlust, ty jag tror, att det i allmänhet icke är en förlust att uppgifva själfförhåfvans ingifvelser. Att bilda ett mänsklighetens asyl, *det* kan det rika och stora och mäktiga England göra och finna sin uträkning vid. Men de smärre folken få nog ställa sina uppgifter lägre i denna vargatid. De få nöja sig med att uppehålla korrekta förbindelser med andra folk, väl vetande att endast i ett sådant korrekt uppträdande ligger garantien för att andra skola uppträda korrekt mot dem. Och *det* menar jag är ett korrekt uppträdande att i detta fall sörja för sitt hus.

Visserligen ha nu invandringslagar kallats för en »omänsklig» lagstiftning. I så fall är det större delen af den civiliserade världen, som faller under omdömet. Ty dessa invandringslagar få vi, såsom här upplysts, se litet hvarstades både hos stora och små stater. Vi veta, huru Förenta Staterna filtrera sin immigrantström; just i dessa dagar lärer en ny och försvarande invandringslag blifvit där genom-

Om lagbestämmelser till hindrande af skadlig invandring m. m.
(Forts.)

Om lag-
bestämmelser
till hindrande
af skadlig
invandring
m. m.
(Forts.)

förd. Vårt lilla grannland Danmark är sannerligen icke så tillmötesgående som vi. Det är nog helt säkert så, som den ärade talaren på östgötabanken yttrade, att det är nationella svagheter, som uppenbara sig igen i motståndet mot denna naturliga lagstiftning — vårt svenska tillmötesgående, vår gästfrihet, kanske också i viss mån vår svaghet för allt utländskt. Men denna svaghet bör hafva en gräns. Det är någonting, som bör öfvervinnas.

När sådana klara skäl som i detta fall tala för en reform, som länge stått på dagordningen, så är det med ett visst intresse, som man tager del af de skäl, som nu anförts *mot* densamma. Jag delar den nyss citerade talarens förvåning öfver knappheten utaf dessa skäl. Det enda positiva skäl, som förekommer i reservationen är: »att vissa administrativa bestämmelser i ämnet redan blifvit meddelade samt man uppenbarligen måste förutsätta, att regeringen, hvilken af invandringsfrågan närmast beröres, äfven framgent skall ägna densamma nödig uppmärksamhet och, därest förhållandena sådant påkalla, underställa densamma Riksdagens pröfning».

När jag läste detta, måste jag säga mig: hvad är detta för en egendomlig omsorg om regeringens uteslutande initiativ? Hvad är detta för en ovanlig blygsamhet å Riksdagens vägnar? Vi bruka eljest icke vara så blyga. Vi skrifva om — jag höll på att säga — både likt och olikt. Vi begära lagförslag i alla möjliga afseenden — understundom kanske äfven i omöjliga. Hvarför skall just denna fråga vara *tabu* för Riksdagen?

Jo, säger man, det är regeringen, som invandringsfrågan närmast berör. Denna invändning är ju redan upptagen och bemött. Jag skall emellertid försöka att belysa den på annat sätt. Är det så, att regeringen af invandringsfrågan närmast beröres, då kan jag knappast se annat, än att regeringen också af utvandringsfrågan närmast beröres. Men det vore väl ändå orimligt att tänka sig, att dessa frågor skulle vara regeringens speciella angelägenhet eller ensak. Nej, jag tror, att den, som närmast beröres i bägge fallen, är *folket*. För mig står det helt enkelt så, att folkets representation icke bör saknas vid konungamaktens sida i stora frågor om nationens ekonomi och nationens hygien. Det är nog bra, att regeringen vakar öfver oss, men Riksdagen bör ej undandraga den sitt stöd. Det kan jag icke kalla annat än falsk blygsamhet. Och då det enda positiva skäl emot utskottets hemställan är af sådant slag, så får jag, herr talman, yrka bifall till denna hemställan.

Med herr Kjellén förenade sig herrar *Centerwall, Asker, Söderberg* i Hobborn, *Ekman* i Göteborg och *Fornander*.

Herr Thorsson: Herr talman! Då jag förut en gång gjort mig till målsman för att få invandringen reglerad — det gällde då den galiziska arbetskraft, som har användts och mycket flitigt fortfarande användes här i landet — har jag tillkännagifvit den uppfattning jag har om denna sak. Men jag kan icke neka mig uttala, att man, enligt min mening, här söker lösa frågan på ett alltför ensidigt sätt. Såvida jag läst motionen rätt, så går dess sträfvan ut på att få en invandringslag, som förnämligast skulle rikta sig emot och för-

hindra de israelitiska trosbekännarne att inkomma i landet, därför att de hafva en viss benägenhet att komma med »påsen på ryggen» vägarna fram. Emot den här antydda olägenheten hafva vi redan i nuvarande lagbestämmelse tillräckligt starka medel för att befria landets affärsmän från besvärande konkurrens.

Lagutskottet säger, att vi skola värna om landet så, att vi icke hindra nödvändig arbetskraft att komma in i landet. Ja, mina herrar; det är *här* skon klämmer. Man vill icke hafva någon invandring af folk, som på handelns och kommersens område vill dela de häfvor, som finnas att få här i landet, men man vill heller icke hafva en lagstiftning, som hindrar invandringen af denna arbetskraft.

Jag kan för min del icke gå med på en sådan ensidig lagstiftning, där man skall såväl fortfarande hålla den dörren öppen — som utaf den siste talaren antyddes — genom hvilken breda strömmar af vårt folk skola marschera ut, som äfven hålla den dörren öppen, genom hvilken den utländska arbetskraften skall införas i landet. Jag får ingenting annat ut af detta utskottets betänkande, än att man med det gamla judehatet skall försöka få lagstiftningen särskildt anpassad mot denna folktras, men att man på samma gång skall bibehålla de olägenheter, som äro en drifvande orsak till att så många kraftiga arbetare drifvas ur vårt land.

Af en föregående talare antyddes, att vi kunde råka mycket illa ut, om vi visade oss så mycket uppoffrande, att vi bibehölle den hittills gällande asylrätten. De personer, som utaf politiska förhållanden drifvas från det egna landet öfver till vårt, dessa personer söka dock i vanligheten endast en tillfällig fristad för att med första bästa lägenhet återigen afresa härifrån. Dessa äro, enligt mitt förmenande, icke skadliga i den meningen, som man här sökt framhålla.

Som frågan för närvarande ligger och då den hufvudsakligast gjorts till en antisemitisk fråga, kan jag icke under några omständigheter vara med om eller lämna min röst för ett bifall i denna riktning.

Däremot skall jag hälsa den dag med tillfredsställelse, då frågan i hela sin vidd blir lagd på kamrarnes bord.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Sjö: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af hvad som här yttrades af den ärade reservanten i lagutskottet, som först hade ordet i frågan, då han sade, »att vill Riksdagen besluta att i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla om en invandringslag, då skall man också säga hvad en vill i detta hänseende». Ja, jag får med anledning däraf säga, att därest Riksdagen bifaller det föreliggande skrifvelseförslaget och för detsamma afgifna motiv, såväl från utskottet som från motionären, då tror jag, att Kungl. Maj:t ej skall sakna vägledning för nu ifrågasatta lagförslag.

I motiveringen till sin motion omnämner motionären — hvilket också lagutskottet har anfört — icke allenast hvilka länder hafva en invandringslag, och åberopar dem såsom stöd för sitt yrkande i frågan, utan åberopar äfven de länder, där det i stor utsträckning har användts restriktiva åtgärder för att i någon mån hämma den skadliga

Om lagbestämmelser till hinder af skadlig invandring m. m.
(Forts.)

Om lag-
bestämmelser
till hindrande
af skadlig
invandring
m. m.
(Forts.)

inflyttningen till landet. Utskottet använder äfven egna motiv. Märkvärdigt nog synes det också af reservationen, som om äfven reservanternas skulle anse nödvändigt, att någonting göres i detta fall äfven för vårt land. Om man ser på reservationen, så säges det, att regeringen måste förutsättas komma att ägna invandningsfrågan nödig uppmärksamhet och, därest förhållandena sådant påkalla, underställa densamma Riksdagens pröfning.

Allt nog, de stå äfven på samma punkt som motionären och lagutskottet, att regeringen bör ägna frågan all den uppmärksamhet, den är värd. Och att den är värd uppmärksamhet, *det* tro de. Men gifvetvis kommer frågan att lösas förr, om Riksdagen besluter i den riktning, som utskottet här har föreslagit.

Herrarna måste alltså medgifva, att denna invandring icke kan vara nyttig i den form den skett så långt tillbaka, som jag minnes. En del polska judar hafva kommit hit till landet och drifvit sitt geschäft, hvilket, såsom vi litet hvar känna, icke varit för landet det lyckligaste. Hit hafva kommit positivhalare och hela zigenarehorder, så att säga, af ända till 20, 30 och 40 personer, som dragit landet rundt och beskattat vårt folk. Om vi hade haft en invandringsslag som andra länder, så skulle nog våra myndigheter behandlat dessa invandrare på ett annat sätt, än så som skett. Och myndigheterna skulle säkerligen hafva afvisat en stor del af dem, som Sveriges befolkning nu har rätt ondt af. Med detta korta anförande skall jag, herr talman, be att få ansluta mig till utskottets utlåtande i denna punkt.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet på, att reservanternas ingalunda hafva intagit någon bestämd ståndpunkt i saksfrågan. Vi hafva ställt oss neutrala till själfva hufvudfrågan, nämligen huruvida en invandringsslag bör stiftas eller ej. Vi hafva sagt, att det är regeringen, som i detta fall är i tillfälle att öfverskåda frågan i hela dess vidd, och att det därför är från regeringen, som man har att vänta initiativ i denna sak. Regeringen har därtill osökt anledning, då Riksdagen redan år 1905 uttalade önskvärheten af ändrad lagstiftning i ändamål att förhindra lagens kringgående i fråga om ambulatorisk handelsverksamhet. Nu hafva alla föregående talare, som yrkat bifall till utskottets förslag, särskildt framhållit den skadliga inverkan af denna ambulatoriska handelsverksamhet. Därom har Riksdagen redan skrivit till Kungl. Maj:t. Sålunda är ytterligare skrivelse icke behöflig. När därtill kommer, att det visat sig, att regeringen så sent som i december 1906 utfärdat cirkulär i detta ämne och sålunda visat, att den fortfarande har frågan under öfvervägande, så må man väl tro, att denna samma regering, om den kommer att finna sig manad att ytterligare lagstifta på detta område, icke skall underlåta att till Riksdagen inkomma med de framställningar, som häraf kunna påkallas.

Vi hafva sagt, att regeringen närmast beröres af invandningsfrågan. Häremot har sagts, att Riksdagen beröres lika mycket af invandnings- som utvandningsfrågan. Men med invandningsfrågan sammanhänga mycket grannliga internationella förhållanden, och därför

bör man, innan man gifver sig in på ny lagstiftning i den saken, taga frågan i noga öfvervägande. Och det är därför, som jag trott, att regeringen skulle hafva de bästa förutsättningar för att i det fallet taga initiativ. Nu hafva vi på de senaste åren varit vana vid att hafva en initiativkraftig regering. Jag tror, att vi också få räkna på, att hädanefter så skall blifva fallet. Man bör därför ej oupphörigen komma med skrivelser, som utgöra påminnelser, utan vänta, att regeringen skall taga initiativ, där sådant påkallas. Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Om lagbestämmelser till hindrande af skadlig invandring m. m.
(Forts.)

Herr Jansson i Djursåtra: Med förvåning har jag hört, hurusom under denna diskussion en del talare hafva ansett, att det skulle innebära rent af en fara att här göra ett uttalande i den föreliggande frågan. Denna uppfattning har jag för min del mycket svårt att gilla, ty saken gäller i alla fall en angelägenhet af den yttersta vikt för hela vårt land, icke blott för regeringen, utan för landet i dess helhet. Och lefde vi under politiskt lugna tider, och visade våra grannfolk icke ringaste tecken till sjukdomssymptomer, som för oss kunna innebära faror, så kunde vi vara mera lugna, men att anse, att allt är bra som det nu är på det området, tycker jag för min del verkligen är oförsvarligt från Riksdagens sida. Och att bara tänka, att regeringen skall taga denna sak om hand, och att vi i tid och otid skola lita på regeringen, och det just nu, då vi äro samlade till Riksdag och denna såsom sådan har rätt att taga initiativ, det tycker jag för min del är att gå alltför långt. Ty det är att afstå från den samverkan, som i den viktiga frågan bör finnas mellan regering och Riksdag. Här gäller i alla fall ingenting annat, än att utskottet på förslag af en motionär har hemställt, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, hvarigenom för landet skadlig invandring såvidt möjligt må hindras samt i öfrigt utlänningars inflyttning och bosättning inom landet på lämpligt sätt ordnas. Jag kan ej för min del begripa, att detta innebär något, som man kan hysa den ringaste betänklighet mot, att nämligen få en lämplig invandringslag och för öfrigt få det genom lag ordnad så, att äfven de, som invandrat till vårt land, få sin bosättning på ett lämpligt sätt ordnad. Ej kan jag förstå, att detta är något, som Riksdagen ej bör taga befattning med, och än mindre kan jag förstå, att detta skulle vara ett ärende, som stode öfver Riksdagens värdighet. På alla andra områden äro vi i Riksdagen angelägna om att dela lagstiftningsmakten med Kungl. Maj:t. Här ser det ut, som om vi ej hade det ringaste med saken att göra. Det förefaller, som om denna fråga vore alldeles fristående. Den uppfattningen kan jag för min del ej gilla. Här är det ju icke fråga om att definitivt antaga en dålig lag, utan frågan gäller: förefinnes det ej ett behof, som kräfver, att statsmakterna i förening söka få till stånd en väl behöflig lag, och om så är förhållandet, är det ju bara meningen, att Riksdagen nu skall skriva och begära, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета förslag till en sådan lag, som kan anses för vårt land behöflig och lämplig. Och sedan får ju Riksdagen pröfva det förslaget.

Om lag-
bestämmelser
till hindrande
af skadlig
invandring
m. m.
(Forts.)

Herr talman, jag för min del finner den föreliggande frågan vara af den yttersta vikt, och därför ber jag att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Gustafsson* i Sjögesta och *Bengtsson* i Häradsköp.

Herr Centerwall: Herr talman, mina herrar! Jag hade ingalunda tänkt yttra mig i denna fråga, så mycket mindre som jag redan instämt med herr Kjellén. Men det förefaller mig, som om det här skulle råda vissa betänkliga missförstånd i fråga om utskottets framställning. Vi skola komma i håg, att det icke är motionen vi hafva att afgöra om, utan endast utskottets tillstyrkande. Vi hafva att välja mellan det och reservanternas yrkande. Såvidt jag läst utskottets utlåtande riktigt, så finnes där icke ett enda ord, som kan tolkas som antisemitism, såsom här har sagts. Hade något sådant funnits däri, skulle visst icke heller jag velat förorda det. För min del har jag ett par af mina bästa och käraste vänner bland dem, som tillhöra den mosaiska trosbekännelsen, och jag torde väl i det fallet vara af samma mening som samtliga herrarna här i kammaren, nämligen att det ej hör hit hvilken trosbekännelse, som folk tillhör. De kunna vara lika bra, oafsedt den saken. Men hvad man här vill utestänga, är naturligtvis föga önskvärda element, som kunna komma in i Sverige och göra ohägn. Hvad man vill, är att, såsom redan blifvit sagdt, göra oss till herrar i vårt hus, som så många andra länder gjort, t. o. m. det fria Amerika. Är det för mycket, är det någon öfverdrifven chauvinism, ifall man verkligen vill, att hvarje nation och äfven vår skall vara herre i eget hus? Den saken lär väl ej kunna utgöra någon skiljelära mellan konservativa och frisinnade. Jag kan ej heller underlåta att förvåna mig öfver, att personer, som tillhöra samma politiska riktning som jag, hafva gifvit den nuvarande regeringen ett så ampelt förtroende votum genom att helt och hållet vilja hänskjuta saken till den. Det är, tror jag, politiskt sedt alldeles oriktigt. Om man tager reservanternas kläm, ja, då är det ingen risk, så länge den nuvarande regeringen sitter, men hur vet man, hur länge den blir sittande på taburetterna? Det går fort i våra dagar. Tager man åter utskottets kläm, då säger man till hvilken regering som helst: ni skall taga frågan om hand. På grund af de skäl, som jag har anfört, måste jag, oakadt jag för öfrigt har mycket få åsikter gemensamma med motionären, i alla fall tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kjellén: Utskottets högt ärade vice ordförande har nu något närmare preciserat, hvad reservanterna menat med orden, att regeringen närmast berördes af frågan om en invandringslag: regeringen skulle nämligen ensam sitta inne med den öfversikt af frågan, som vore nödvändig för att kunna taga initiativ till en lagstiftning. Det förefaller mig dock, som om man vid en sådan tankegång väl mycket skulle hafva hypnotiserats af sakens *internationella* sida. Som denna invandring nu utvecklats sig i vårt land, så har den blifvit ett påtagligt *inrikes* ondt, hvilket helt naturligt vi representanter från olika

landsändar äro närmare att känna än regeringen från dess utsiktspunkt i centrum. Sålunda bör ju Riksdagen kunna vittna, att ett särskildt behov af lagstiftning i ämnet *nu* föreligger. Det är någonting, som Riksdagen i synnerligen hög grad är skickad att göra.

Om lagbestämmelser till hinder af skadlig invandring m. m.

(Forts.)

Skulle det sedan blifva så, att en dylik lagstiftning i praktiken inskränkte Konungens makt vid handhafvandet af sådana frågor, då skulle jag visserligen vara mycket tveksam att tillstyrka densamma; men jag kan verkligen icke föreställa mig, att så skulle blifva fallet. Jag menar alltså, att i en angelägenhet sådan som denna, som har blifvit ett nationellt ondt, bör Riksdagen dela ansvaret af en reform med regeringen; och för så vidt frågan är af internationell art, bör Riksdagen stödja regeringen.

På dessa grunder vidhåller jag mitt yrkande, att utskottets förslag måtte bifallas.

Herr Branting: Det förhåller sig i denna sak så, att ifall det endast vore fråga om att kammaren skulle gilla eller icke gilla klämman i utskottets hemställan, skulle därom väl icke stor meningsskiljaktighet råda; och såvidt jag kunnat följa debatten, har det icke från något håll förnekats, att en invandringslag skulle kunna vara ganska väl befogad. Det har icke heller bestridts, att det icke kan vara lämpligt på längden att öfverlämna detta viktiga område helt och hållet åt ett administrativt förfarande. Men nu är det lika fullt ett faktum, att denna kläm har bakom sig en motivering, hvilken i sin tur har bakom sig en motion, uti hvilken det gjorts uttalanden af sådan art, att det skulle vara högst betänkligt, ifall Riksdagen i minsta mån gifve dem sitt finger.

Det är redan framhållet, hvilken gammaldags antisemitisk anda, som präglar motionen; och ehuru jag är den förste att erkänna, att utskottet uti sin motivering försökt att lotsa sig förbi motionärens svagheter i det fallet och ingalunda gifvit sådana hugg på sig, som han har gjort, så kan det dock icke hjälpas, att, när en fråga tagits upp ifrån förvända utgångspunkter, det i slutresultatet står något kvar af dess första ursprung.

Härtill kommer, att vi hafva från dem, som förordat utskottets betänkande, fått ytterligare understruken åtminstone en punkt, som enligt mitt förmenande motionären såväl som utskottet hafva alldeles orätt uti, den punkten nämligen, i hvilken de inlagt den biasikten, att Sveriges asylrätt bör genom lagstiftning kringskäras. Herr Kjellén förklarade alldeles uttryckligt, att asylrätt och dylikt är något, som kan passa för de stora och rika länderna, men ej för oss stackars svenskar; vi skola i dessa vargatider icke på något sätt blanda oss i sådant, utan inskränka oss till att helt enkelt sörja för vårt hus. Jag tillåter mig att i denna punkt hysa en mera »storsvensk» uppfattning än herr Kjellén. Jag anser, att det är en heder för vårt land, i den mån vi fortfarande häfda vår gamla, af traditionen helgade asylrätt, och jag tror, att hvarje uttalande från Riksdagen, som i någon mån skulle gifva regeringen ett direktiv att inskränka den rätten, bör undvikas. Det skulle vara en oriktig väg, på hvilken vi därigenom drefve regeringen in.

Om lag-
bestämmelser
till hindrande
af skadlig
invandring
m. m.
(Forts.)

Jag kan alltså icke finna annat, än att, när frågan från början förts på sned, och när det icke gäller blott att taga denna kläm, som här har upplästs, utan alltsammans, jag för min del för närvarande måste ansluta mig till dem, som yrka afslag. Men om denna fråga toges upp från mera opartiska utgångspunkter i alla riktningar och med bibehållande af öppna dörrar i vårt land för de politiska flyktingar, hvilka här kunna söka en fristad undan förföljelser i hemlandet — och hvilkas karakteristik ingalunda är uttömd med den besynnerliga definition, som utskottet på ett ställe i sin motivering ger af dem såsom »oroliga och för lugnet i hemlandet störande individer» — då skall jag gärna för min del vara med om en hemställan från Riksdagen till regeringen i sådant syfte. Jag är för öfrigt alldeles viss om, att redan den debatt, som här förts, bör för regeringen vara tillräcklig vägledning för upptagande af denna fråga; och då är det bättre, att regeringen får taga upp den frågan i frihet utan påtryckning af ett riksdagsbeslut, grundadt på en motivering, mot hvilken man måste på det allra bestämdaste reservera sig.

I detta anförande instämde herrar *Nyström, Larsson i Lund, Röing, Wijk* och *Starbäck*.

Herr Kjellén: Den föregående talaren har gjort ett spel med orden asylrätt och asyl och sålunda fått den sällsynta trumfen att placera sig i en mera storsvensk dager än mig. Jag vände mig mot ett uttalande, som en hans partikamrat hade haft, nämligen att vårt rike skulle blifva »en fristad för olyckliga människor», samt invände, att vi hade annat att göra än att inrätta oss för en sådan. Därmed har jag naturligtvis icke velat afsäga oss själfva asylrätten. Och då jag sade, att vi skola upprätthålla *korrekta* förbindelser med utlandet, har jag ju därmed icke sagt, att vi skulle afstå från alla förbindelser och inskränka oss till att endast sörja för vårt eget hus.

För öfrigt måste jag tillägga, att om man verkligen anser, att en invandringslag är nyttig för vårt samhälle, så borde man icke vilja afvisa den endast därför, att förslaget utgått från en person, som till äfventyrs användt mindre lämpliga ord i sin motivering. Jag tycker mig finna ett genljud af den uppfattningen redan i reservationens uttryck: »då vi icke funnit lämpligt, att i *anledning af ifrågavarande motion* framställning göres» etc. Detta personliga moment skulle jag gärna vilja se utstruket ur våra allvarliga förhandlingar. Är en sak god, så bör landet få nytta af den, oafsedt från hvilken källa den kommer.

Jag ber att, med ytterligare stöd af den föregående ärade talarens vittnesmål, att det här gäller en god sak, få yrka, att vi nu göra denna sak till en verklighet, i det vi bifalla utskottets förslag.

Herr Centerwall: Herr Kjellén uttalade just hvad som här skulle sägas, nämligen att det måtte väl göra detsamma, hvilken som väckt en motion, blott det framlagda förslaget befinnes vara godt. Men när min ärade vän herr Branting yttrade sig, rann mig i sinnet

ur en skrift, som vi nog alla känna till, den fariseiska frågan: kan något godt komma från Nazaret? Ja, det goda kan komma godt från hvilket håll som helst, äfven om vi icke tycka om det för tillfället; och jag anser, att utskottet, såsom herr Branting själf erkänt, har sökt att sofra bort hvad som möjligen kan vara oriktigt i motionen.

Men om herr Branting verkligen, såsom han sade, vill saken, men icke yrkar bifall till densamma på grund af den färg, som möjligen från motionen häftar vid utskottets betänkande: hvarför yrkar då icke herr Branting bifall till utskottets hemställan med ogillande af såväl motionen som utskottets motivering? Det förefaller mig, att detta varit den logiska konsekvensen af hans yttrande. För att ej upptaga tiden, skall jag emellertid icke göra det yrkandet; men herr Branting bör enligt mitt ringa förmenande göra det.

Om lagbestämmelser till hinder af skadlig invandring m. m.

(Forts.)

Herr Branting: Jag måste inlägga min gensaga mot en sådan tolkning af mina ord här, som att däri skulle ligga, att jag yrkat afslag på grund af motionärens personlighet och den ställning, som han i politiskt afseende intager. Det är icke alls därom jag talat, utan naturligtvis om hvad som står i motionen och om hela den riktning, hvori frågan genom denna motivering drifvits in, och hvarifrån utskottet helt naturligt icke kunnat helt frigöra sig.

Herr Centerwall skall jag gärna göra det medgifvandet, att man mycket väl kan gå till väga på det sätt, som han föreslagit, nämligen att yrka bifall till klämman med ogillande af motiveringen; och jag skall till och med göra honom den tjänsten att på det sättet förändra mitt förra yrkande och hemställa, att detta förändrade yrkande också måtte upptagas till proposition.

Med herr Branting instämde herrar *Höjer, Palme* och *Persson* i Tällberg.

Öfverläggningen var härmed slutad. Därunder hade yrkats 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till berörda hemställan med ogillande af utskottets motivering och 3:o) afslag å utskottets hemställan. Herr talmannen, som nu framställde proposition å dessa yrkanden, förklarade sig anse det under 1:o) upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits det under 2:o) ömförmda yrkandet, nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan utskottets förevarande utlåtande n:o 19, röstar,

Ja;

Den, det ej vill, röstar,

Nej;

*Om lag-
bestämmelser
till hindrande
af skadlig
incandring
m. m.
(Forts.)*

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med ogillande af utskottets motivering.

Omröstningen utföll med 111 ja mot 93 nej; och hade kammaren alltså godkänt utskottets hemställan och den af utskottet anförda motiveringen.

§ 8.

Efter föredragning härupå af Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 5, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående styckning och försäljning af kronojord till egnahemstomter, begärdes ordet af

Herr Janson i Bråten, som yttrade: Herr talman, då utskottet afstyrkt min motion, men gjort det med en välvillig motivering, får jag vara utskottet tacksam, men jag hade naturligtvis varit utskottet mera tacksam, om det kunnat tillstyrka motionen. Skäl torde också ha förefunnits för att göra detta, och jag ber att få framställa något, som föranledt mig framlägga min motion. Utskottet säger, att herr Jansons motion utgör »otvifvelaktigt ett uttryck af missnöje med det sätt, hvarpå man sökt lösa egnahemsfrågan». Detta är icke alldeles med förhållandet öfverensstämmande. Jag ser nämligen saken så, att det endast var en sida af saken, som löstes, då egnahemslånefonden bildades. Möjlighet bereddes visserligen för arbetare att få lån, men hvarifrån jord skulle fås, det kunde man vid det tillfället icke fatta något beslut om. Jag ber att få hänvisa till egnahemskommitténs utlåtande i denna fråga. Där står bl. a. så här: »såsom ägare af ett stort antal öfver hela riket spridda domäner är staten i stånd att medelst upplåtande af erforderligt jordområde verksamt befrämja uppriktande af egna hem», och kommittén anser »det vara af stor vikt, att denna utväg skulle anlitas i så stor utsträckning, som lämpligen ske kan».

Utskottet säger nu här: »det medel för ändamålets vinnande, som föreslogs vid egnahemsidéns första framträdande, nämligen ett tillgodogörande af statens vidsträckta domäner till underlättande af mindre bemedlades eller obemedlades önskan att förskaffa sig egna hem, syntes icke ha kommit till användning», och vidare säger utskottet, »att institutioner för befrämjande af egna hem och bestämmelser rörande dessa institutioners samarbete synas sålunda icke saknas, men väl har man med skäl anmärkt, att realiserandet af de fosterländska syftemål, som utgör egnahemsidéns innebörd, företett åtskilliga brister». Det är just det jag sett, och jag anser, att ett stort och nytt behov kom till efter 1896 års skrifvelse till domänstyrelsen, då egnahemslagen infördes 1904. Det är onekligen så, att om man t. ex. å ena sidan ser stora arbetareskaror, som äro i behof af jord för att bygga egna hem, och å andra sidan stora domäner, som ligga invid dessa arbetarecentra, så känner man sig pliktig att göra något, för att dessa båda, arbetarne och jorden, må förenas. Det finnes t. ex. inom mitt område, inom den valkrets jag representerar en domän, bestående af

23 $\frac{1}{8}$ mantal, som icke ger mer än 8,500 kronor i arrende, och det har sagts mig af sådana, som bo i närheten och äro framstående personer, att den skulle kunna föda hundratals småbrukare.

Då denna sak har framförts icke allenast af mig, utan äfven af en motionär inom denna kammare både vid förlidet och innevarande års riksdag och af en motionär i Första Kammaren, menar jag, att saken är af vikt och bör nogsammt beaktas. Jag anser dock, att formen i min framställning är af sådan beskaffenhet, att det stöter på formella hinder, och jag skall därför icke göra något yrkande. Som jag emellertid ser herr jordbruksministern närvarande, ber jag få framställa ett önskemål, som hyses af en stor del af befolkningen, nämligen att jordbruksdomäner på något effektivt sätt må upplåtas för egna hems beredande äfven under nu fortlöpande arrenden. Nämda tanke hörde jag först uttalas inom småbrukarekonferensen, och jag har äfven i min hand en tidning, hvari det står: »Enligt hvad domänintendenten i bref till Södermanlands läns tidning meddelar, hafva rikets domänintendenter på ett möte i år uttalat sig för önskvärdheten af att afsöndringar och bebyggande af kronodomäner må kunna få äga rum under fortlöpande arrenden.» Denna tanke ber jag att få understryka till den kraft och verkan det hafva kan, att, om icke mitt i motionen framställda yrkande på något effektivt sätt kan tagas i öfvervägande, något från regeringens sida snart måtte göras i förevarande fråga, och jag betonar, att det bör ske snart. Som vi så ofta höra, resa stora hopar ur landet för att skaffa sig egna hem på annat håll, hvilket icke skulle behövas, om denna sak blefve lyckligt löst. Jag tror, att, om frågan faller, densamma *måste* falla framåt, ty det är ett kraf, som är rättvist och sundt och, såsom jag tror, till statens och dess innevänares sanna välfärd. Jag har, som sagdt, herr talman, icke något yrkande att göra.

Häruti instämde herr *Lundblad*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Statsutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för Sveriges deltagande i 1907 års internationella idrotts- och turistutställning i Berlin, blef af kammaren godkänt.

§ 10.

Därnäst i ordningen fanns å föredragningslistan uppfördt statsutskottets utlåtande n:o 38, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förhyrande af ett beskickningshus i London.

I en till Riksdagen aflåten proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af protokollet öfver utrikesdepartementsärenden den 22 februari 1907, föreslagit Riksdagen att medgifva, att för beskickningens i London räkning finge för en tid af femton år,

*Angående
förhyrande
af ett
beskicknings-
hus i
London.*

Angående förhyrande af ett beskickningshus i London.
(Forts.)

räknadt från den 15 april 1907, förhyras huset n:o 73 Portland Place i London mot en årlig hyressumma af 600 engelska pund sterling; att till gäldande af ofvannämnda hyressumma äfvensom å huset hvilande skatter samt under hyrestiden möjligen uppkommande reparationskostnader finge användas det å ordinarie stat till ministern i London uppförda hyresbidrag af 12,000 kronor; att hvad därutöfver för ändamålet erfordras finge gäldas med inflytande hyresmedel från kronans fastighet i Konstantinopel; samt att ministerns i London löneförmåner skulle från och med den 15 april 1907 utgöras, förutom af fri bostad, af 9,000 kronor i lön samt 39,000 kronor i ortstillägg, eller tillhopa 48,000 kronor.

Utskottet hemställde att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade dock afgifvits af herrar *Persson* i Tällberg, *Sjö*, *Starbäck* och *Persson* i Stallerhult.

Efter föredragning af utskottets hemställan lämnades på begäran ordet till

Herr *Persson* i Stallerhult: Då reservanterna, till hvilka jag hör, icke i sin reservation framställt något yrkande eller någon motivering, skall jag anhålla att få yttra några ord i saken. Diplomatkårens löner reglerades så sent som den 21 maj förlidet år, och man kunde då tänka, att en lönereglering, som icke är äldre, skulle få äga bestånd längre än till denna riksdag. Det är möjligt, att en och annan reglering har fel, som behöfva afhjälpas, men det måste vara ganska stora fel, i händelse de så tidigt behöfva afhjälpas, och jag tror icke, att något sådant skäl föreligger i denna fråga, så att ändring nu bör förekomma. Lönen för ministern på denna plats bestämdes i fjol till sammanlagdt 60,000 kronor. Nu kommer man och gör den ändringen, att af de 60,000 kronorna utgöra 12,000 kronor hyresbidrag. Staten skulle nu hyra hus för 15 år, och hyresbidraget, 12,000 kronor, skulle då bortfalla. Det är fråga, om en sådan åtgärd kan vara så fördelaktig, att man bör inlåta sig på denna förändring. Skälen för en sådan förändring angifvas i den kungl. propositionen och kunna sammanfattas i denna mening: »Sedan år 1902 har beskickningen i London, enligt hvad ministern meddelat, haft icke mindre än sju olika adresser, hvaraf särskildt besökande landsmän rönt och fortfarande röna kännbara olägenheter». Detta skulle vara det ena skälet, och det andra: »Vidare bör tagas i betraktande, att staten i hvarje fall under den tid, kontraktet skulle äga bestånd, är oberoende af de prisstegringar i afseende å bostadshyror, som under tiden kunna uppkomma.»

Nu vill jag visst icke förneka, att det kan vara vissa olägenheter, som följande ett ofta inträffande ombyte af lägenheter för svenska beskickningen i London, men orsakerna, hvarför en så tät flyttning ägt rum, angifvas icke alls. De kunna vara många. Det kan vara möjligt, att innehafvaren af ämbetet ser sig om efter billigare lokal, så att han af hyresbidraget må kunna få en och annan behållning. Om de 12,000,

som äro anslagna till lokal och hyra, användts i sin helhet, synes det till och med, att en så beskaffad lägenhet, som den här ifrågasatta, skulle kunna hyras. Hvilka orsakerna må vara, har här icke angifvits, hvarför denna flyttning så ofta skett. Om nu detta vore den enda plats, där hyresbidrag lämnas, och man genom att afskaffa detta skulle bereda likställighet med alla öfriga platser, så vore icke något att säga. Men att märka är, att det är på icke mindre än 14 platser, som Sverige har beskickningar, och endast på fyra af dessa äger Sverige egna hus, som äro upplåtna till beskickningarna. På de öfriga 10 platserna däremot af de 14 lämnas enligt den nya lönestaten till vederbörande tjänsteinnehafvare ett hyresbidrag, och han får själf hyra nödiga lokaler. Om, som sagdt, denna plats nu vore den enda, där detta förhållande existerar, kunde man ju gärna för likhetens skull gå med på detta förslag, men så är det ju icke, utan det återstår i alla fall på de andra platserna samma olägenheter, som påstås här förefinnas. Olägenheterna bli icke undanröjda ens på denna plats, ty på den stat för beskickningen i London, som i fjol godkändes, finna vi, att vi där ha utom en minister med ett hyresbidrag på 12,000 kronor, hvilket skulle bortfalla, om Riksdagen antager detta förslag, äfven ett legationsråd, som har ett hyresbidrag af 2,700 kronor, en generalkonsul med ett hyresbidrag af 4,200 kronor samt en vicekonsul med ett hyresbidrag af 1,500 kronor. Således komma för de tre svenska ämbetsmän, som där ha sitt arbetsfält samma olägenheter att kvarstå, som nu förmenas finnas för ministern.

Det starkaste skälet för vår reservation, det som gjort, att åtminstone jag för min del icke kunnat vara med om ett bifall är följande: Enligt den nu gällande löneregleringen betalar ju statsverket 12,000 kronor i hyresbidrag. Genom ett antagande af detta förslag skulle visserligen de 12,000 kronorna falla bort, men då får man i stället åtaga sig en annan plikt. Man hyr på 15 år detta stora hus, som finnes beskrifvet i propositionen och som innehåller icke mindre än 25 rum, förutom en del smårum, i fyra våningar, och förbinder sig att därför erlægga en viss angifven summa. Men icke nog med det. Statsverket får äfven åtaga sig andra, ovissa utgifter, först och främst underhållskostnaderna, hvilkas storlek man nu alldeles omöjligt kan uppskatta, men som nog kunna stiga till betydliga summor. Vidare åtager sig statsverket att betala kommunalskatt för egendomen. Äfven det är en oviss utgift. Jag undrar, huruvida det kan vara lämpligt att på detta sätt förbinda sig att under så lång tid svara för så ovissa utgifter, då man hittills anslagit ett visst kontant belopp. Man kan äfven ifrågasätta, huruvida det är nödvändigt att för beskickningen hyra ett så stort hus som detta, som innehåller så många rum.

Men det är icke endast detta. Det finnes därjämte en lägenhet, som innehåller stall, vagnshus och nödig kuskbostad, hvilken ligger på en annan plats. Allt detta åtager sig statsverket att hyra och underhålla. Det är väl, som sagdt, fråga om, huruvida det kan vara alldeles klokt, att statsverket åtager sig allt detta. Någon noggrann beskrifning öfver det skick, hvari husen för närvarande befinna sig, eller s. k. hyreskontrakt, är ej heller presterad, utan det föreligger blott en kort skrifvelse från nuvarande ministern i London. Jag har, som sagdt, för min del icke kunnat vara med om att tillstyrka bifall till förslaget

*Angående
förhyrande
af ett
heskicknings-
hus i
London.
(Forts.)*

och därför har jag nu yttrat mig. Jag ber att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Trolle: Jag tror icke, mina herrar, att man får för mycket öfverskatta betydelsen af den fråga som här är före. Det gäller helt enkelt att hyra ett hus för ministern i London på 15 år. Jag tror, att ministern i London säkerligen icke skulle dragit sig för att på egen risk hyra detta hus, därest det varit åtkomligt för en kortare tid. Nu kan det emellertid icke fås på kortare tid, och då synes det mig, att staten bör träda hjälpande emellan. Det är nämligen svårigheter att få hus i London, och framför allt att få någorlunda billiga hus.

Hvad åtar sig nu staten för bördor genom förhyrandet? Jo, i stället för att betala ut detta hyresbidrag, 12,000 kronor, kontant till ministern gifver man honom fri våning och använder dessa 12,000 kronor till att betala hyran. Jag tror, att man därigenom får garanti för att en minister på ett lämpligt och Sverige fullt värdigt sätt använder sitt hyresbidrag. Hvad kostnaderna för underhållet beträffar, så vill jag påpeka, att huset lämnas i nyrepareradt och godt skick. Det är alldeles nytapetseradt och nymåladt, då det tillträdes nu i april eller maj. Reparationerna inskränka sig då till att husets fasad skall omputsas en gång hvar tredje eller fjärde år, och för öfrigt nödiga tapetserings- och målningsarbeten skola utföras. Jag tror, att man icke behöfver vara rädd för reparationskostnaderna, ty de komma säkerligen icke att uppgå till högre belopp än som beräknats. Det är ju en utgift, som många åtaga sig, då de hyra för längre tid. Engelska staten har i Stockholm gjort samma åtagande. Den hyr en våning i ett stort hus och betalar för denna våning i Stockholm ungefär lika mycket som vi eventuellt skola betala för vårt hus i London. Engelska staten hyr denna våning på 10 år, på grund af att man i Sverige icke kan hyra en våning på längre tid, men den har ock åtagit sig underhållskostnaderna för våningen, såvidt jag har mig bekant.

Nu kommer därtill en annan sak. Om vi nu taga denna så kallade lease, som utgår om 15 år, och vi taga den icke af grundägaren, utan köpa eller hyra den af leaseinnehafvaren, så finnes det, enligt hvad ministern meddelat mig, anledning att tro, att då den nuvarande leaseinnehafvarens tid om 15 år utgår, vi skola få taga den på 40 år för en kostnad af 1,000 eller 1,500 pund plus grundräntor. Dessa uppgå efter ministerns uppgift till 4,000 pund. Härtill komma skatterna. Beräkna vi dessa till det dubbla beloppet, hvilket är nästan otänkbart, så komma vi till 8,000 pund, hvilket gör omkring 140,000 kronor. Tänka vi oss nu hyresbidraget, 12,000 kronor, utbetaladt under 40 år, så blir det 480,000 kronor. Staten skulle således göra en ganska anseelig besparing, om vi kunde få denna lease på 40 år, och därtill är för oss öppnadt en möjlighet genom att nu öfvertaga densamma på 15 år.

Herr Carl Persson har sagt, att det föreliggande förslaget skulle innebära en ändring af den i fjol fastställda lönestaten, men jag ber att få påpeka, att så näppeligen kan sägas vara förhållandet. Endast därför att vi fått tag i ett hus, som är lämpligt och på alla sätt bra,

har Kungl. Maj:t anhållit att få använda det i staten uppförda hyresbidraget på ett annat sätt.

Vidare yttrade den siste ärade talaren något om de tre ämbetsmännen, generalkonsuln och de öfrige, för hvilka det icke vore sörjdt. Ja, jag medgifver det, men jag tror dock, att vi aldrig kunna komma därhän, att vi kunna hyra ett hus, där alla våra ämbetsmän i London kunna inlogeras. Hvad de ovissa utgifterna beträffar, tror jag mig redan hafva bemött hvad som därom yttrats. Det är visserligen sant, såsom herr Carl Persson sade, att det är ett stort antal rum, men denna omständighet torde man böra bortse ifrån, då man besinnar, att detta är ett hus, som nu händelsevis står att hyra. Det hade visserligen varit önskligt, om man kunnat finna ett mindre hus, men då detta icke varit möjligt, måste man använda det nu ifrågasatta på bästa sätt. I det stora hela är huset lämpligt, och enligt de upplysningar, som jag fått äfven från andra håll än ministern i London erhållit, äro husen vid denna gata af särdeles god beskaffenhet; det är ett centralt läge och det erbjudna priset synnerligen billigt.

Jag tror icke, att svenska staten skall ådraga sig någon större risk genom att lämna bifall till detta förslag, hvilket jag äfven hoppas att kammaren skall finna.

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! Då jag inom statsutskottet varit med om att tillstyrka det förslag, hvartill utskottet kommit, skall jag be att få med några ord klargöra min ställning.

Inom utskottet har man nog, såsom herr Carl Persson redan framhållit, tänkt på att det vore litet svårt att året efter det en stat blifvit fastställd föreslå en förändring i densamma, men utskottet har icke betraktat detta förslag såsom någon förändring af staten. Löneförmanerna för denna minister blifva ju desamma. Det till ministern uppförda hyresbidraget af 12,000 kronor skall användas till gäldande af hyressumman och därjämte erfordras ytterligare 1,300 kronor, hvilka skola gäldas med inflytande hyresmedel från kronans fastighet i Konstantinopel. Ministern själf får ingen fördel här af, utan snarare tvärtom, ty möjligen skulle han kunna hyra en billigare bostad, än 12,000 kronor, synnerligast om han vore ungar, hvilket han nu emellertid icke kan, om utskottets förslag bifalles. Det är svenska staten och de resande till London, som få fördelen här af. Den, som vistats i utlandets större städer och behöft besöka våra beskickningar därstädes, känner mer än väl, af hvilket värde det är att veta, hvar deras ämbetslokaler finnas. Att, såsom i London, under de sista fyra å fem åren hafva haft sju olika adresser till vår beskickning, kan ju icke vara lämpligt.

Nu är det så, att detta hyresafstal egentligen är att betrakta som ett köp af berörda hus på femton år, ty med de i England rådande egendomliga äganderättsförhållandena kan något egentligt köp i den mening, som vi tänka oss, icke afslutas. Tomten uthyres på 99 år, hvar efter både tomt och hus återfalla till jordägaren. Nu återstå femton år, innan den nu gällande aftalstiden tilländagår, men det förefinnes stora förhoppningar, att man skall kunna därefter förvärfva besittningsrätten på längre tid.

*Angående
förhyrande
af ett
beskicknings-
hus i
London.
(Forts.)*

*Angående
förhyran af
ett beskick-
ningshus i
London.
(Forts.)*

Det föreslagna huset har ett särdeles godt läge, det ligger midt emellan Hyde Park och en annan park i den finaste delen af Westend. Visserligen skulle man kunna säga, att ministern själf skulle kunna hyra detta hus, men, då hans tjänsteår äro begränsade, låter det sig icke göra. Afsikten med denna hyrestid af en följd af år är ju den, att äfven hans efterträdare skall förpliktas att bebo detta hus; den förändring i hans löneförmåner är föreslagen, att han i stället för ett hyresbidrag af 12,000 kronor skulle erhålla fri bostad.

På grund bland annat af de utaf mig nu anförda skäl har utskottet ansett sig böra tillstyrka Riksdagen att antaga detta anbud. London är ju en bland våra viktigaste om icke den allra viktigaste platsen i utlandet. Då vi hafva förvärfvat utrikesshotell på flera andra ställen, som äro mindre viktiga än London, torde man icke draga i betänkande att äfven här bereda vår minister samma förmån, hvarför jag får yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Vi måste dock tillmäta den omständigheten en viss betydelse, att i och med detta förslags antagande skulle den så nyligen som föregående år fastställda lönestaten brytas sönder. Att vi sålunda skulle gifva oss in på en förhöjning, det må nu så vara, om man därigenom kunde vinna ett eftersträfvansvärdt mål.

Det af förra Riksdagen anslagna hyresbeloppet af 12,000 kronor skulle, såsom herrarna finna af det föreliggande förslaget, höjas med 1,300 kronor, men icke nog därmed, äfven underhållskostnaderna komma såsom ett afsevärdt plus till denna summa. Därjämte måste vi göra oss den frågan, huruvida vi äro beredda att taga konsekvenserna af det beslut, som vi eventuellt komma att fatta. Om vi rifva sönder den förut antagna lönestaten, måste vi bereda oss på, att äfven andra komma att begära samma förmån, som nu begäres beträffande beskickningen i London.

Till hvad herr Carl Persson yttrade vill jag för öfrigt tillägga, att nog är det en ovanligt liten utredning förebragt beträffande denna fråga. Då vi hyra lägenheter i Sverige, brukar det dock vara så, att man vill hafva någon garanti för hyresaftalets bestånd, men i detta fall söker man förgäfvos efter något sådant. Jag känner icke tillräckligt den engelska lagstiftningen i detta afseende, men nog hade det väl varit önskvärdt, om man fått någon upplysning därom i den kungl. propositionen. Det har uppgifvits, att någon äganderätt i egentlig mening i allmänhet icke förekommer i London, utan att aftal, som angå besittningsrätt, gälla för en tid af 99 år. Nu kan man tänka sig, att det finnes möjlighet äfven i London att få säkerhet för hyresaftalets bestånd åtminstone för den tid, som detta aftal skulle omfatta, nämligen de 15 åren, men därefter letar man förgäfvos i den kungl. propositionen. Man kan äfven tänka sig en annan omständighet, nämligen att den nuvarande innehafvaren af detta hus icke har så lång tid kvar på dessa 99 år som 15 år, och då skulle vi komma i en ytterst obehaglig situation. Det är ju möjligt, att hans exellens utrikesminister har reda på denna sak, men i handlingarna står ingenting därom.

Det är således ett och annat, som i förevarande fall saknas, hvilket man är van att finna, när det gäller att åtaga sig nya bördor.

Om rummens antal och beskaffenhet skall jag icke tillåta mig att göra något uttalande. Man skulle ju kunna hafva anledning att anställa en del reflektioner beträffande vissa rums användande, för hvilket, såsom herrarna finna, redogörelse förekommer på sid. 2 af betänkandet. Men därpå skall jag icke inlåta mig. Jag förstår icke beskaffenheten af beskickningens arbeten och vet således icke, hvad som kan krävas i sådant afseende. Hvad jag däremot förstår, det är, att genom ett bifall till detta förslag vi måste bereda oss på stora utgifter icke endast i detta fall utan äfven i andra med detta likartade, och därför, herr talman, kan jag icke annat än instämma i herr Carl Perssons yrkande om afslag å utskottets hemställan.

*Angående
förhållande af
ett beskick-
ningshus i
London.
(Forts.)*

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Trolle: Herr talman! För att skingra den af herr Persson i Tällberg uttalade farhågan i fråga om hyresaftalets bestånd ber jag att få meddela, att jag låtit ytterligare förfråga mig om denna sak och erhållit det meddelande, att det finnes fullständig garanti i sådant afseende därigenom att enligt den engelska lagstiftningen hvarken dödsfall eller köp bryter ett kontrakt sådant som detta.

Hvad nu beträffar den bristande utredningen, hvarom här talats, så får jag säga, att anledningen till att i en affär sådan som denna, där det gäller icke att köpa ett hus utan att hyra detsamma på 15 år, en fullständigare utredning icke förelagts utskottet har varit, dels att frågan icke är af den stora vikt, som när det gäller att köpa ett hus, och dels att tiden icke medgifvit införskaffande af sådana detaljerade upplysningar.

Herr Daniel Persson har vidare framhållit, att ett antagande af det föreliggande förslaget innebure en förändring af lönestaten, och att man finge bereda sig på konsekvenserna däraf. Jag skulle mycket beklaga, om orubbligheten af en lönestat skulle vara af den art, att, om vi finge tillfälle att på förmånliga villkor köpa ett bra hus i någon af de större hufvudstäderna, den skulle lägga hinder i vägen för avslutandet af ett sådant köp.

Herr Warburg: Herr talman, mina herrar! Jag kan mycket väl förstå de ärade reservanternas betänkligheter i afseende på denna anslagsfråga, i synnerhet som detta anslag, om icke så synnerligen mycket, så dock något öferskjuter det belopp, som är afsedt till hyresbidrag åt sändebudet. Men en anledning, hvarför jag för min ringa del vill yrka bifall till utskottets förslag, är hvad som säges i några rader, dem vi återfinna i motiveringen, nämligen att beskickningen i London sedan år 1902 haft icke mindre än 7 olika adresser. De af herrarna, som haft någon angelägenhet på utländsk botten, veta helt säkert, med hvilket besvär det ofta är förenadt att under sådana förhållanden få reda på hvar legationen befinner sig. Och jag får för min del påpeka, att det i pressen har framhållits, att under förutvarande ministrers tjänstgöringstid lokalen för den svenska beskickningen därstädes bestått af ett par hotellrum. Då nu svenska staten skall betala 12,000 kronor i hyresersättning åt ministern i London, anser jag, att svenska staten

*Angående
förhållande
af ett
beskicknings-
hus i
London
(Forts.)*

ock bör tillse, att ministern verkligen bor ståndsmässigt, och att han kan mottaga, om så behöfves, främmande lands ministrar och sändebud på en lokal, som är svenska staten värdig. Jag anser därför, att det är en god affär, om vi med ett tillägg af 1,300 kronor kunna få en garanti för att vår minister i London verkligen bor på ett sätt, som kan anses lämpligt, och att man icke riskerar att förhållandet blir det motsatta. Det är ur denna synpunkt, som jag för min del anslutit mig till utskottets förslag, och därtill vill jag lägga ett ytterligare skäl. Herrarna veta mycket väl, att det är något som kallas ämbetsverkens arkiv och jag kan icke anse, att det är lämpligt, att dessa befinna sig på flyttande fot. Jag tror att det är bäst, att svenska ministerns arkiv befinna sig på samma plats och icke allt för ofta får göra ombyte af lokal. På det hela tror jag, att, om man ser närmare på saken, svenska staten gör en bättre affär genom att hyra en bra lokal åt sin minister i London, än att lämna ett anslag utan säkerhet för att det därmed afsedda ändamålet vinnes.

Herr Hammarlund: Jag har inom utskottet uti denna fråga anslutit mig till majoriteten och icke alls kunnat dela den uppfattning, för hvilken reservanterna här gjort sig till målsmän. Enligt min mening — hvilken för öfrigt nu är den samma, som jag förfäktade, när det i fjol gällde inköp af ministerhotell i Kristiania — är det för svenska staten ytterst fördelaktigt att å alla de platser, där man kan tänka sig, att vi för all framtid komma att uppehålla diplomatiska förbindelser, skaffa sig beskickningshus. Nu har här en början blifvit gjord genom det föreliggande förslaget att på det enda sätt, hvarpå det är möjligt, skaffa ett sådant beskickningshus äfven i London. Man köper där icke hus på fri och egen grund, utan man kan endast få besittningsrätt till ett hus, vanligen på 99 år. Af den tid, för hvilken besittningsrätten till det nu ifrågavarande huset blifvit upplåten, återstår 15 år, och den nuvarande innehafvaren af besittningsrätten är villig att öfverlåta densamma till svenska staten mot en viss hyresafgift. Efter de femton årens förlopp skulle svenska staten träda i förbindelse med själfva grundägaren och söka få besittningsrätten förnyad, men då för en längre tid, mot ett visst kontant belopp. Såsom vi hört af hans excellens herr utrikesministern, blefve detta för staten en mycket fördelaktig affär.

Då detta sätt är det enda, hvarpå vi kunna skaffa oss ett fast beskickningshus i London, synes mig alla skäl tala för, att vi också begagna oss af det tillfälle, som här erbjuder sig. Därigenom slippa vi ifrån alla dessa flyttningar af beskickningen i London, som under den senaste tiden förekommit. Det har väl dock varit till ganska stor och svår olägenhet, att vår beskickning i London under loppet af mindre än fem år flyttat icke mindre än sju gånger. Detta måste alltid vara till mycket stor olägenhet, särskildt för den som i en eller annan sak velat samtala med någon af beskickningen.

Det väsentligaste skälet för reservanterna har varit den ekonomiska sidan af frågan. De ha ock framhållit, att ett bifall till förslaget skulle förutom ökade utgifter medföra en ändring uti den i fjol fastställda staten. Herr Daniel Persson sade, att det här är fråga om en

förhöjning i anslaget för beskickningen i London med 1,300 kronor och att vi dessutom fingo vara beredda på ytterligare afsevärda utgifter för underhåll af huset. Det är dock att märka, att i denna förhöjning af 1,300 kronor ingår äfven det beräknade underhållet af byggnaden, såsom synes af hvad som anföres å sidan 3 i det förevarande betänkandet. När man kan vinna ett så viktigt ändamål som det nu ifrågavarande, synes mig dessa 1,300 kronor icke spela någon roll. Om vi nu antaga detta förslag, veta vi, att vi ha en bostad för vår minister och vår beskickning i London under de närmaste femton åren, oafsedt huru högt hyrorna i London än komma att hissas upp. Vi veta ju icke, huru hyrorna i London kunna komma att ställa sig om en 10 å 12 år; hyrorna kunna då vara väsentligt högre än nu, så att den nu fastställda hyresersättningen å 12,000 kronor måste höjas, långt innan de femton åren förflutit. Något dylikt behöfde emellertid icke komma i fråga, därest vi nu bifölle det föreliggande förslaget.

*Angående
förhållande
af ett
beskicknings-
hus i
London.
(Forts.)*

Jag skall föröfrigt be att få lägga herrarna på minnet, hvad som förekom vid ett tillfälle här i Andra Kammaren förra året. Här hade då framställts en interpellation om, hur det kunde komma sig, att svenska sändebudsposten i London stått så länge obesatt, och då framkom den upplysningen, att orsaken därtill bland annat var att söka i de dyra lefnadskostnaderna i England. Här ha vi nu en utväg att ställa det förmånligare för vår minister i London, och denna utväg synes mig vara så lämplig, att vi icke nu böra förkasta densamma.

Ur sparsamhetssynpunkt och framför allt af praktiska skäl vill jag, herr talman, yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr *Wavrinsky* i Stockholm instämde häruti.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! En ärad föregående talare yttrade, att han ville vara med om utskottets förslag, emedan det därigenom skulle blifva lättare för personer, som voro på besök i London, att hitta till den svenska ministerbostaden därstädes, än hvad eljest skulle vara fallet. Hvad det beträffar, vill jag säga, att om en resande eller annan person i London önskar besöka vår minister där, men icke har reda på hans bostad, torde han väl få ledning och upplysning därom genom att slå upp en adresskalender, så att för den saken behöfver man icke vara bekymrad.

Det yttrades här ifrån statsrådsbanken, att garanti finnes för, att huset verkligen får hyras under den nu uppgifna hyrestiden. När så är förhållandet, hvilket jag ingalunda betviflar, borde dock enligt reservanternas mening ha närmare uppgifvits, hvori denna garanti består, åtminstone hade vid den förberedande behandlingen inom utskottet handlingar därom bort framläggas. Jag tycker sannerligen icke, att det hade varit för mycket begärdt.

Om nu detta förslag bifalles, komma vi nog helt säkert att få höra anspråk framställas äfven af öfriga ministrar, att de skola få sig tillförsäkrade samma förmån som ministern i London. Jag hemställer föröfrigt till herrarna, om det kan vara alldeles riktigt, att, när vi för icke längre tid tillbaka än nio månader reglerade lönen för ministern

*Angående
förhyrande
af ett
beskicknings-
hus i
London.
(Forts.)*

i London och då satte denna till 48,000 kronor jämte 12,000 kronor i hyresersättning, alltså tillsammans ett ganska afsevärdt belopp, nämligen 60,000 kronor, nu komma på en bakväg, om jag så får säga, och vilja än ytterligare öka denna summa, låt vara med icke mera än 1,300 kronor. Jag tror dock, att utgifterna komma att blifva än större, ty underhållskostnaderna och skatterna för huset torde nog gå till mer, än man sagt. På sådant sätt blifva utgifterna till ministern i London betydligt större, än man för några månader sedan bestämt. Det är därför, som jag icke kunnat vara med om det föreliggande förslaget.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, herr talman, om bifall till det af herr Carl Persson framställda yrkandet.

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af den siste talarens yttrande, att det ju icke kunde vara svårt att få reda på hvar vår minister bodde i London, då man ju endast behöfde se efter den saken i en adresskalender. Jag tror dock, att min vän Sjö och säkerligen många med honom i alla fall skulle ha ganska svårt att ta sig fram i London. Men för öfrigt, när vår minister i London under de sista fyra à fem åren flyttat icke mindre än sju gånger, har hans adress knappast hunnit komma in i kalendern, förrän han flyttat till ett annat ställe, och så vore man ju lika illa därän, äfven om man hade en adresskalender att tillgå. Det är just, för att vår minister i London skall få en konstant bostad, så att han kan sökas och finnas efter adresskalendern, som det är skäl i att bifalla detta förslag. Om man förutsätter, att saken vore så enkel att taga sig fram i London som herr Sjö säger, då skulle man kanske äfven kunna vara med om ett afslag, men nu är frågan icke så enkel.

Hvad det beträffar, att förslaget skulle innebära ökade utgifter i lönestaten, har jag ju redan i mitt föregående anförande påvisat, att det här icke är fråga om någon löneförhöjning åt ministern eller någon af tjänstemännen — de få icke ett öre mera, äfven om förslaget antages.

Här är fråga om ett köp i den ordning, som man kan göra ett köp af hus i London. Det borde väl för oss vara en hufvudsak att få en konstant bostad för vår minister i London, och för öfrigt, när man arbetar nu för tiden så mycket för egnahemsrörelsen, så tycker jag, att man väl äfven borde gifva vår minister i London en egen bostad.

Herr Kronlund: Jag begärde ordet för att bemöta hvad herr Sjö här yttrade om, att man ju kunde se efter i en adresskalender, hvar vår minister i London bodde. Då emellertid detta redan blifvit bemött af den siste ärade talaren, skall jag nu inskränka mig till att yttra några ord i själfva hufvudfrågan.

För mig synes det väsentligaste vara, att man får permanenta och fixa platser för våra legationer i utlandet. De svenska legationerna utomlands äro dock en bit af vår fosterjord på utländsk mark, dit resande eller där bosatta svenskar gärna vända sig och där de i allmänhet blifva välvilligt bemötta. Det är ingalunda så oväsentligt, om bostaden för en legation är en permanent plats som man genast kan få reda på. Isynnerhet i fråga om en så stor stad som London med dess stora svenska koloni lär det väl vara alldeles otvetydigt, att det

är en stor fördel för denna svenska koloni att ha sin beskickning på ett och samma ställe och att denna icke flyttar år efter år. Vi ha verkligen i det afseendet en ganska sorglig erfarenhet från år 1905. Då hade vi knappast vare sig någon legation eller minister eller legationsbostad i London. Jag tror sannerligen, att man bör sörja för, att man har såväl det ena som det andra, och jag ber därför att i allra största korthet få yrka bifall till utskottets förslag.

*Angående
förhyran af
ett beskick-
ningshus i
London.
(Forts.)*

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Man har här sagt, att det icke skulle gå för sig att få reda på adressen till vår minister i London genom en adresskalender. Ja, om det är omöjligt i London, så är det väl äfven omöjligt i andra städer, där vi ha ministrar, att få reda på deras adresser genom adresskalendern, men så är ej förhållandet. För resande eller annan person bör det väl i öfrigt gå ganska lätt för sig, om man så vill, att endast gå upp i engelska utrikesdepartementet, och där få upplysning om, hvar vår minister i London har sin bostad. När man nu, som den senare talaren gjorde, vill uppkonstruera svårigheter för att träffa den svenske ministern i London, så vill jag endast nämna, att han kunnat träffas förr utan svårigheter så bör väl detta äfven härefter kunna ske.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om afslag å utskottets hemställan.

Herr Hammarlund: Den londonska adresskalenderfrågan torde väl nu få anses vara tillräckligt omdebatterad. Jag tror icke, att vi kunna gilla den uppfattning, som herr Sjö nu senast uttalade, nämligen att innan man reser till London, kan man gå upp till utrikesdepartementet och fråga hvar vår minister i London bor. Det är ju icke säkert, att då jag reser till London, jag har för afsikt att besöka vår minister därstädes, och bryr mig då icke om att på förhand taga reda på hans adress. Men så kan ju plötsligt inträffa något under resan eller vistelsen i London, som gör ett sådant besök nödvändigt. Hur skall jag då bära mig åt för att få reda på hans adress? I adresskalendern står kanske, att han bor långt bort i någon af de västra delarna af London, men när jag väl kommer dit, så heter det: »Han bodde visserligen här för tre månader sedan, men han har flyttat, och nu bor han långt bort åt östra sidan af staden». Jag får då sätta mig i en droska och kanske åka en timmes tid, innan jag äntligen är framme hos honom. Jag tror icke, att detta är ett praktiskt sätt att ordna saken.

Jag hemställer fortfarande om bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Jag tar för gifvet, att det föreliggande förslaget blir godkänt af kammaren. Då kan man emellertid med bestämdhet påstå att i fråga om alla öfriga platser, där vi ha beskickningar, komma samma skäl att anföras som här, för att staten bör hyra bostad åt dessa beskickningar. Om det blott behagar en innehafvare af någon af de öfriga beskickningsposterna att flytta sin bostad en gång om året, så kommer man att här framhålla detsamma, nämligen att det är så svårt att få veta, hvar beskickningens lokal

Angående förhyrande af ett beskickningshus i London. (Forts.) är belägen. På grund af detta skäl komme man då att begära, att staten skall hyra lägenhet, kosta hvad det kosta vill. Detta blir konsekvensen. Det undras mig, huruvida man är villig att på detta sätt förrycka den i fjol fastställda lönestaten, i hvilken klara och bestämda summor angäfvos, och i stället anslå obestämda belopp.

När nu detta förslag bifalles, borde den afgifna reservationen kunna åtminstone hafva den fördelen med sig, att hans excellens herr utrikesministern behagade, då staten nu kommer att innehålla, att ministerns i London löneförmåner skola från och med 15 april 1907 utgöras, förutom af *fri bostad*, af 9,000 kr. i lön samt 39,000 kronor i ortstillägg eller tillhoppa 48,000 kronor, låta undersöka, huruvida den stora bostadslägenhet, som här nu skall af staten hyras för 15 år, icke lämpligen kunde inrymma något *mer* än bostad för Sveriges minister, ty man kan våga hysa den tanken, att det icke vore nödvändigt att upplåta hela denna egendom till svenske ministern.

Herr Broström. Herr talman! Här synas mig föreligga goda skäl för att bifalla Kungl. Maj:ts proposition utan afseende å de förmenta farliga konsekvenser, som uppgifvas däraf skola följa. Det är ju icke obekant för Eder, mina herrar, att vi i London hafva en starkare koloni än i något annat land och att vi hafva större och intimare affärsförbindelser med England än med något annat rike. Jag tror därför, att det ligger särskild vikt uppå, att vi göra allt som göras kan för att vår beskickning i London måtte kunna på det bästa och tjänligaste sätt representera Sverige. Det är icke trefligt för den, som skall söka beskickningen, att vara oviss om hvar ministern bor, och om man icke är hemma i London är det icke så lätt att finna reda på beskickningshuset. Mer än en gång har klagats öfver, att den del af den till beskickningen utgående lönen, som varit afsedd till hyra för beskickningslokal, icke blifvit behörigen använd, och jag tror, att man icke bör förglömma detta, då man tager den föreliggande saken i betraktande. Genom att gå in på den nu behandlade kungl. propositionen vinner man afsevärda förmåner: en ordentlig beskickningslokal, skydd för arkivet och en centralpunkt för den del af Sverige, som är representerad i London.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen gifvit proposition å de därunder gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 11.

Angående försäljning af egendomen n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Stockholm. Vidare förelåg till afgörande statsutskottets utlåtande n:o 39, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af egendomen n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Klara församling i Stockholm m. m. samt en i ämnet väckt motion.

I en till Riksdagen aflåten proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt statsrådsprotokoll öfver ett finansärende den 12

innevarande februari, föreslagit Riksdagen att dels medgifva, ej mindre att den för Kungl. hofhållningens räkning disponerade tomten n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Klara församling i Stockholm med å tomten varande stall- och andra byggnader finge i den ordning, Kungl. Maj:t pröfvade skäligt bestämma, för kronans räkning försäljas än äfven, i sammanhang därmed, att af de medel, som inflöte vid försäljning af nämnda egendom, finge utgå

Angående försäljning af egendomen n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Stockholm.
(Forts.)

till vidtagande af den ominredning och de förändrade anordningar inom kungl. hofstallet å gamla artilleriplanen, som för inrymmande därstädes af Hans Kungl. Höghet Kronprinsens stall kunde finnas erforderliga, högst 28,000 kronor,

till uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af arkitekten E. Josephson utarbetadt förslag, å egendomen n:o 3 i kvarteret Europa i Nikolai församling i Stockholm af ny byggnad till kungl. hofhållningens disposition i stället för det därstädes befintliga f. d. Indebetouska huset, högst 470,000 kronor, och

till beredande af hyresersättning åt de i f. d. Indebetouska huset nu boende personer för den tid, de på grund af byggnadsarbetet voro förhindrade disponera för dem afsedda lägenheter i samma hus, högst 24,200 kronor,

eller således, för berörda ändamål, tillhopa högst 522,200 kronor; dels medgifva,

att medel för nyssnämnda ändamål finge i den mån sådant kunde blifva nödigt och, om så funnes behöfligt, redan under innevarande år, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande af tillgängliga medel förskjutas; dels ock besluta,

att, i den mån utgifterna för omförmälda ominrednings- och andra byggnadsarbeten understege de därför beräknade kostnaderna, öfverskottet skulle besparas statsverket, samt

att sedan af de medel, som inflöte genom försäljning af förenämnda egendom, n:o 1 kvarteret Sjöhästen, för ofvan angifna arbeten och för beredande af hyresersättning åt de i f. d. Indebetouska huset nu boende personer disponerats ett belopp af tillhopa högst 522,200 kronor, återstoden skulle öfverföras till fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.

I sammanhang med förenämnda proposition hade utskottet till behandling förehått en inom Andra Kammaren af herrar vice talmanen *F. Pehrson*, *K. A. Staaß* och *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra väckt, till utskottets förberedande behandling öfverlämnad motion, n:o 189, däri föreslagits,

att Riksdagen, under förutsättning att den i statsverkspropositionen äskade höjningen af det till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hofhållning och handpenningar för Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan anvisade ordinarie anslaget såväl som det å extra stat för år 1908 för samma ändamål äskade anslaget icke af Riksdagen bifölles, måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af egendomen n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Klara församling i Stockholm m. m.;

att Riksdagen

dels medgäfvit, ej mindre att den för kungl. hofhållningens räkning disponerade tomten n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Klara försam-

Angående
försäljning af
egendomen
n:o 1 i kvar-
teret Sjö-
hästen i
Stockholm.
(Forts.)

ling i Stockholm med å tomten varande stall- och andra byggnader finge i den ordning, Kungl. Maj:t pröfvade skäligt bestämma, för kronans räkning försäljas, än äfven, i sammanhang därmed, att af de medel, som inflöte vid försäljning af nämnda egendom, finge utgå till vidtagande af den ominredning och de förändrade anordningar inom kungl. hofstallet å gamla artilleriplanen, som för inrymmande därstädes af Hans Kungl. Höghet Kronprinsens stall kunde finnas erforderliga, högst 28,000 kronor, till uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af arkitekten Josephson utarbetade förslaget, å egendomen n:o 3 i kvarteret Europa i Nikolai församling i Stockholm af ny byggnad till kungl. hofhållningens disposition i stället för det därstädes befintliga f. d. Indebetouska huset, högst 470,000 kronor, och till beredande af hyresersättning åt de i f. d. Indebetouska huset nu boende personer för den tid, de på grund af byggnadsarbetet vore förhindrade disponera för dem afsedda lägenheter i samma hus, högst 24,200 kronor, eller således för berörda ändamål tillhopa högst 522,200 kronor; dels medgifve, att medel för nyssnämnda ändamål finge i den mån sådant kunde blifva nödigt och, om så funnes behöfligt, redan under innevarande år, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande af tillgängliga medel förskjutas;

dels beslutade, ej mindre att af de medel, som vid ifrågavarande försäljning inflöte, ett belopp af 550,000 kronor måtte ställas till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens disposition, än ock att detta belopp måtte, uppå skeende rekvisition, af riksgäldskontoret förskottsvis utbetalas;

dels ock beslutade, att, i den mån utgifterna för omförmälda ominrednings- och andra byggnadsarbeten understege de därför beräknade kostnaderna, öfverskottet skulle besparas statsverket; samt att, sedan af de medel, som inflöte genom försäljning af förenämnda fastighet n:o 1 i kvarteret Sjöhästen, dels för ofvan angifna arbeten och för beredande af hyresersättning åt de i f. d. Indebetouska huset nu boende personer disponerats ett belopp af tillhopa högst 522,200 kronor, dels till riksgäldskontoret inbetalats omförmälda förskott å 550,000 kronor, återstoden skulle öfverföras till fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med anledning af Kungl. Maj:ts föreliggande proposition och herr vice talmannen Pehrsons med flere omförmälda motion, måtte

I. medgifva, ej mindre att den för kungl. hofhållningens räkning disponerade tomten n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Klara församling i Stockholm med å tomten varande stall- och andra byggnader finge i den ordning, Kungl. Maj:t pröfvade skäligt bestämma, för kronans räkning försäljas, än äfven, i sammanhang därmed, att af de medel, som inflyta vid försäljning af nämnda egendom finge utgå,

a) till vidtagande af den ominredning och de förändrade anordningar inom kungl. hofstallet å gamla artilleriplanen, som för inrymmande därstädes af Hans Kungl. Höghet Kronprinsens stall kunde finnas erforderliga, högst 28,000 kronor,

b) till uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af arkitekten E. Josephson utarbetadt förslag, å egendomen n:o 3 i kvar-

teret Europa i Nikolai församling i Stockholm af ny byggnad till kungl. hofhållningens disposition i stället för det därstädes befintliga f. d. Indebetouska huset, högst 470,000 kronor, och

c) till beredande af hyresersättning åt de i f. d. Indebetouska huset nu boende personer för den tid, de på grund af byggnadsarbetet vore förhindrade disponera för dem afsedda lägenheter i samma hus, högst 24,200 kronor,

eller således, för berörda ändamål, tillhopa högst 522,200 kronor;

II. medgifva, att medel för nyssnämnda ändamål finge i den mån sådant kunde blifva nödigt och, om så funnes behöfligt, redan under innevarande år efter Kungl. Maj:ts bepröfvande af tillgängliga medel förskjutas;

III. under förutsättning att den i statsverkspropositionen äskade höjningen af det till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hofhållning och handpenningar för Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan anvisade ordinarie anslaget såväl som det å extra stat för år 1908 för samma ändamål äskade anslaget icke af Riksdagen bifölles, besluta, att af de medel, som vid ifrågavarande försäljning inflöte, ett belopp af 550,000 kronor finge ställas till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens disposition, hvilket belopp finge under innevarande år af tillgängliga medel förskjutas; samt

IV. besluta

a) att, i den mån utgifterna för omförmälda ominrednings- och andra byggnadsarbeten understege de därför beräknade kostnaderna, öfverskottet skulle besparas statsverket; och

b) att, sedan af de medel, som inflöte genom försäljning af förenämnda egendom n:o 1 i kvarteret Sjöhästen, dels för ofvan angifna arbeten och för beredande af hyresersättning åt de i f. d. Indebetouska huset nu boende personer disponerats ett belopp af tillhopa högst 522,200 kronor och dels ställts till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens disposition ett belopp af 550,000 kronor, återstoden skulle öfverföras till fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Hans excellens herr statsministern Lindman som yttrade: Herr talman, mina herrar! Med anledning af den hemställan, som göres af statsutskottet i punkt III af dess ifrågavarande betänkande, får jag förklara, att regeringen är villig att, därest detta statsutskottets förslag vinner Riksdagens bifall, acceptera den förutsättning, under hvilken utskottets hemställan blifvit gjord.

Vidare anförde:

Herr Nilsson i Malmö: Herr talman, mina herrar! I innevarande års statsverksproposition har som bekant regeringen föreslagit, att Riksdagen måtte höja H. K. H. Kronprinsens apanage från 192,000 kronor med 68,000 kronor till 260,000 kronor, samt att Riksdagen därjämte måtte åt samma höga person bevilja ett extra anslag af 68,000

*Angående
försäljning af
egendomen
n:o 1 i kvar-
teret Sjö-
hästen i
Stockholm.
(Forts.)*

Angående försäljning af egendomen n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Stockholm.
(Forts.)

kronor att utgå under innevarande år. Dessa äskanden ha, enligt hvad statsrådsprotokollet upplyser, föranledts däraf, att bokslutet öfver kronprinsens hofhållning för år 1905 uppvisat en betydande brist och att för år 1906 efter all sannolikhet en än större brist är att förvänta. På grund af denna brist, som säges vara betydande men hvars verkliga storlek vederbörande med en nästan ängslig omsorg sökt behålla som sin egen hemlighet, har såväl riksmarskalksämberet som herr finansministern dragit den slutsatsen, att kronprinsens hittillsvarande årsanslag måste vara otillräckligt. För en hofman torde nog också den slutsatsen ligga närmast till hands. Men af en finansman från det borgerligt idoga Norrköping kunde man med skäl ha väntat en helt annan slutledning, nämligen denna: har en person med en årsinkomst af 192,000 kronor och med alla därmed förknippade »härligheter och emolumenter», som det hette förr i världen, kommit på balans och råkat ut för en betydande brist, då har han left öfver sina tillgångar och då bör han under kommande år spara ihop så mycket, att han kan betala sina skulder och täcka bristen.

Denna tankegång har heller icke — det får rättvisligen erkännas — varit alldeles främmande för höga vederbörande själf. Ty vid sidan af den begärda apanageförhöjningen har H. K. H. Kronprinsen beslutat vidtaga en rad besparingar och indragningar, som i främsta rummet hänföra sig till utgifterna för H. K. Höghets stall. Men dessa besparingar, som sägas komma att uppgå till »ganska afsevärda belopp» — äfven här besparar regeringen oss allt bry med några sifferuppgifter — de förslå icke på långt när. Men härtill kommer en annan omständighet, som ej kan vara Riksdagen odeladt angenäm. I samband med nämnda besparingar föreslår nämligen regeringen i en särskild proposition, att vi skola medgifva försäljning af den staten tillhöriga fastighet i kvarteret Sjöhästen i Klara församling, där kronprinsens stall för närvarande är inrymdt, samt att vi skola bevilja för det första 28,000 kronor för vidtagande af de anordningar inom kungliga hofstallet, som för inrymmande därstädes af kronprinsens stall blifva erforderliga, för det andra 470,000 kronor till uppförande å kronoegendomen n:o 3 i kvarteret Europa af en ny byggnad, som skulle ställas till kungliga hofhållningens disposition och där bland annat skulle inredas tvenne våningar om 11 rum hvardera, afsedda för de två hofmarskalkar, som för närvarande åtnjuta fri bostad i kvarteret Sjöhästen, och för det tredje 24,200 kronor till diverse hyresersättning. För att riktigt effektuera de tillämnade besparingarna i utgifterna för kronprinsens stall, måste alltså Riksdagen direkt punga ut med ett belopp af sammanlagt 522,200 kronor. Det är en något dyrköpt sparsamhet, detta. Då det likväl måste erkännas, att den nuvarande användningen af kvarteret Sjöhästen är ekonomisk, skall jag icke motsätta mig utskottets hemställan i denna del utan nöja mig med de nu gjorda anmärkningarna.

Med anledning af regeringens proposition om en apanageförhöjning till H. K. H. Kronprinsen och i samband med propositionen om försäljning af statens fastighet i kvarteret Sjöhästen ha emellertid trenne ledamöter af denna kammare med herr vice talmannen i spetsen väckt en motion, som jag skall be att få kommentera med några ord. Dessa

motionärer ha åtminstone i någon mån lyckats inhämta kännedom om de siffror, som Kungl. Maj:t icke aktat nödigt att framlägga för Riksdagen. Motionärerna lämna den uppseendeväckande upplysningen, att den brist, som de två senaste årens förvaltning förorsakat, icke på långt när utgör hela den brist, som för närvarande finnes i hofhallningen. Det belopp, som enligt de af motionärerna inhämtade upplysningarna erfordras för att täcka bristen, springer upp till en summa af ej mindre än 550,000 kronor. Den proponerade apanageförhöjningen vore således icke tillfyllestgörande. Och därför yrka motionärerna, att Riksdagen af de medel, som inflyta genom försäljningen af statens fastighet i kvarteret Sjöhästen, ställer ett belopp af 550,000 kronor till kronprinsens disposition, att förskottsvis af riksgäldskontoret utbetalas, under förutsättning förstås, att propositionen om apanageförhöjningen varder afslagen.

Angående försäljning af egendomen n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Stockholm.
(Forts.)

Denna motion har ute bland folket väckt ett om möjligt ännu obehagligare uppseende än den kungliga propositionen. Ty det är dock en betydlig skillnad på att en högerregering proponerar angående första hufvudtiteln eller att Andra Kammarens ledande män af olika kulörer motionera, äfven om innebörden af proposition och motion vore densamma. Mången hade verkligen hoppats, att Kungl. Maj:ts proposition utan sällskap skulle fått gå fram till en, hvad denna kammare beträffar, dräpande votering. Men i stället har det liberala partiets ledande man i sin utomordentliga godhet gjort högerens regering den tjänst, som högerens inpiskare i fjol icke ville göra vänsterns regering, eller för att tala med herr Hammarskjölds egna ord: han har kraftat kastanjerna ur elden åt sina motståndare. Härvidlag handlar dock den högt ärade motionären på stockholmsbänken i full öfverensstämmelse med sig själf och sin finansminister från i fjol. Redan i fjolårets statsverksproposition gafs, som vi minnas, vissa antydningar om behofvet af ökade anslag å första hufvudtiteln. Dåvarande finansministern framhöll bland annat, att kostnaderna för kronprinsens hofhallning äfven efter unionens upplösning torde bli desamma som förut, hvadan det kunde ifrågasättas, om icke förhöjning borde vidtagas till ersättning för det förlorade apanaget från Norge. Finansministern ansåg emellertid, att det borde bero uteslutande af Riksdagens eget initiativ att taga den saken i öfvervägande. Denna uppfattning, som underskrefs af hela den dåvarande regeringen, vann dock icke någon allmän sympati inom Riksdagen. Snarare var det så, att många äfven inom denna kammare instämde med biskop Billing, då han i Första Kammaren så skarpt reserverade sig mot detta »uteslutande Riksdagens initiativ» och då han yttrade dessa ord: »Det har under min riksdagstid varit en fast praxis, att aldrig i Riksdagen initiativ tages i fråga om förhöjning af anslagen å första hufvudtiteln. Visserligen ha motioner om nedsättning framkommit, men under min tid har aldrig någon enskild riksdagsman tagit initiativ till förhöjning af sådant anslag. Och det räknar jag Riksdagen till ära; och en sådan god riksdagspraxis böra vi bemöda oss om att upprätthålla.»

I sammanhang härmed skall jag endast tillåta mig att göra en kort erinran om den grundsats, som i vissa främmande länder upphöjts till lag och som här i Sverige, utan att ha uppnått lagens helgd, dock

Angående
försäljning af
egendomen
n:o 1 i kvar-
teret Sji-
håden i
Stockholm.
(Forts.)

både förkunnats och vunnit efterföljd, den grundsatsen nämligen att förändringar i den s. k. civillistan ej böra vidtagas utom vid regentskifte. 1873 års statsutskott anslöt sig uttryckligen till nämnda grundsats och i enlighet därmed och på anförda skäl kunde också statsutskottet då tillstyrka en nedprutning af anslagen till hovvet med 100,000 kronor. Och med åberopande af samma grundsats kunde 1886 års statsutskott hemställa om afslag å Kungl. Maj:ts proposition om apanage till hertigen af Gottland. Nu är det visserligen inte i dag fråga om att direkt höja kronprinsens apanage utan att i stället på en gång tillerkänna honom ett belopp af 550,000 kronor. Men det senare är ju i sak detsamma som det förra. Och jag kan ej se annat än att statsutskottet, då det tillstyrker icke blott propositionen om kvarteret Sjöhästens försäljning och de därmed förknippade dispositionerna utan till på köpet motionärernas framställning, bryter mot en gammal, relativt god tradition. Huruvida det dock är hänsynen till denna tradition, som förmått motionärerna att stämpla den af regeringen föreslagna utvägen för bristens betäckande såsom icke tillräddig, eller om detta skett af hänsyn till framtiden, det får jag lämna osagdt. Och likaledes torde det vara motionärerna förbehållet att förklara deras påstående, att den af dem föreslagna utvägen jämväl ur besparingssynpunkt skulle vara afgjort att förorda. Mänskligt att döma, måste motionärernas utväg tvärtom blifva statskassan betydligt kostbarare. Och då nu ändå sparsamhetssynpunkten togs med i beräkningen, då hade det onekligen blifvit allra billigast, om motionärerna nöjt sig med att yrka rent afslag.

Det är emellertid ingalunda ur vägen att erinra om behöfligheten af sparsambet. Den svenska öfverklassen är känd, att icke säga ökad för sin slösaktighet, en slösaktighet, som fört mängen lysande existens till undergången. Det är en sak af nationell betydelse, att man inom de kretsar, där lyckan, nåden och privilegierna gynnat sina gunstlingar med rika ekonomiska resurser, lär sig att lefva ett enkelt, borgerligt lif eller, om detta är för mycket begärtdt, åtminstone inte öfverskrider sina tillgångar. Och ett kraftigt föredöme härutinnan från högsta ort skulle af nationen mottagas med stor tillfredsställelse. Sparsamhet är af nöden just bland dem, som ha något att spara, och här är den framför allt på sin plats, där det gäller utgifter för rent improduktiva ändamål. Då det gifves tusentals människor, som lida nöd, då det gifves andra tusenden och mångtusenden, som lefva på svältgränsen — då ha ej de rika rätt att hängifva sig åt tomt slöseri. Jag erinrar mig, hur regeringen i fjol kom fram med ett mycket aktningsvärdt om än mindre väl genomtänkt förslag att lätta skattebördan för de fattigaste skattdragarna genom att höja det bevillningsfria afdraget. Det välmentat förslaget föll och måste falla, ty om det genomförts skulle det ha gått därhän, att hela klasser af andra stråfsamma medborgare kommit på ekonomiskt obestånd och en rad af kommuner blifvit konkursmässiga. I år åter har regeringen sökt att omlägga vår skattelagstiftning på ett annat sätt: den har bland annat föreslagit att utsträcka själfdeklarationsplikten ner till personer med blott 1,000 kronors inkomst. Då vi alltså det ena året äro för fattiga att vidtaga en välbehöflig reform af vårt otidsenliga skatteväsen, och då regeringen det

andra året finner det nödigt att skrapa skatteköllorna ända ner till botten — då är det näppeligen på sin plats att bevilja vare sig hela eller halfva miljoner för ett sådant ändamål, som det nu är fråga om!

I den kungl. statsverkspropositionen motiveras det där gjorda äskandet med en hänvisning till det höga apanage, som Riksdagen en gång tillerkände kronprinsen Josef Frans Oscar (sedermera konung Oscar I), nämligen 170,000 riksdaler banko. Det är märkligt att se, huru ofta man vädjar till detta faktum såsom ett afgörande prejudikat. Däremot förtiger man, att Oscar II under sin tronföljaretid åtnjöt blott 126,000 kronor och Karl XV som kronprins 150,000 kr. — båda således betydligt mindre än den nuvarande kronprinsen. Och likaledes förtiger man, att, då Oscar I som kronprins åtnjöt ett högre anslag, så var i stället Konungens civillista på den tiden betydligt lägre än nu. Tacksamheten för det nya representationsskicket förmådde nämligen, såsom bekant, 1865—66 års Riksdag att höja Konungens apanage med 170,000 kronor. Och denna klingande tacksamhet kommer jämväl Karl XV:s efterträdare till godo.

Vidare bör det erinras, att, då Riksdagen år 1877 beviljade den myndigvordna kronprinsen ett årsanslag af 72,000 kronor, och då Riksdagen år 1881 med anledning af kronprinsens giftermål höjde apanaget till 192,000 kronor, så skedde detta icke utan ett starkt motstånd.

Framstående medlemmar af det gamla hedervärda landtmannapartiet bekämpade regeringens äskanden med stor frimodighet och styrka, framhållande nödvändigheten af sparsamhet och allmogens kraf på ett enkelt, folkligt och demokratiskt konungahus. Ja, en representant satte nästan i fråga, huruvida monarkien verkligen gaf tillräcklig valuta för det höga priset.

Vid ett tidigare tillfälle, då förslag väckts om nedsättning å civilistan, uttalade hufvudstadsrepresentanten Adolf Hedin några ord, som jag här skall tillåta mig att anföra.

Han yttrade: »Våra dagars konstitutionella monarki har fått en mot förra tidens konungadöme så väsentligt förändrad betydelse, att den gjorde klokast mot sig själf, om den intoge en mera anspråkslös eller, om jag så får säga, mera borgerlig hållning. Det *har* funnits en tid, när konungadömet, så att säga, uppbar hela samhället och dess utveckling; detta hade då sin grund såväl i styrelsesättets beskaffenhet som de stora personligheterna. Men tiderna äro nu ofantligt förändrade. Om nu — — — samhället håller ihop och går framåt, så kan ingen säga, att detta i en konstitutionell monarki är att tillskrifva vare sig regentens personlighet, som utan synnerligt märkbar olägenhet kan vara särdeles obetydlig, eller den monarkiska formen. Under en så förändrad monarkiens betydelse synes mig riktigtast, att royautén icke söker upprätthålla yttre anspråk, som ej motsvaras af inre halt.»

Dessa ord af den berömde parlamentarikern, hvilkas betydelse jag icke här behöfver understryka, de häntyda på, att det gifves äfven andra skäl än rent ekonomiska och för vår riksdagspraxis traditionella, som här borde influera på vårt votum.

Det anslag, hvarom jag här talar, är i sin mån ämnadt att upprätthålla denna konstitutionella monarki, hvars logiska orimlighet är

Angående försäljning af egendomen n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Stockholm.
(Forts.)

så godt som allmänt erkänd, och hvars praktiska onödighet, att icke säga skadlighet, inses i allt vidare kretsar. Därför vill icke jag för min anspråkslösa del rösta bifall till detsamma.

För några dagar sedan inträffade det, att en högt ärad talare just från denna plats ställde denna fråga till oss: »Tro herrarna, att vi kunna skaffa oss en lefvande ande för 7,000 kronor?» Jag frågar i stället: »Tro herrarna, att vi kunna skaffa oss — jag får väl också säga: en lefvande ande för ett årsanslag af 192,000 kronor plus en royalté af en half miljon och 50,000 därtill? Jag tror det icke. Andar och penningar äro visst inkommensurabla storheter. Men just för den där ominösa summan af 7,000 kronor och inte ett öre mer har den lyckliga republiken Schweiz kunnat skaffa sig en statschef, om hvilken man aldrig hört annat än godt, och om hvilken vi veta, att han i internationella konflikter blifvit betrodd med skiljedomarns höga och ärofulla värf. Det torde vara obehöfligt att fullfölja jämförelsen.

Herr talman! I anslutning till hvad jag nu anfört och med hänvisning därtill, att den angelägenhet, som föranledt tvenne propositioner och en motion, nämligen tackandet af en brist i Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hofhållning, icke är någon riksangelägenhet, utan en familjeangelägenhet, som bort stanna inom huset Bernadotte, skall jag tillåta mig att yrka afslag å motionen eller att det med siffran III betecknade stycket i statsutskottets föreliggande betänkande måtte utgå, och att följaktligen också uti det med siffran IV och mom. b) betecknade stycket vissa ord måtte uteslutas, nämligen först ordet »dels» i tredje raden af samma moment och därefter orden: »och dels ställts till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens disposition ett belopp af 550,000 kronor.»

I detta anförande instämde herrar *Branting, Blomberg, Lindqvist, Lindley, Kropp, Lindberg, Persson* i Malmö, *Rydén, Christierson, Thorsson, Larsson* i Västerås, *Leksell* och *Eriksson* i Grängesberg.

Herr vice talmannen: I den till behandlig nu föreliggande kungl. propositionen föreslår Kungl. Maj:t Riksdagen att lämna sin medverkan till försäljning af egendomen n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Klara församling här i Stockholm. De villkor, som Kungl. Maj:t för denna försäljning uppställt och föreslagit Riksdagen till antagande, finnas intagna uti första punkten under momenten a, b och c af utskottets hemställan.

Mot denna försäljning på dessa villkor har den föregående talaren, såvidt jag har fattat, ingenting haft att erinra. Desto mera vände han sig mot punkt III uti samma hemställan, som handlar om en annan fråga, af Kungl. Maj:t väckt under första hufvudtiteln. Hvad beträffar den frågan, ber jag att få försäkra herrarna, att utskottet har noggrant pröfvat den och därvid funnit hvad utskottet här föreslår, vara det bästa att i saken åtgöra. Att en brist uppstått i H. K. K. Kronprinsens hofhållning, får man efter de upplysningar, som erhållits om den förnämsta anledningen till densamma, och med hänsyn till af gammalt rådande vanor icke för mycket klandra, om blott den väg, man nu synes ha beträdd, att tidsenligt reformera hofhållningen, stadigt

följes. Ett närmare ingående i några detaljer kan af lättfattliga skäl icke ifrågakomma. Jag har därför endast att tillägga, att jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Angående försäljning af egendomen n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Stockholm.
(Forts.)

Herr Eriksson i Bäck: Herr talman! Då jag till följd af beviljad ledighet från riksdagsgörömlen icke deltagit i den slutliga behandlingen af detta ärende inom utskottet, har jag begärt ordet för att få detta till protokollet antecknad, då det icke finnes antecknad på utskottets utlåtande.

Herr Lindhagen: Uti den kungl. propositionen rörande ifrågavarande ämne har Kungl. Maj:t framhållit, att den försäljningsåtgärd, som föreslagits skulle lända statsverket till afsevärd fördel. Och, om man närmare undersöker förhållandet, så finner man, att den fördelen skulle ligga däri, att man med öfverskottet från försäljningen skulle öka fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden; vidare framhåller Kungl. Maj:t, att detta är oundgängligt, därför att staten lider brist på lokalutrymme och därför behöfver bygga nya byggnader och ombygga gamla.

I sådan händelse förefaller det dock egendomligt, att staten skall göra sig af med just en så välbelägen tomt som denna. Jag tror icke, att det kommer att lända staten till fördel. De skäl, som finnas anförda för att staten icke bör behålla tomten för egna behof — denna tomt, som dock är så centralt belägen — säges bestå däruti att den icke skulle vara fullt lämplig genom sitt läge, och särskildt att staten icke bör använda en så dyr tomt för sina ändamål. Detta tror jag är fullkomligt oriktigt. Ty staten bör icke taxera sina egna tomter efter jobbarepris, och det är för öfrigt alldeles säkert eller åtminstone ytterligt sannolikt att, när staten gjort sig af med denna tomt, och, när den sedan behöfver en annan tomt för att bygga på, får den köpa en längre bort belägen tomt till mycket högre pris än den köpeskillning denna tomt skulle inbringa. Det är alltid så, att snålheten bedrar visheten, när staten handlar, och så kommer det nog att gå äfven i detta fall.

Nu skulle det hafva funnits någon liten anledning att hoppas, att man möjligtvis med framgång skulle kunnat göra yrkande på att staten skulle behålla ifrågavarande fastighet, men till följd af att man i den framkomna motionen har fogat vid denna försäljningsaffär äfven en ny utgift på 550,000 kronor, hvilka pengar man eljest behöfde ta från annat håll, komma förhoppningarna om att staten skall kunna behålla tomten att bli ännu mindre. Jag tror emellertid, som sagdt, att följden blir den, att, när staten måst sälja tomten för att få in särskildt dessa 550,000 kronor, så kommer staten i framtiden att få sota för den affär med mycket mera än dessa 550,000 ytterligare.

Då jag nu är inne på detta ämne, anser jag för min del det vara min plikt att tillkännagifva, att jag kommer att rösta med dem, som yrkat på afslag å den föreliggande motionen. Jag vill icke ingå i några närmare detaljer. Men jag tror, att motionärerna och öfver hufvud taget de, som framfört denna apanagefråga, gjort just den person de velat gagna en synnerlig stor otjänst. Jag tror vidare, att

Angående
föreläsning af
egendomen
n:o 1 i kvar-
teret Sjö-
håsten i
Stockholm.
(Forts.)

det finnes få frågor, som inom folket i alla lager mötas med så mycket ogillande som just denna och där man så litet förstår att följa med de politiska irrgångarna inom riksdagshuset. Och jag tror också, att en sådan framställning från Riksdagens sida är ett mycket olyckligt principbetänkande i afseende på de kraf man bör ställa på den enskildes hushållning, en hushållning, på hvilken ytterst äfven en god statshushållning beror.

Helst ville jag hafva yrkat afslag på det hela, men inskränker mig till att ansluta mig till dem, som hemställt om afslag på den ofvan sist omnämnda punkten i betänkandet.

Med herr Lindhagen instämde herrar *Pettersson* i Södertälje, *Thylander*, *Karlsson* i Fjäl och *Jansson* i Edsbacken.

Herr Eriksson i Grängesberg: Sedan jag instämt med min partikamrat herr Nilsson i Malmö, kan det synas, som om ingenting öfrigt vore att säga. Jag kan också försäkra herrarne, att mitt anförande icke skall blifva långt. Vice talmannen fällde här ett yttrande, som jag ber att få inlägga min gensaga emot. Han säger med anledning utaf den brist som uppstått i Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hofförvaltning, att man icke får klandra den alltför mycket, när man tar i betraktande de vanor och föreställningssätt, som äro rådande i dessa kretsar. Jag anser för min del, att det är mycket märkvärdigt, att man kan komma att få höra ett sådant påstående. När man vet hvad som anses som medborgerlig heder här i Sverige — och jag tror det är på samma sätt i öfriga länder — finner man sålunda, att den kroppsarbetande befolkningen har det mycket dåligt ställt. Vi hafva 386,780 personer här i landet med en inkomst understigande 700 kronor. När dessa icke kunna fullgöra sina skyldigheter och när de till följd däraf bli skyldiga enskilde affärsmän en liten summa, då bli de betitlade med tillmälen, som icke äro synnerligen lämpliga. En liten hemmansägare, en bonde, som sitter där med fyra eller fem kor och som söker draga sig fram och lefva på sina knappa tillgångar, om han till följd af sjukdomsfall blir skyldig ett litet belopp, får han också samma epitet. När en statens tjänsteman, som har en ringa lön, eller en studerad person, som behöft låna för att kunna studera, kommer i sjukdom och nöd, så att de icke kunna fullgöra sina förbindelser, sättas de i konkurs. Trots att dessa personer gjort sitt bästa, stämplas de dock under sådana förhållanden såsom ohederliga; de få t. ex. icke sitta i denna kammare. Men i detta fall — ja, jag gör inga paralleller.

Det kan synas märkvärdigt, att jag och mina partikamrater så skarpt uppträda mot denna löneförhöjning, ty det blir ytterst en löneförhöjning, när vi i så många andra frågor så skarpt och energiskt betonat befogenheten af att föröka lönerna. Men då få herrarne lof att betänka, att de, för hvilka vi begära litet bättre aflöning, äro de lägst ställda i samhället. Jag tillåter mig peka på dessa fattiga tjänstemän och arbetare, och vi få äfven räkna med dessa småbönder; vi vilja, att alla dessa skola få det bättre. Men vi, som sitta här å våra kommittenters vägnar och som veta, att dessa våra kommittenter i

de flesta fall äro fattigt folk, vi kunna icke vara med om en sådan premiering, som faktiskt här är fråga om, vi kunna icke vara med om att votera en half miljon, när vi icke kunna finna, att detta är behöfligt.

Man kan icke säga, att det svenska folket har varit njuggt mot sitt konungahus. Ty vi betala detsamma kontant 1,421,000 kronor hvarje år förutom privilegier och förmånen af offentliga slott m. m.

När vi komma en 2 å 3 veckor fram i tiden och då det gäller att väga, hvad en liten statens tjänare, en vaktbetjänt, är värd, då får man höra, huru det knusslas på 40 och 50 kronor per individ och år. Då är det vi som protestera, men äfven vid detta tillfälle äro vi skyldiga att protestera, fast i annat syfte.

Jag ber att få säga herrarne, att vi, som här i dag protesterat icke äro ensamma utan fått understöd från olika håll bland hela svenska folket. Jag har träffat framstående personer, konservativa och förmögna, men alla ha de varit af samma tanke som vi och uttalat, att detta är något som icke bort få äga rum och att Riksdagen icke bör bevilja detta anslag.

Jag har icke något vidare att tillägga, utan ber att få instämma i det af herr Nilsson gjorda yrkandet.

Herr Staaff: Det är, herr talman, ett yttrande under öfverläggningen, som särskildt har uppkallat mig till en rättelse. Det var det, som herr Lindhagen fällde, då han antydde, att motionärerna skulle genom sitt förslag betydligt skada den person, som de afse att göra en tjänst. Hvad mig beträffar, så anhåller jag i anledning däraf att få förklara, att mitt motiv för att väcka denna motion har icke varit att göra Hans Kunglig Höghet Kronprinsen en tjänst, utan det har uteslutande varit hänsynen till det allmännas intresse, då efter min tanke det allmännas intresse ovilkorligen kräfver, att den person, som har en så betydelsefull ställning som landets kronprins och som, antagligen under lång tid, kommer att förbli dess regent, icke befinner sig under det alltid vanskliga trycket af en rubbad ekonomi.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen förmälte, att han med hänsyn till de gjorda yrkandena komme att framställa särskild proposition å hvarje punkt i förevarande utlåtande; och blef till en början hvad utskottet hemställt i *punkterna I) och II)* af kammaren bifallet.

I fråga om *punkten III)* hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen. Efter af herr talmannen gifna propositioner å dessa yrkanden förklarade herr talmannen sig finna den förstnämnda propositionen hafva flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Andra Kammarens Prot. 1907. N:o 22.

Angående försäljning af egendomen n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Stockholm.
(Forts.)

Angående
försäljning af
egendomen
n:o 1 i kvar-
teret Sjö-
håsten i
Stockholm.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i tredje punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 39, röstar,

Ja;

Den, det ej vill, röstar,

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan och den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 130 ja mot 68 nej, hvadan kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Vidkommande slutligen *punkten IV*) hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan dels ock bifall till det af herr Nilsson i Malmö under öfverläggningen gjorda yrkandet. Efter af herr talmannen gifna propositioner å dessa yrkanden blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.6 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Herman Palmgren.